

VAJDASÁGI MAGYAR CIVIL STRATÉGIA

(2012 – 2018)

**Szabadka,
2012.április**

Készítette a Regionális Tudományi Társaság a Magyar Nemzeti Tanács
és a
Vajdasági Magyar Civil Szövetség megbízásából,
a Bethlen Gábor Alap támogatásával

1. Bevezetés, a stratégia megalkotásának indokai

Aktív, közügyekkel foglalkozó civil szervezetek nélkül nem beszélhetünk erős helyi közösségekről, civil társadalomról. Erős, szakmailag jól felkészült civil szervezetek nélkül kevesebb és gyengébb minőségű közszolgáltatáshoz juthatnak a polgárok, a kisebbségi létben élő népcsoportok számára külön jelentőséggel bírnak a civil szervezetek, mint önazonosságtudatuk megőrzésének letéteményesei.

A civil szervezetek sokféle közhasznú feladatot, funkciót látnak el: biztosítják a polgárok közéletbe való bekapcsolódását, közszolgáltatásokat vesznek át, keretet biztosítanak a különféle érdeklődésű csoportok szerveződéséhez, szabadidejének eltöltéséhez, biztosítják az önazonosság tudat megőrzését. A civil szervezetek a civil társadalom intézményei, a társadalom életképességének fontos mutatói, létük, munkájuk nagyban hozzájárul az adott közösségek megerősödéséhez, a közéleti aktivitás erősödéséhez, illetve a közszolgáltatások fejlesztéséhez.

Az Európai Unió, bár elismeri, hogy a civil szervezetek körét nehéz meghatározni (mivel céljaikban, struktúrájukban és motivációikban erőteljesen különböznek, és jogi hátterük sem egységes) leginkább az NGO, azaz nem-kormányzati szervezet megfogalmazást használja rájuk. Egy 1997-es közlemény az alábbi jellemzőkkel határozza meg a civil szervezeteket:

- Önkéntesség: A civil szervezetek önkéntesen alakultak és rendszerint tevékenységük magába foglal önkéntes tevékenységeket
- Intézményesültség: az informális és eseti szerveződésektől eltérően a civil szervezetek bizonyos mértékű formális és intézményesült háttérrel rendelkeznek. Rendszerint rendelkeznek alapszabállyal vagy alapító, vagy egyéb olyan dokumentummal, amely céljaikat, tevékenységi körüket határolja be. Tagjaik és támogatóik felé beszámoltathatóak.
- Függetlenség: a civil szervezetek kormánytól és egyéb közintézménytől függetlenek, illetve politikai pártokhoz és üzleti szervezetekhez sem kötődnek
- Közhasznúság: a civil szervezetek nem saját érdekükben tevékenykednek. Céljuk a köz szolgálata. Nem saját tagjaik üzleti vagy szakmai érdekeit szolgálják.
- Profitszétosztás tilalma: nem termelhetnek profitot, azt nem oszthatják szét – bár civil szervezetek foglalkoztathatnak fizetett munkatársakat és üzhetnek jövedelemszerző tevékenységet, azt sem tagjaik, sem a menedzsment közt nem oszthatják szét

Ezek a jellemzők főként a harmadik szektornak feleltethetőek meg, amely nem-állami és

egyben nem-üzleti kört takarnak. Mára elfogadott paradigmává vált az, hogy a piacgazdaságra és a demokráciára épülő társadalmakban törvényszerűen jön létre a három szektor: a piaci, az állami (önkormányzati) és a civil szféra. Kialakulóban van a három szféra közötti munkamegosztás és együttműködés, ugyanakkor a folyamatban egyidejűleg jelen van az eredmények mellett az esetlegesség, a szabályozatlanság (vagy éppen az erős túlszabályozottság) és a bizonytalanság is. A civil szféra szerepét a társadalom demokratizálásának folyamatában négy pontban lehet definiálni:

1. A civil társadalom megváltoztatja a hatalom egyensúlyát az állam és a társadalom között, a társadalom javára. Ezt a szerepét a társadalom sokszor konfliktusok vállalása esetén tudja csak ellátni.
2. A civil társadalom ellenőrzi és felügyeli az állami szektort, a politikai döntések indokoltságának nyilvános megítélése révén. Itt a politikusok elszámoltathatósága a fő célja a civil társadalomnak.
3. A civil társadalom közvetítőszerepet játszhat adott feltételek teljesülése esetén az állam és a társadalom között.
4. Az erős civil társadalom önmagában hozzájárul ahhoz, hogy a demokratikus intézmények és folyamatok legitim módon és kiszámíthatóan válaszoljanak az új kihívásokra.

Ezeket a funkciókat a nem eléggé fejlett szerbiai civil szféra még nem tudta teljes mértékben aktiválni, de a társadalom nyitottsága okán a folyamat megindult és jelen stratégia célkitűzéseinek megvalósulásának köszönhetően is, a közeljövőben be is fejeződhet.

A civil szervezetek napjainkra a vajdasági magyar társadalom számára megkerülhetetlen tényezővé váltak. A kilencvenes évek eleje óta egy folyamatosan fejlődő civil társadalom épül ki, amely mára már az élet minden területén hallatja a hangját. Az elmúlt években ezt a tényt a politika és az államigazgatás is felismerte és egyre jobban támaszkodik a civil társadalomra. A vajdasági magyar civil társadalom fejlődéséről, eredményeiről és problémáiról az elmúlt két évtized során igen kevés tudományos vagy esetleg integrált gondolat – összegyűjtő munka jelent meg. Hivatalos stratégiai dokumentum gyakorlatilag eddig nem készült, kivéve néhány elemzést, amelyek egy-egy részterületet vettek górcső alá.

Jelen stratégiának a célja, hogy a feltárt tények alapján egy lehetséges alternatív fejlesztési utat jelöljön ki. A jövőorientáltságból következik, hogy a stratégia által megfogalmazott cél és a beavatkozási területek kereteiben kijelölt részcélok szubjektív elemeket is tartalmazhatnak, annak ellenére, hogy egy mélyreható kutatás áll a stratégia mögött, és több alkalommal kerültek a vajdasági civil szféra képviselőivel egyeztetésre a kijelölendő célok. A vajdasági

civil társadalom képviselőiben már évekkel ezelőtt felmerült, hogy szükség van, egy integrált civil fejlesztési stratégia kidolgozására. Erre a mai napig nem került sor, mivel a feltételek egyáltalán nem voltak adottak: nem volt egy olyan központ szerv, amely felvállalta volna a magyar civilekkel való foglalatosságot, érdekképviselőt, ebből kifolyólag sem hatáskör, sem megfelelő források nem álltak rendelkezésre, csak néhány civil vezető gondolta azt, hogy szükség lenne egy stratégiára.

A Magyar Nemzeti Tanács 2010. évi újjáalakulását követően megalakult a Tanács keretében a Civil Konzultatív Testület, amely a kezdetektől fogva szorgalmazza a civil stratégia kidolgozását. Ezzel egy olyan intézmény került a civilek mögé, amely már felvállalhatta azt, hogy kidolgoz egy olyan stratégiát, amelynek a céljai nem csak kimondott/leírt szavak lesznek, hanem olyan helyzetet teremt, hogy a célok meg is valósulhatnak. Több mint egy éves előkészületi munka után kezdődött meg a vajdasági magyar civil szféra középtávú stratégiájának a kidolgozása, melynek koordinálását az MNT Civil Konzultatív Testülete (CKT) vállalta fel, a szakmai munka végrehajtását pedig a szabadkai székhelyű Regionális Tudományi Társaságra bízta a Vajdasági Magyar Civil Szövetségen keresztül.

A CKT megalakulásával egy időben nyilvánvalóvá vált (amit mindenki sejtett eddig is), hogy a vajdasági magyar civil társadalom igen megosztott, bár van néhány kezdeményezés, amelyhez különböző mértékben gravitálnak a szervezetek. Ezt a megosztottságot csak egy egységes civil fejlesztési stratégiával tudjuk ellensúlyozni, amely kijelöli azokat a jövőbeli utakat, amelyeket követve néhány éven belül egy jól megalapozott és erős civil társadalom jöhet létre.

Természetesen ez nem jelenti azt, hogy minden civil számára ez a stratégia kell, hogy legyen az a „Szentírás“, amit követnie kell, mindenki önkéntesen csatlakozik hozzá, akár útközben is, de mindenképpen le kellett fektetnünk azokat az irányelveket, amelyekre a többség leteszi a voksát, és amely mentén a jövőben működni fog.

A középtáv a stratégiai távlatokban 5-7 év időintervallumot jelent: a stratégiai célokat úgy programoztuk, hogy mindegyik az első hat év alatt megvalósuljon, és azt követően még maradjon idő az eredmények elemzésére és a következő stratégia fő irányainak lehelyezésére. Már stratégiáról szóló első megbeszéléseken tisztázódott, hogy csak úgy érdemes stratégiát készíteni, hogy mögötte egy tudományos megalapozottságú kutatás áll a vajdasági magyar civil társadalom vonatkozásában. A kutatási tervet úgy állítottuk össze, hogy az mind kvantitatív, mind kvalitatív információk viszonylatában feltáró jellegű legyen és a szubjektivitást sem nélkülözze azok részéről, akik elismert szereplői a vajdasági magyar civil társadalomnak.

A stratégia alkotás ennek függvényében két részből állt, a feltáró kutatási részből és az így begyűjtött információ elemzése alapján a stratégiai alkotási munkából, amelynek keretében meghatároztuk a stratégiai célt, a részcélokat és az ezek eléréséhez szükséges tevékenységeket. A stratégia feltáró részében a fennálló helyzet és az összefüggések jobb megértése érdekében röviden ismertetjük a vajdasági magyar civil szféra történetét, valamint azokat a jogszabályokat, amelyek a civilek működését szabályozzák.

A kutatás során felállítottunk egy hozzávetőlegesen 650 szervezetből álló listát, ezeket kérdezték le a kérdezőbiztosaink, 25 civil fórumot szerveztünk meg, és ezeken beszélgettünk a civilek képviselőivel Vajdaság szerte, hasonló nagyságrendű mélyinterjút készítettünk el, valamint elvégeztük a vajdasági magyar civil szféra SWOT analízisét is a CKT tagjaival.

Az így beérkezett információk feldolgozása egyrészt számítógépes statisztikai programmal történt, másrészt pedig szintetizáló módszerrel analizáltuk a fórumok, a mélyinterjúk és a SWOT elemzés eredményeit. Ezek alapján kidolgoztuk azokat a fejlesztési irányokat, amelyek magukba foglalják a stratégiai célt, illetve a beavatkozási területek és operatív programok javaslatait. Az elsődleges munka verzió, ami egyben vitaanyagként is szolgált, egy hónapos közvitan volt, minden érintett civil szervezet megkapta, nyilvános közvita folyt róla Magyarokán így mindenkinek lehetősége volt szóban és a későbbiekben írásban is elmondania, a véleményét a stratégia irányvonalairól. A közvita folyamán számos észrevétel érkezett a stratégia fejlesztési irányaira, amelyeket a Civil Konzultatív Testület megtárgyalt és a véleményezése alapján az arra érdemeseket beépítettük a stratégiába.

A stratégia célja, hogy kijelölje azt az irányt, amely mentén el kell indulni a magyar civil társadalom fejlesztésének érdekében. A stratégia nem fogalmaz meg konkrét cselekvési terveket, a jövőbeni végrehajtás első feladata lesz, hogy operatív programként részletesen kidolgozásra kerüljenek az egyes cselekvési tervek, meghatározásra kerüljenek, azok felelősei, időbeli üzemzésük és hozzárendelésre kerüljenek az intézményi és az anyagi erőforrások. A stratégiát akkor mondhatjuk majd beágyazottnak a vajdasági magyar civil társadalomba, ha a támogatáspolitiká legyen az hazai vagy anyaországi is úgy kerül átalakításra, hogy az egyes civil szervezetek által igényelt forrásokat csak abban az esetben lehet majd hívni, ha azok megegyeznek a stratégia céljaival, ezzel is elősegítve a vajdasági magyar civil szféra fejlődését.

Ez nem ágazati stratégia, nem célunk egyik szakmai vagy társadalmi civil csoport belső fejlesztési ügyeibe sem beavatkozni, viszont az MNT többi elfogadott vagy készülő stratégiájához igyekeztünk idomulni, annak érdekében, hogy közös erővel könnyebben tudjuk elérni a kitűzött céljainkat.

A Vajdasági Magyar Civil Stratégia végrehajtója a Magyar Nemzeti Tanács Közigazgatási Hivatala a Civil Konzultatív Testület tanácsadói szerepvállalásával. A stratégia minden operatívprogramjába indikátorokat építettünk be, amelyek használatával jól definiáltan lehet mérni a stratégia céljainak megvalósulását.

A civil stratégia hat évre készül, a stratégia alkotás előtt végzett felmérés alapján állapítottuk meg azokat az irányokat, amelyeket fejlesztésre szorulnak. Ezek az irányok az évek során változhatnak, ezért a stratégia megvalósítása során két ellenőrzési és újragondolási mérföldkövet építettünk be, a második és a negyedik év után. Ebben a két időpontban a stratégia addigi tevékenységeit, elért céljait, és eredményeit megvizsgáljuk, és ha szükséges a vizsgálat eredményei alapján a stratégia teljes revízióját kell végrehajtanunk, annak érdekében, hogy az esetlegesen megváltozott körülmények befolyásoló hatásait illetve a megvalósítás során fellépő tapasztalatokat be tudjuk építeni a további tevékenységekbe. Fennáll annak is a veszélye, hogy valamit nem megfelelő módon programoztunk a stratégia alkotás folyamán, vagy olyan külső körülmények kerülnek felszínre, ami miatt az egyes operatív programok részben vagy teljes egészében végrehajthatatlanná válnak, ebben az esetben ezek a tevékenységek is újra programozásra kerülnek.

A hat év elteltével teljes körű elemzésnek vetjük alá a stratégia tevékenységeit és elért eredményeit, amely tapasztalatait felhasználva, valamint egy újabb terepi felmérést követően kidolgozzuk és elfogadtatjuk ennek az eredményeire építő következő középtávú fejlesztési stratégiát.

2. A vajdasági magyar civil szféra történeti előzményei

A civil szervezetek létrejötte a modern emberi jogok megjelenéséhez, s ezeken belül is elsősorban az egyesülési joghoz köthető. Térségünkben ezen jog első megvalósítása a reformkorban jelent meg (az úri, majd polgári kaszinók létrehozatalával), s az első jogszabályt már 1840-ben elfogadták a szabályozásukról.

A Délvidék területén, mint az Osztrák – Magyar Monarchia államalakulatának részén, nagyobb számban a dualizmus. Az I. világháború egy teljesen új hatalmi helyzetet teremtett, hiszen Vajdaság kiszakadt az ekkor megszűnt Osztrák – Magyar Monarchiából, s az újonnan létrejött SZHSZ Királysághoz csatolták. Ezzel az itt élő magyarság helyzete is gyökeresen megváltozott, hiszen korábbi államnemzeti státuszából súlyos retorziókkal járó kisebbségi helyzetbe került. Az új államhatalom sokáig még az egyesülési jogát is korlátozta, mellyel a célja a magyarság közösségi szerveződésének a meggátolása, lelassítása volt.

Az egyesületek, nehéz körülmények között ugyan, de tovább működtek, elsősorban az önszegélyezésnek, s a lassan meginduló, titkos magyarországi támogatásoknak köszönhetően (ez Délvidék esetében a Szent Gellért Társaságon keresztül valósult meg). A kisebbségi sors miatt a hangsúly az identitás megőrzésére tevődött át, s így az egyesületek is elsősorban a kultúra területén erősödtek meg. Jellemző módon azonban a művelődési egyesületek ernyőszervezete csak 1940-ben jöhetett létre Jugoszláviai Magyar Közművelődési Szövetség néven, korábban jelennek meg az egyesületek. Ezek ebben az időszakban elsősorban még vallásfelekezeti, illetve foglalkozási alapon szerveződtek. A Délvidék természetesen már ekkor is nagyon vegyes nemzeti összetételű volt, s az egyesületi szervezkedés során megfigyelhető volt a nemzeti alapú tömörülés is. Térségünkben a legrégebbi, még ma is létező magyar civil szervezet a Kúlai Népkör, amely 1868-ban alakult meg (szorosan őt követte a mai napig is az egyik legerősebb egyesületünk, a szabadkai Népkör, 1871-ből). Mindkettő az ekkor divatos, a kultúra talaján létrejövő olvasókörokhöz tartozott.

A II. világháborús rövid átmeneti állapotban, amikor 1941-1944 között Bácska és Baranya ismételt Magyarországhoz tartozott, a Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetségre átkeresztelt ernyőszervezet komoly szerepet játszott az új magyar hatalmi erőtér kiépítésében, aminek köszönhetően az 1944-es partizánvérengzésekben is kiemelt számban kerültek az áldozatok közé a korábbi szövetség vezetői.

Az új kommunista rendszer hihetetlen gyorsan felszámolta a korábbi kapitalista rendszer minden lehetséges társadalomszervező erejét, s így a teljes egyesületi életet is. Bár ez a teljes lakosság ellen irányult, különösen súlyosan érintette azonban a magyar lakosságot, mert

számára csak ezek az egyesületek jelentették az egyetlen közösségi megnyilatkozási lehetőséget (a kommunizmus ezen társadalomromboló hatása egyébként a mai napig is kihat, elég ha csak a kelet-európai civil szféra és civil társadalom helyzetét összehasonlítjuk a jelenlegi nyugat-európaival).

A testvériség – egység jelszavának köszönhetően azonban a közművelődés területén már 1945-től ismételten szabadon szerveződhetek a nemzeti kisebbségek is, sőt a rendszer kimondottan támogatta a művelődési egyesületek létrehozatalát (bár ezeket anyagilag továbbra sem segítette, azok teljesen önerejükre voltak hagyatva). 1945-ben, a többi nemzeti kisebbséghez hasonlóan, létrejött egy újabb magyar közművelődési ernyőszervezet is, Vajdasági Magyar Kultúrszövetség néven, amelyet azonban az 1948-as, Sztálinnal való szakítás elsöpört.

A különálló magyar művelődési egyesületek továbbra is működtek, azonban a művelődési egyesületek integrálása már nem nemzeti, hanem területi alapú volt (létrejöttek ugyanis a községi-, körzeti- és tartományi szintű közművelődési ernyőszervezetek). Jugoszlávia gazdasági erősödésével az 1950-60-as években szinte minden településen kiépültek a művelődési élet színterét jelentő művelődési házak, szövetkezeti otthonok is.

1990-ben a kelet-európai térséghez hasonlóan Jugoszláviában is létrejött a politikai pluralizmus, aminek köszönhetően több évtized után Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK) néven megalakult a vajdasági magyarok önálló politikai szervezete. E párt kezdeményezésének, illetve az 1990-es évek balkáni polgárháborús nacionalista nyomásnak köszönhetően sorra jöttek létre az új, már nem csak a közművelődéssel foglalkozó magyar egyesületek is. Több évtized után az Illyés Közalapítványon keresztül ismételten megindult a magyarországi támogatás is, amely azonban az identitáserősítő szervezeteket preferálta. Ernyőszervezetként 1992-ben ismételten megalakul a közművelődési egyesületeket tömörítő Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség.

A milošević-i diktatúra 2000-es megdöntésekor hihetetlenül megugrott az emberek kezdeményezőkézsége, s többek között ennek köszönhetően nagyon sok új, nem feltétlen az identitáserősítéssel foglalkozó civil szervezet jelent meg. A korábbi kulturális- és oktatási civil szervezetek mellett különösen megerősödtek többek között a gazdaszervezetek, a nagycsaládos egyesületek, a sérült gyermekekkel foglalkozó szervezetek. A 2000-es évek második felében új, az egész Délvidékre kiterjedő civil ernyőszervezet (Vajdasági Magyar Civil Szövetség, 2007) jött létre, illetve csak egyes régiókra kiterjedő szövetségek alakultak.

A civil szervezetek száma az 500 – 600 körüli számra emelkedett, s megjelentek közöttük az erős, már EU-s pályázatokat is sikeresen lebonyolító egyesületek is. A civil szféra szerepének

erősödését, illetve a magyar politikum szemléletváltását jelzi, hogy a 2010-es MNT - választásokon a legerősebb vajdasági magyar párt, a Vajdasági Magyar Szövetség többek között már a civilekkel együtt indított közös listát. Az elsöprő sikernek köszönhetően az újonnan felállt Magyar Nemzeti Tanácsban külön állandó bizottságként jött létre a Civil Konzultatív Testület, amelynek a kezdeményezésére azóta több, a civileket érintő fejlesztés is megvalósult (a támogatási rendszer kinyitása az összes magyar civil szervezet irányába, civil szakértők bevonása a Szekeres László Alapítványba, Vajdasági Magyar Civil Kataszter létrehozatala, Vajdasági Magyar Civil Stratégia létrehozatalának kezdeményezése).

3. A szerbiai civil szféra működését szabályozó jogszabályi háttér

A 2009. július 8-án, a Szerb parlament által elfogadott Egyesületekről szóló törvény (SZK Hivatalos Közlönye, 51/09,) szabályozza az egyesületek alapítását és jogállását, nyilvántartását és a nyilvántartásból való törlését, tagságát, szerveit, státuszváltozásait és megszűnését, továbbá az egyesületek működésével kapcsolatos többi fontos kérdést. E törvény 2009. július 22-én lépett hatályba, alkalmazni viszont csak október 22-étől kellett. Az új törvény meghozatala előtt az egyesülési jogot az 1982-es „Társadalmi szervezetekről és polgárok egyesületeiről szóló törvény” és az 1990-es „Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság területén alakuló polgárok egyesületeiről, társadalmi szervezeteiről és politikai szervezeteiről szóló törvény” szabályozta.

Az újonnan elfogadott törvény szerint az egyesület olyan önkéntes, nonprofit civil szervezet, amely több természetes vagy jogi személy egyesülésének a szabadságán alapul, és bizonyos közös vagy általános cél megvalósítása érdekében jön létre, melyek az alkotmányban és törvényekben nem tiltottak.

3.1 Fontosabb újdonságok, melyeket az új törvény tartalmaz:

Az előző törvényekkel ellentétben az új törvény nem tesz különbséget a társadalmi és a polgári szervezetek között. Az új törvény lehetővé teszi és részletesen rendezi nem csak a hazai, hanem a külföldi egyesületek bejegyzését, tevékenységét, finanszírozását is, melyek tevékenysége az új törvény meghozatala előtt nem került törvényileg szabályozásra. A külföldi egyesületek és nemzetközi szervezetek tevékenységének folytatásához korábban a Külügyminisztérium írásbeli engedélyére volt szükség.

Az eddigi legkevesebb 10 személy helyett, már 3 is alapíthat egyesületet. A létrehozáshoz nem szükséges alapító vagyon megléte.

Az egyesület alapítói között lehetnek természetes és jogi személyek is. A természetes személyek között a 14. életévüket betöltött kiskorú személyek is lehetnek alapítók (a törvényes képviselő írásos beleegyezésével), viszont később már az egyesület tagja lehet életkortól függetlenül bármelyik természetes személy. Az egyesület bejegyzése önkéntes, nem kötelező, s az működhet bejegyzés nélkül is (nem formális *egyesület*). Lehetőség van gazdasági tevékenység végzésére, ha:

1. ez a tevékenység összhangban áll alapszabály céljaival,
2. ezt a tevékenységet az alapszabály előírányozta,

3. ez a tevékenység kisebb, azaz az egyesület céljainak valóra váltásához szükséges mértékű.

Ezt a gazdasági tevékenységek külön be kell jegyeztetni. Az egyesületi tag bírósági jogorvoslati joggal rendelkezik a törvénytelen határozatokkal és általános jogi iratokkal szemben. Az egyesület teljes vagyonával felel kötelezettségeiért, azonban ez a tagokra és vezetőségre nem vonatkozik. Bizonyos esetekben azonban előírt az egyesületi tagok egyetemleges, teljes vagyonukkal való felelőssége, amennyiben az egyesület vagyonát rosszzindulatúan, magánvagyonukként vagy törvénytelenül kezelték. Ide tartoznak azok a károk is, melyek a tagok és vezetőség által meghozott rossz döntések következményeiként keletkeztek.

Az új törvény liberalizálja az egyesülési jogot, s egyes témakörökben nagy teret hagy az egyesületeknek az alapszabályukkal történő autonóm szabályozásra.

Az egyesületek regisztrálását az egyesületek jegyzékében az új törvény értelmében a Gazdasági Nyilvántartási Ügynökség végzi (előzőleg ezt a Köztársasági Államigazgatási és Önkormányzati Minisztérium, valamint a Belügyminisztérium végezte), a jegyzék nyilvános, az ügynökség honlapján, bárki szabadon megtekintheti.

Az egyesületek munkájának betiltásáról csak az Alkotmánybíróság dönthet, az alkotmányban és a törvényekben meghatározott esetekben.

Az egyesület bizonyos adatok megváltozásától számított 15 napon belül köteles minden olyan adat megváltozását az Ügynökségnél bejelenteni, amely szerepel a jegyzékében.

Új egyesület neve nem lehet azonos vagy összetéveszthető már bejegyzett egyesület nevével, az csak szerb nyelvű, cirill betűvel leírt lehet, de amennyiben arról az alapszabály külön rendelkezik, akkor lehet használni a nemzeti kisebbség nyelvén való írással leírt változatot is, melyet a nyilvántartásba is bejegyeznek. Az egyesületnek lehet rövidített neve is – erről az alapszabály rendelkezik.

Az egyesület tagja lehet bármely hazai vagy külföldi, természetes vagy jogi személy egyenlő feltételek mellett.

A törvény liberálisan kezeli az egyesületben szükséges belső szervek körét. Az egyesület törvény által előírt kötelező szervei a Közgyűlés és az egyesület képviselője. E mellett az egyesületnek nagyságától és tevékenységi körétől függően lehetnek más szervei is, mint pl.: az Igazgatóbizottság, Elnökség, Végrehajtó Bizottság, Felügyelő Bizottság, egyesületi elnök.

Újdonság, hogy a közgyűlést kivéve, az egyesület bármely szervébe akár tagsággal nem rendelkező személy is beválasztható.

Az egyesület non-profit szervezet, célja nem a profit szerzés, hanem a kitűzött célok

megvalósítása, melyekhez a szükséges pénzügyi forrásokat a törvény szerint megszerezheti: tagdíjból, önkéntes adományból, ajándékból, pénzügyi támogatásból, hagyatékból, betéti kamatból, bérleti díjból illetve osztalékból.

Az új törvény biztosítja az egyesülési jogok maradéktalan érvényesülését, illetve szigorúan bünteti az egyesületek törvénytelen működését valamint a deklarált céljaiktól való eltérő tevékenységek végzését. Tilos és beszüntetést von maga után a következő célokat kitűző (formális és nem formális) egyesületek létrehozása:

- katonai és titkos jellegű egyesületek,
- egyesületek, melyeknek célja erőszakos úton veszélyeztetni Szerbia alkotmányos rendjét vagy annak területi integritását,
- egyesületek, melyek célja megsérteni az emberi és kisebbségi jogokat, serkenteni az egyenlőtlenségeket, szítani a gyűlöletet faji, nemzeti, vallási vagy más tulajdonságok alapján,
- egyesületek, melyek a fenti tiltott célokat kitűző nemzetközi szervezethez csatlakoznak.

A törvény azokra a szervezetekre vonatkozik, melyek megfelelnek a következő feltételeknek:

- magánokirattal hozták létre,
- alapításának célja olyan közösségi vagy általános cél elérése, amelyet az alkotmány, vagy a törvény nem tilt,
- céljai között nem szerepel a haszonszerzés,
- az egyesületben való tagság önkéntes,
- nem része az államhatalom szervezetrendszerének.

Az új törvény felsorolja egy egyesületnek a nyilvántartásból való törlésének 7 különböző okát:

- Amennyiben az egyesület tagjainak száma 3 fő alá csökken, valamint az egyesület illetékes szerve 30 napon belül nem hoz döntést új tagok felvételéről.
- Amennyiben a meghatározott időre létrehozott egyesület esetében a megszabott határidő letelik.
- Ha az egyesület illetékes szerve döntést hoz az egyesület megszűnéséről.
- Amennyiben olyan státusbeli változásokat hajt végre, melyeknek a törvény által előírt következménye az egyesület megszűnése.
- Ha hosszú ideig nem fejt ki tevékenységet, vagy legalább két év óta nem hívta össze a közgyűlést.
- Ha tiltott a tevékenysége.

- Amennyiben csődbe megy.

3.2 Az alapítványokról szóló új törvényi szabályozás

Az alapítványokról szóló új szerbiai törvényt 2010. november 23.-án fogadta el a szerbiai törvényhozás, (Szerbia Hivatalos lapja 88/2010). A törvény az 1989-es alapítványokról szóló törvény rendelkezéseit helyezi hatályon kívül, kivéve azokat az alapítványokat, amelyeket köztársasági, tartományi, vagy helyi önkormányzati szervek alapítottak, ezekre továbbra is a régi törvény az irányadó. A törvényt 2011. március 1.-től kezdték alkalmazni és egy év állt minden a törvény hatálya alá tartozó alapítvány rendelkezésére, hogy az újra nyilvántartásba vetesse magát. Amely alapítvány ezt nem tette meg 2012. március 1.-ig, az elvesztette jogát a működésre.

A törvény, mint azt a szerb nyelvű hivatalos címe is mondja (Zakon o zadužbinama i fondacijama) két fogalmat határoz meg, amelyeket a későbbiekben tisztázunk. Mivel a magyar nyelvben és jogban nincs külön fogalom és gyakorlat a két csak alapító vagyonában és céljaiban eltérő jogi forma használatára, a stratégiában mindkét esetben az alapítvány szót használjuk, jelezve az esetleges eltéréseket a két bejegyzési forma között.

Az alapítványokról szóló törvény meghatározza azok alapítását, jogi státusát, vagyonát, belső szervezetét, a nyilvántartásba való bejegyzését és törlését, tevékenységét, az esetleges státusbeli változtatásokat, az alapítványok felügyeletét, tevékenységük beszüntetését, az egyéb tevékenységük folytatásához kapcsolódó kérdéseket, valamint a jogi helyzetüket és a külföldi alapítványok képviselőinek tevékenységét.

A törvény értelmében az alapítvány egyrészt lehet olyan szervezet (zadužbina), mely jogi személynek tekintendő, tagok nélkül, amelynek az alapítója meghatározott vagyont látott elő (alapító vagyon) általánosan hasznos, jótékony cél megvalósítása érdekében, illetve olyan cél érdekében, amely nem ütközik az Alkotmányba vagy a más törvényekbe. Az alapítvány másrészt lehet (fondacija), jogi személy tagok nélkül és alaptőke nélkül, amely általánosan hasznos cél érdekében alapult, amely nem ütközik az Alkotmányba vagy a törvényi rendelkezésekbe. Mindkettő non-profit, civil szervezet, amely önkéntes alapon alakulhat és önálló céljai meghatározásában.

A törvény definiálja a különböző aktivitásokat, amelyek által az alapítvány általánosan hasznos célokat vagy különleges célokat valósíthat meg.

Az alapítványok meghatározott illetve meghatározatlan időre alakulhatnak. Alapítványt egy vagy több jogképes belföldi vagy külföldi természetes vagy jogi személy alapíthat. Az

alapítványok alapítási okirattal vagy szerződéssel alapíthatóak, írásos formába foglalva, melynek tartalma szintén a törvény által meghatározott.

Az alapítványt alapító vagyona lehet tárgyi, jogi és anyagi. Az alapító vagyon legkisebb értéke, amely szükséges egy alapítvány (zadužbina) megalapításához 30,000 Eurónak megfelelő dinár ellenértéket tesz ki a megalapítás napján érvényes Szerb Nemzeti Bank középárfolyama alapján.

A törvény értelmében az alapítvány elnevezés (mindkét esetben) alapító okirattal és alapszabállyal határozandó meg és tartalmaznia kell a „fondacija” vagy „zadužbina” szót.

Az alapítvány neve amennyiben az előrelátott az alapszabályzatban, rövidített is lehet, bejegyezhető az alapítványok nyilvántartásába egy vagy több idegen nyelvre lefordítva is illetve tartalmazhat idegen nyelvű szavakat is eredeti formában leírva, amennyiben az valamely nemzetközi szervezet nevéhez fűződik, amelynek az alapítvány tagja. Az alapítványok rendelkezhetnek saját logóval, emblémával, szimbólummal, az alapszabállyal összhangban.

Az alapítványok nyilvántartásba való bejegyzését az Gazdasági Nyilvántartási Ügynökség végzi, jogi személy státusuk a Nyilvántartásba való bejegyzés napjától lép életbe.

A törvény meghatározza a Nyilvántartás tartalmát, meghatározottak a Nyilvántartó kötelezettségei, az okokat amelyek miatt a Nyilvántartó elvetheti a bejegyezési kérelmet és a bejegyzés folyamatát. A törvény előírja, hogy azon nyilvántartásba vételi kérdéseknél, amelyek nincsenek a törvényben meghatározva az Egyesületekről szóló törvény alkalmazandó. A Nyilvántartás tartalma szabállyal meghatározott éppúgy, mint a bejegyeztetéshez és változtatásokhoz szükséges dokumentációé.

A Nyilvántartásba való bejegyeztetéshez szükséges dokumentáció:

1. az alapító illetve a képviseletre felhatalmazott személy személyazonosságának a bizonyítása, a személyazonossági igazolvány vagy az útlevel fénymásolata, vagy ha jogi személy az alapító a vonatkozó nyilvántartásból származó kivonat,
2. az alapítványt alapító okirata, az aláírók hitelesített aláírásával illetve az örökségről szóló hatályos végzés amennyiben örökösödési alapon alakul az alapítvány,
3. az örökség végrehajtójáról szóló végzés, amennyiben az alapítvány örökösödés alapján alakult,
4. határozat az alapítványt irányító szerv kinevezéséről,
5. az alapítvány alapszabálya,
6. bizonylat az alapításhoz elengedhetetlen összeg befizetéséről, illetve bírósági szakértői becslés az értékekről és jogokról, amelyek az alapításra előrelátottak,

7. egyéb törvény által előírt iratok,
8. bizonylat a befizetett közigazgatási díjról.

A törvény meghatározza az alapítványok belső szervezetét is, az alapítvány legmagasabb általános okiratát, az alapszabály tartalmát, az alapítvány szerveit, az igazgató bizottság tagsági feltételeit, az igazgatóbizottság hatáskörét, mandátumát és munkamódszerét, az igazgatóbizottságbeli tagság megszűnésének módját, az igazgatóbizottság tagjainak kötelezettségeit és felelősségét.

Az alapszabály keretében meghatározásra kerül a: név és székhely, a célok és tevékenység, a szervek és jogosultságuk, az igazgatóbizottság kinevezésének módja az alakulás keretében kinevezett igazgatóbizottság mandátumának lejártá után, az igazgatóbizottsági tagok leváltásának módja, az alap és alapítvány igazgatójának és egyéb szervek kinevezésének és leváltásának módja, az alapítvány szerveinek mandátuma és döntéshozatali módja, a képviselő, az alapító vagyon, az alapítvány egyéb tulajdona- amennyiben rendelkezik tulajdonnal, az alapítvány eszközeinek használata és a felhasználók köre, az alapszabály módosításának folyamata és egyéb szabályzatok megalkotása és módosítása, a tevékenység nyilvánossága, kivéve azokat az alapítványokat, amelyek személyes érdekek céljából alakultak, a döntéshozatal módja a csatlakozásról, hozzátartozásról, felosztásról, a jogi forma változtatásairól vagy az alapítvány tevékenységének megszűnéséről, az alapítvány megszűnése esetén a tulajdon szétosztása, az alapítvány rövidített neve és elnevezése idegen nyelven, amennyiben rendelkezik ilyennel, a bélyegző alakja és tartalma, a logó alakja és tartalma, amennyiben az alapítvány rendelkezik ilyennel.

Az alapítvány vagyona az alapítók által az alapítvány rendelkezésére bocsátott pénzüsszegekből, önkéntes, felajánlásokból, ajándékokból, donációkból, támogatásokból, hagyatékokból, betéti kamatokból, bérleti díjakból, jogdíjakból, osztalékokból és egyéb, a törvény által megengedett módon megvalósított bevételekből származhat. Az eszközökre, amelyeket az alapítványok tehermentesen szereznek nem fizetendő a törvény által meghatározott ajándékozási adó.

A közcél megvalósítása érdekében létrejött alapítvány, az alábbi feltételek mellett valósíthatnak meg gazdasági tevékenységből származó bevételt:

1. Amennyiben a gazdasági tevékenység összhangban van az alapítvány céljaival,
2. Amennyiben a tevékenység jogszabállyal előlátott,
3. Amennyiben az alapítvány másodlagos tevékenységéről van szó,
4. Amennyiben a tevékenység bejegyzésre került a Nyilvántartásba.

A törvény értelmében, az alapítvány vagyonát csak az alapítói okiratban illetve a statútumban meghatározott célok megvalósítására lehet felhasználni, valamint a jogi

kötelezettségvállalásokért az alapítvány saját teljes vagyonával felel.

A törvény meghatározza az alapítvány megszűnésének és törlésének feltételeit illetve módját.

A törvény előírja bizonyos szankciók (pénzügyi bírságok) alkalmazását is gazdasági bűncselekmények és különböző jogsértések esetén.

3.3 Pénzügyi szabályok

Könyvelés: A könyvelést és az üzleti könyvek vezetését a Könyvelési törvénnyel (SZK Hivatalos Közlönye, 46/2006) és a törvényhez kapcsolódó előírásokkal összhangban kell végezni. Minden bejegyzett, jogi személyiséggel rendelkező szervezet köteles a Számviteli törvénnyel (SZK Hivatalos Közlönye, 46/06) összhangban könyvelni és pénzügyi jelentéseket adni a Szerbiai Nemzeti Banknak, az Adóhatóságoknak, valamint a Gazdasági Nyilvántartási Ügynökségnek is, a számviteli törvényekben előírt forma és határidő szerint.

Munkaviszony létesítése: A bejegyzett egyesület alkalmazhat munkaeerőt, ami következtében munkaszerződés jön létre az alkalmazott és a munkáltató között. Az alkalmazottat a munkavállalástól számított 8 napon belül be kell jelenteni. A munkavállalónak az elvégzett munka alapján joga van a munkabérhez, mely nagysága munkaszerződéssel kerül meghatározásra.

Térítmény kifizetése munkaviszony létesítése nélkül: A törvény lehetővé teszi, hogy a következő esetekben magánszemély is végezzen munkát az egyesületben munkaviszony létesítése nélkül, s ezért jövedelemben is részesülhet:

a, Vállalkozási szerződés (Ugovor o delu)

A Munkaviszonyról szóló törvény 199. §-a alapján a munkaadó szerződést köthet magánszemélyekkel bizonyos munkák elvégzésére. Abban az esetben, ha az adott feladat nem tartozik a munkaadó alaptervekenységébe, akkor vállalkozási szerződés keretében tudja az adott munkát elvégeztetni. A vállalkozási díj kifizetésekor az egyesület köteles adót és járulékot is elszámolni.

b, Szerzői jogdíj (Prihod od autorskih prava)

A Szerzői és rokon jogokról szóló törvény (Zakon o autorskom i srodnim pravima, „Sl. list SCG”, 61/2004.) 1.§-ban a szerzői jog fogalma alatt a törvény az irodalmi, a tudományos, a szakmai vagy a művészi alkotások felett az alkotó jogát érti. Adókötelezett ebben az esetben, az a személy, aki mint szerző, szerzői vagy ipari joggal rendelkezik, s ennek alapján térítményre jogosult. A Szerzői és hasonló jogokat szabályzó törvény 111. §-a szerint az előadóművész az a személy, aki előadóként szerepel. Ebben az esetben a járulékok

megfizetése attól függ, hogy az előadóművész önálló tevékenységet folytató e, vagy szerződéses jövedelmet megvalósító előadóművész.

Térítések: A munkavállaló hivatalos úton való részvételekor, joga van a következő térítményekre:

- napidíjra, melynek adómentes összege évente változik,
- hivatalos út alkalmával elszállásolási költségre, melynek megtérítésekor a Lakossági jövedelemadót szabályozó törvény 18. §-a alapján nem kell adót fizetni abban az esetben, ha e költségekről a munkavállaló mellékeli a szálláshely által kiállított számlát,
- hivatalos út alkalmával használt tömegközlekedési eszközök utazási költségei, melyek a mellékelt számlák alapján adómentesen megtéríthetőek.

Adomány: A Vagyonadóról szóló törvény (Zakon o porezima na imovinu, Sl. glasnik RS 26/01, 80/02,135/04) 14. §-ának 3. és 4. bekezdése előírja, hogy melyek azok az ingatlan és ingóságok, melyek az elajándékozása esetén adót kell fizetni.

Külön törvény (Zakon o donacijama i humanitarnoj pomoći, Sl.list SRJ 53/01, 61/01, 36/02) írja elő, hogy bizonyos állami és közintézmények, valamint más, nyereséget nem megvalósító szervezetek, hazai és külföldi humanitárius szervezetek fogadhatnak el adományt és humanitárius segélyt. Politikai szervezetek viszont nem kaphatnak egyiket sem. E törvény pontosan meghatározza, hogy mi képezheti az adomány és humanitárius segély tárgyát.

A külföldi adományok illetve pénzadományból külföldön vásárolt javak behozatalát a Vám törvény (Carinski zakon, Sl.glasnik RS, 73/3, 61/05) 193. § 1. bekezdés 6. pontja tartalmazza és az ily módon érkezett adományokra az adótörvény 26. § 1. bekezdés 7. pontja alapján nem kell adót fizetni.

Pénzforgalom: A pénzforgalom és a készpénzzel való fizetés viszonylatában az egyesületeknek a pénzforgalmukat a folyószámlán keresztül kell lebonyolítaniuk. A pénztáron keresztül történő készpénzkifizetés bizonyos esetekben csakis magánszemélyeknek engedélyezett. Az egyesületben minden készpénzzel való ki- és befizetés a pénztáron keresztül történik, ezt vezetni kell a pénztárnaplóban. Bármilyen befizetett készpénzt, az egyesület köteles kivenni a pénztárból és legkésőbb másnap befizetni saját bankszámlájára.

A törvénnyel és az egyesület alapszabályzatával összhangban az egyesületeknek lehetőségük van gazdasági tevékenységet is végezni.

3.4 Önkéntesség Szerbiában

Mivel a civil szféra alapvetően az önkéntességre támaszkodik és a stratégia is kitér az önkéntesség minél szélesebb körben való megismertetésére célszerűnek láttuk, ha a stratégiában az önkéntesség törvényi szabályozását is ismertetjük.

A voluntőr tevékenységek "olyan tevékenységek, amelyekkel az emberek saját akaratukból foglalkoznak spontánul és egyénileg vagy szervezeten és folyamatosan, intézmények és szolgálatok révén, de mindig anyagi ellenszolgáltatás nélkül, kivéve az erkölcsi és más társadalmi elismerést."(dr. Milosav Mirosavljević)

Az önkéntesek által létrehozott össztársadalmi haszon miatt, a voluntőr tevékenység kiérdemli a társadalom magas fokú elismerését. Fontos különbséget tenni a jótékony önkéntesség – egy másik személy vagy a közösség érdekében, illetve a fizetetlen munka között, mely saját haszonszerzés céljából történik.

Ahhoz, hogy egy bizonyos aktivitást önkéntes tevékenységnek lehessen nevezni, fontos, hogy megfeleljen a következő feltételeknek:

- Önkéntes tevékenység – kényszer illetve bármilyen kötelezettség nélküli,
- Nem profitorientált tevékenység – anyagi haszon megszerzésének motivációja nélküli,
- Ellenszolgáltatás nélküli aktivitás – napidíj, honorárium és egyéb munkadíj nélküli,
- Egy másik személy vagy a közösség érdekében végzett tevékenység – kiemelt célja a közösség szolgálata és erősítése, nem pedig az egyéni érdek.

A törvény (Zakon o volontiranju) szerint három féle önkéntes tevékenységet lehet megkülönböztetni:

- Hosszú távú – legkevesebb három hónapos intervallumon át tartó, megszakítás nélküli tevékenység, mely több mint 10 óra aktivitást igényel az önkéntes részéről hetente.
- Rövidtávú – több mint 30 napon át, de kevesebb, mint 3 hónapon át tartó, megszakítás nélküli tevékenység egy naptári év folyamán, mely heti több mint 10 órát vesz igénybe az önkéntes részéről.
- Ad hoc voluntőr tevékenység – legtöbb 30 napon át tartó megszakítás nélküli tevékenység egy naptári év folyamán, mely hetente maximum 10 óra aktivitást igényel a voluntőr részéről.

Törvény szerint voluntőr lehet minden hazai és külföldi fizikai személy, aki nem fiatalabb 15 évnél. A törvény tiltja azon munkák önkéntes alapon végzését, melyek veszélyeztetik a voluntőrök életét, illetve amelyek az egészségre káros feltételek mellett végezendők.

Volontőr tevékenység szervezője lehet minden olyan (magán) jogi személy, melynek nem

a profitszerzés a fő célja. Szerbia jogi rendszerében e tulajdonságoknak az egyesületek és alapítványok felelnek meg.

Ezen kívül az érvényben levő törvényekkel összhangban állami-, tartományi-, helyi önkormányzati szerv, illetve helyi közösség is szervezhet önkéntes, közérdekű aktivitást.

A következő feltételek mellett a gazdasági társaságok különböző formái, valamint közvállalatok is lehetnek önkéntes tevékenység szervezői:

- Amennyiben a közjó érdekében, illetve egyéb személy jóléte érdekében szervez önkéntes akciót, valamint közérdekű aktivitásai kívül esnek saját tevékenységi körén.
- Amennyiben önkéntes szolgáltatásai és tevékenységei végzése által nem valósít meg nyereséget.
- Amennyiben a voluntőr tevékenység nem helyettesíti a gazdasági társaság és/vagy közvállalat dolgozóinak munkáját.

Az önkéntes munkaprogram szervezését végző gazdasági szervezet/közvállalat köteles engedélyt kérni minden egyes voluntőr akció megvalósítását illetően a felelős minisztériumtól.

Az önkéntességre vonatkozó törvény 4. szakasza szerint, voluntőr tevékenység haszonélvezői/felhasználói lehetnek:

- fizikai személyek (amennyiben nem olyan szolgáltatások és tevékenységek végzéséről van szó, melyet egy egyén köteles elvégezni egy másik személy részére, illetve nem olyan aktivitásokról és szolgáltatásokról, melyek gyakoriak családi, baráti és szomszédi viszonyokban),
- jogi személyek, amelyeknek nem célja a profitszerzés (egyesületek, alapítványok),
- voluntőr akciók szervezői, amelyeknek nem célja a profitszerzés.

Amennyiben a voluntőr tevékenység felhasználói gyerekek, fogyatékkal élők, idősek, ápolásra szoruló személyek, betegek illetve teljesen vagy részlegesen munkaképtelen egyének, az önkéntes akció szervezőjét törvény kötelezi, hogy különös figyelemmel járjon el az önkéntesek kiválasztásánál, illetve képzésénél.

A törvény szigorúan előírja, hogy ki nem foglalkozhat ilyen személyekkel:

- pszichiátriai kezelés alatt álló személy, drog- és alkoholproblémákkal küzdő személy,
- büntetett előéletű személy,
- teljesen vagy részlegesen munkaképtelen személy,
- szülői felügyeleti jogaitól megfosztott személy, illetve olyan személy, akivel szemben eljárást vezettek be családon belüli erőszak végett.

A voluntőr és az önkéntes tevékenység szervezője közötti viszonyokat az önkéntességről

szóló szerződés szabályozza. Hosszú távú önkéntességnél minden esetben kötelező a szerződés megkötése, rövidtávú önkéntes munka végzése alkalmával pedig csak kiemelt esetekben kell szerződést kötni (amennyiben a voluntőr kiskorú, külföldi állampolgár vagy állampolgársággal nem rendelkező személy, ha valaki szerb állampolgárként külföldön végez önkéntes munkát és a voluntőr akció szervezője szerbiai székhelyű szervezet, amennyiben az önkéntes akció felhasználója egy a fent említett személyek közül, melyek iránt a szervezőnek külön figyelmet kell szentelnie, illetve amennyiben a felhasználó, a voluntőr vagy a szervező igényli a szerződés megkötését).

Annak ellenére, hogy a szerződés egy általános eszköze a felek közötti viszonyok szabályozásának, a voluntőrök és az önkéntes tevékenységek szervezőinek jogait és kötelezettségeit törvény írja elő.

Minden, ami a voluntőr jogait képezi, az a másik oldalon az önkéntességi tevékenység szervezőjének a kötelezettsége.

Törvény írja elő, hogy a voluntőr nem jogosult pénzügyi ellenszolgáltatásra vagy egyéb juttatásokra az önkéntes munka elvégzéséért cserébe. Nem tartozik azonban ebbe a kategóriába az önkéntességi költségek megtérítése, amely a következő tételeket foglalja magába: munkaruha, eszközök és felszerelés biztosítása az önkéntesek részére; utazási-, szállás- és étkeztetési költségek, melyek az önkéntes munka végzése folyamán jönnek létre olyan orvosi vizsgálatok költségei, melyek szükségesek az önkéntes munka elvégzéséhez, az önkéntesek képzési költségei, különböző, az önkéntes aktivitás folyamán jelentkező biztosítási díjak és kártérítési költségek, zsebpénz a hosszútávon aktív önkéntesek részére.

A rövidtávú önkéntességről szóló bizonylat egy írásos dokumentum, melyet az önkéntességi tevékenység szervezője a voluntőr kérésére ad ki.

A szervező, emellett köteles nyilvántartást vezetni minden rövid- és hosszú távú önkéntességről, amelyet megvalósít.

Minden megszervezendő önkéntességi tevékenységi akciót be kell jelenteni a Munkaügyi Minisztériumnál, valamint a szervezet köteles legkésőbb a folyó év március 31-éig írásos jelentést küldeni az előző év során megvalósított önkéntes tevékenységeiről.

4. A vajdasági magyar civil szféra jellemzése a felmérések alapján

A vajdasági magyar civil szféra felmérését több szempontból közelítettük meg. Egyrészt kérdőíves felmérést végeztünk, amelynek előzményeként felállítottunk egy több mint 600 civil szervezet adataiból álló listát, amely alapján megindult a kérdőívezés. A kérdőívek adattal való megtöltése a fizetett kérdezőbiztosok munkájának köszönhető. A 600 civil szervezet közül, több mint 400-at sikerült elérni, és ebből 384 adatát dolgoztuk fel a kérdőívek alapján. A többi 200 civil szervezet vagy nem volt elérhető, vagy megszűnt, vagy különböző okok miatt egyáltalán nem volt hajlandó a kérdezőbiztos kérdéseire válaszolni.

A felmérés másik tevékenysége a civil fórumok megszervezése volt Vajdaság szerte.

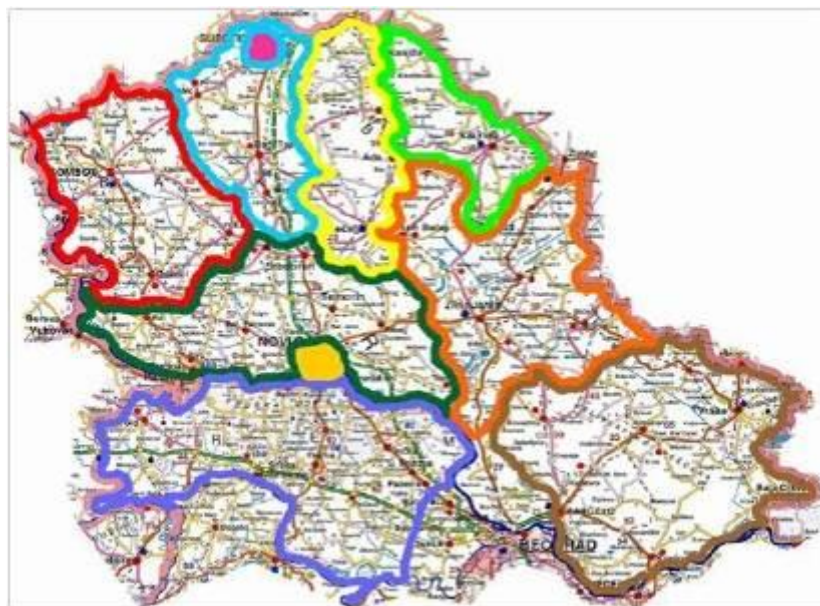
Összesen 25 fórumot tartottunk meg, amelyeken 242 civil szervezet több mint 300 képviselője vett részt, és beszélt a szervezete céljairól, motivációiról, munkájáról, terveiről, nehézségeiről, problémáiról.

A harmadik fő adatforrásunk a civil szféra kiemelkedő személyiségeivel elkészített mélyinterjúk anyaga lett. Ezen mélyinterjúkban egy-egy témát jobban körüljárva ismerhettük meg a magyar civil szféra jelenlegi helyzetét a Vajdaságban. Az MNT Civil Konzultatív Testületének tagjaival egész napos SWOT elemzést végeztünk a civil szféráról, amelyen többek között meghatároztuk a vajdasági magyar civil szféra jövőképét és misszióját is.

A beérkezett adatokat számítógépes feldolgozásnak vetettük alá, és SPSS statisztikai programcsomaggal vizsgáltuk a sokaság jellemzőit és az egyes összefüggéseket.

A kérdéskörök jó részét területi elv alapján is vizsgáltuk. Vajdaságot felosztottuk 10 képzeletbeli régióra (8 területi régió és két nagyváros: Szabadka és Újvidék), amelyek jól jellemzik a vajdasági magyarság földrajzi és demográfiai helyzetét. A régiók közül 3 régiót a tömbmagyarság jellemez (Észak-bácska, Tisza-mente és Szabadka), míg a többi régió (Nyugat- és Dél- Bácska, Észak- Közép- és Dél- Bánát, valamint Szerémség és Újvidék) sajnos mára már a szórvány magyarság lakóhelye.

A kérdésekre adott válaszokat megvizsgáltuk régiók szerint is, így tisztább képet kaphattunk arról, hogy egy-egy felvetésben egyrészt följazilag hogyan oszlanak meg az eredmények, másrészt a tömb vagy szórvány lét miképpen befolyásolja a civilek működésének feltételeit.

4.1 A vajdasági magyar civil szervezetek létszáma és strukturáltsága

A felmérések és más adatforrások alapján megállapíthatjuk, hogy a vajdasági magyar civil szervezetek száma biztosan meghaladja az 500 szervezetet. Sajnos az adatfelvétel során senkit sem kényszeríthettünk arra, hogy adatokat szolgáltatson, így csak az önkéntes adatszolgáltatás alapján tudjuk ezt a számot megbecsülni, az bizonyos, hogy 404 szervezet adatai érkeztek vissza a terepről, illetve körülbelül száz olyan szervezet van, aki valamilyen oknál fogva nem tudott vagy akart válaszolni a kérdezőbiztosoknak, így levonhatjuk a következtetést, hogy a vajdasági magyar civil szféra jelenleg mintegy 500 civil szervezetet számlál.

A Gazdasági Nyilvántartási Ügynökség adatai szerint Szerbiában 2012. március 12-én összesen 16.867 darab bejegyzett egyesület működik. Ha azt vesszük figyelembe, hogy az 500 magyar egyesület közel 3%-át teszi ki ennek a számnak, akkor a most elérhető 2002. évi népszámlálási adatok szerint a magyar egyesületek mintegy 25%-os arányban alulprezentáltak az összes egyesülethez képest, mivel Szerbia összes lakosának 3,91%-a volt 2002-ben magyar nemzetiségű. Sajnos a 2011-es népszámlálási adatok tükrében nem várható javulás ebben a tendenciában sem.

A fenti statisztikai szám azért is furcsa, mert a terepi tapasztalataink pedig azt mutatják, hogy a kisebbségi lét miatt a magyarság életében hangsúlyosabb a civil szféra jelenléte a többségi nemzethez képest. Bár nem ismerjük az egyesületekben résztvevő szerbiai polgárok

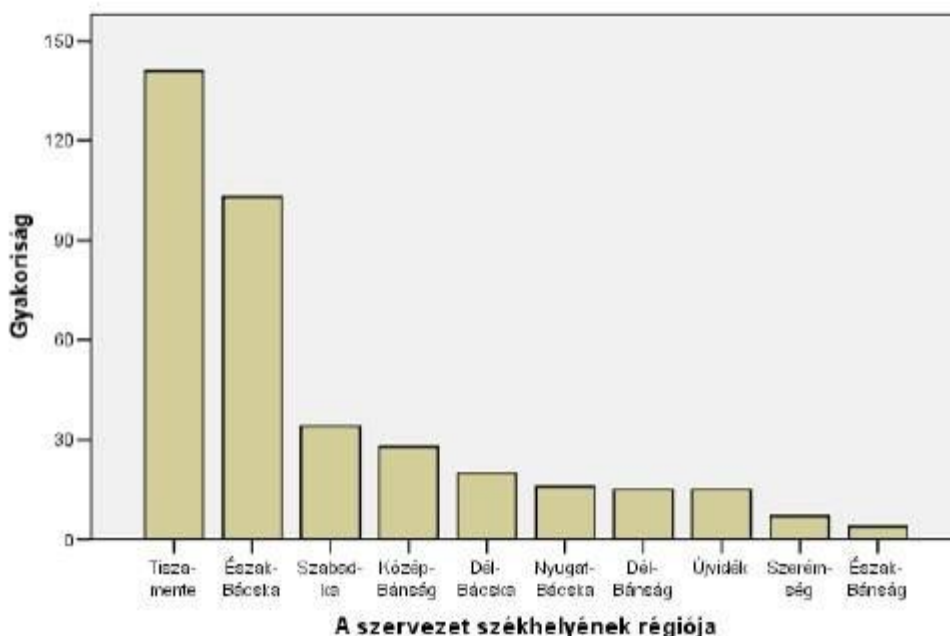
létszámát, azonban elképzelhető, hogy e tekintetben jobban állunk (vagyis az országos

átlaghoz képest számában ugyan kevesebb, de sokkal nagyobb létszámú egyesületeink vannak – ami a nagy létszámú művelődési egyesületeink még mindig meglévő hangsúlyossága miatt valószínűsíthető is).

A civil szervezetek **székhelyük** szerint legnagyobb számban a Tisza-menti régióban működnek, majd következik Észak-Bácska, amit a szabadkai és közép-bánsági régió követ.

Átlagon felül teljesít e tekintetben a Tisza-mente (ahol a vajdasági magyar lakosságnak csak 27,2 %-a él, mégis itt található a magyar civil szervezetek 36,4 %-a) és észak-Bácska (17,9 %-nyi lakossággal szemben 27 % civil szervezet), Szabadka azonban már csak az átlagot hozza. Mivel a tömb-magyar területek a civil szervezetek számában felülreprezentáltak, így értelemszerűen a szórvány-magyar területen még annyi magyar civil szervezet sincs, mint amennyi az ott élő magyar lakosság száma alapján várható lenne (a magyar lakosságon belüli 42,7 %-os arányhoz képest csak 27 %-os a civil szervezeti arány). Ez egyrészt magyarázható az ott élő magyarság szétszórtsága és a magyar identitásának meggyöngyülése miatti kisebb közösség-szervező erővel, illetve egy-egy településen már csak néhány civil szervezet jelenlétével (s ezek a szervezetek is szinte kivétel nélkül már csak az identitás-erősítést végző közművelődés területén jönnek létre).

A szervezet székhelyének régiója

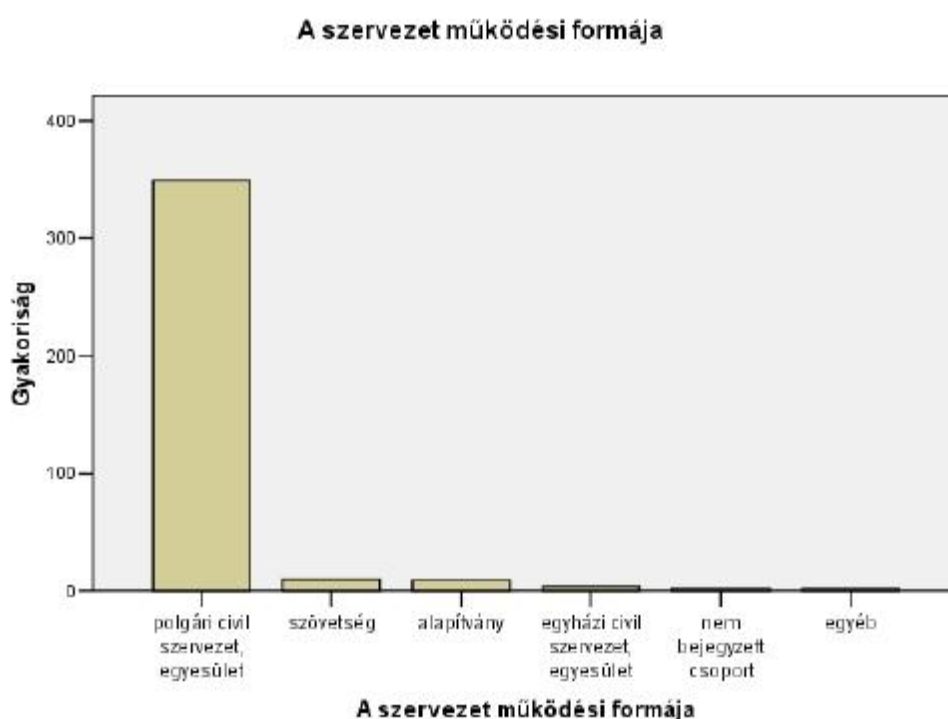

Ha a **települések szerint vizsgáljuk a civil szervezetek székhelyét**, akkor szintén hasonló következtetésre jutunk: legtöbb civil szervezetet a tömbben élők alapítanak, majd folyamatosan csökken a civil szervezetek száma egy-egy településen, ahogy csökken a

magyar lakosság aránya.

Itt meg kell jegyezni, hogy néhány településen igen fejlett civil élet található a lakosságszámhoz viszonyítva, ilyen például Csantavér, ahol 17 civil szervezet található, vagy Hajdújárás ahol 8, ami a lakosságszámhoz viszonyítva felülprezentáltságot jelent.

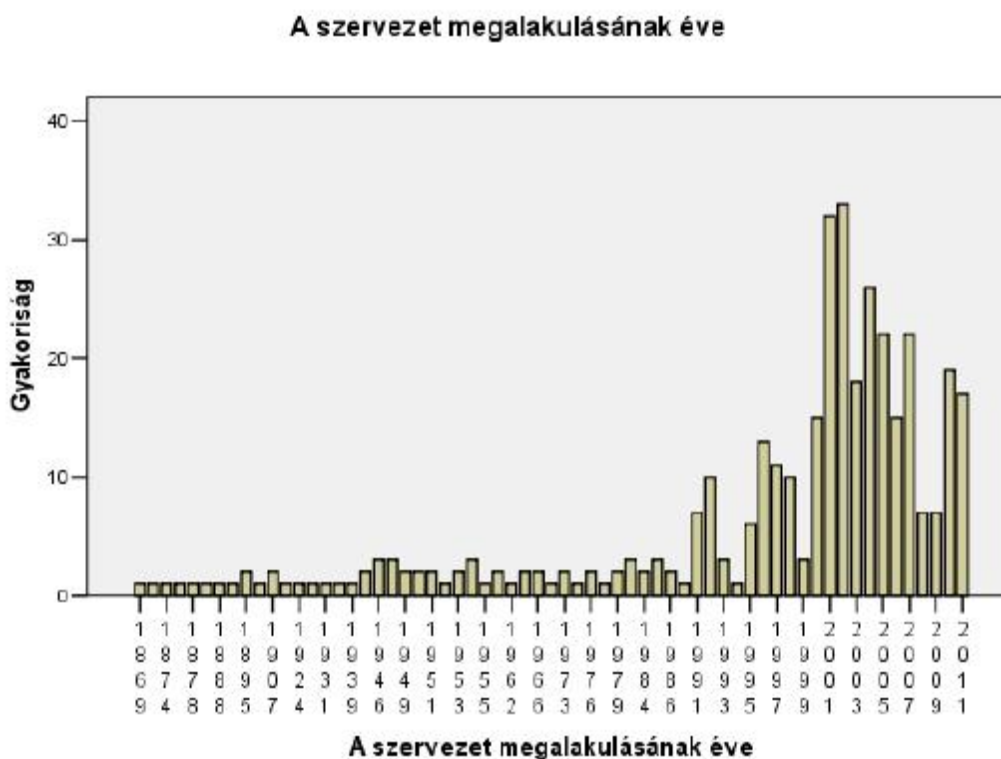
A civil szervezetek **működési formáját** tekintve elsősorban polgári civil szervezetek és egyesületek és csak kis hányadban szerepelnek a szövetségek, illetve alapítványok. Ennek oka, hogy az alapítványok létrehozása költségesebb és komolyabb adminisztrációval jár, a szövetségek hiánya, pedig arra vezethető vissza, hogy még mindig nem ismerték fel a civilek azt, hogy összefogva, egymást segítve sokkal könnyebb az adott célokat elérni.

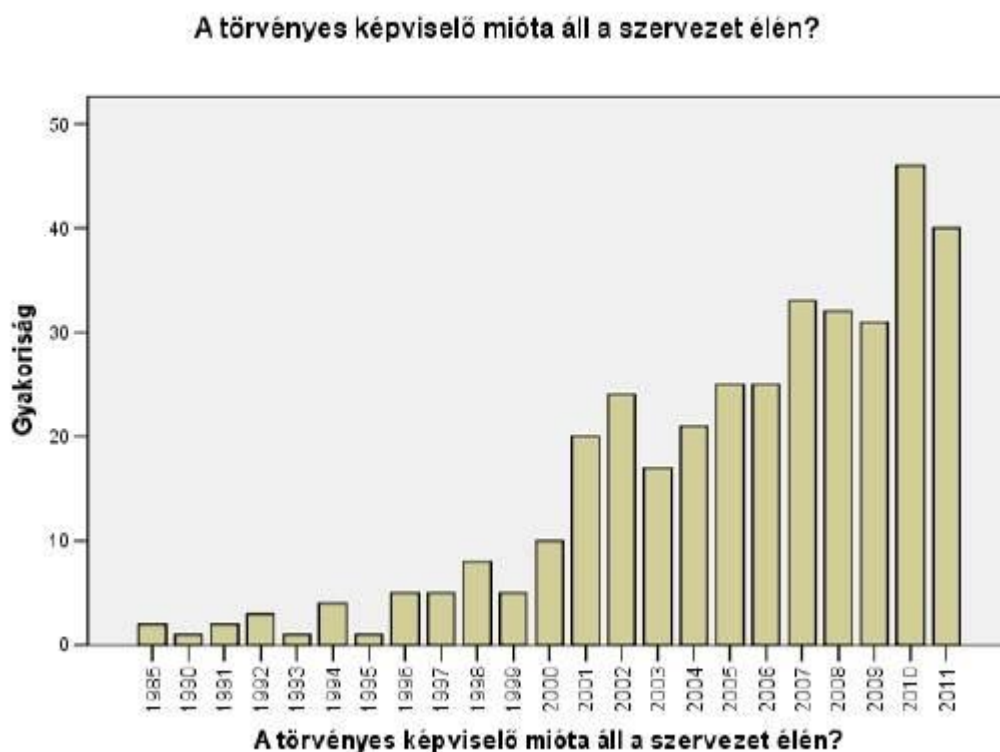
A Vajdasági civil szervezetek legnagyobb hányada a 2000-2007-es években **alakult** meg.

Kiemelkedő arány a szervezetek megalakulásában észlelhető 1991-ben, 1992-ben, 1996-1998 között, 2001-2002-ben, valamint 2010-2011-es periódusban. Ez nagyon jellemzően mutatja azokat az éveket, amelyekben a vajdasági magyarság számára valamilyen impulzus következett be, ami hatására megindultak az alulról jövő szerveződések. A kilencvenes évek eleje a szocializmustól való felszabadulás, a nemzeti öntudat kinyilvánításának lehetőségével kecsegtetett, hasonló helyzet 1996, amikor is a gazdasági helyzet egy kicsit javulni látszott a több éves elszigeteltség után, míg a 2000-es évek első fele pedig az új politikai rend számára megelőlegezett bizalmat mutatja meg. A 2010-es évek elején valószínűleg az újra bejegyzésnek köszönhetően mutathatók ki magasabb számok a megalakulás tekintetében. Ezt

az elméletet erősíti meg az a tény is, hogy az elmúlt 20 év két legrosszabb évében 1994-ben és 1999-ben elenyésző az újonnan alakult egyesületek száma.

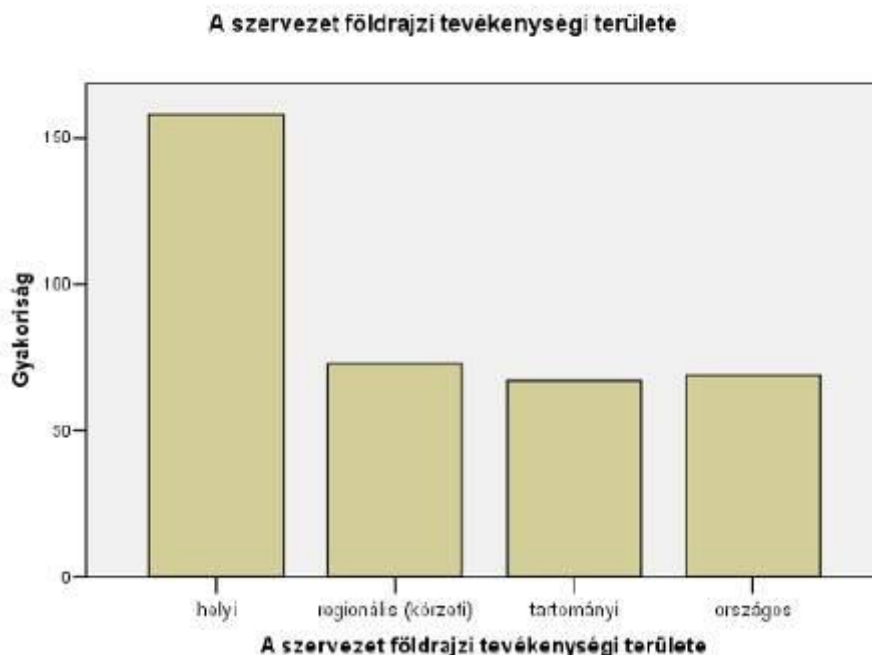
A **törvényes képviselők** leginkább 2-4 éve állnak a szervezetek élén, emellett gyakori azok száma, akik 10 éve vezetik a szervezetet. Átlagban 5 év az amióta egy vezető a szervezet élén áll. A többi érték száma elenyésző. Ezt az adatot összehasonlítva a megalakulás éveivel, kijelenthető, hogy a jelentős az az egyesületi szám, ahol az egyesület vezetése azonos a megalakulástól számítva, ami arra ad következtetést, és amit a fórumokon is elhangzottak is megerősítenek, hogy nagyon sok esetben egy-egy ember az, aki az egyesület vezetését és fenntartását a saját munkájával biztosítja.

A civil szervezetek **jellegét** szemlélve, azok szinte 80 százaléka önálló szervezet, illetve több mint fele regisztrált tagja valamilyen ernyőszervezetnek, érdekképviselőnek, regionális vagy nemzetközi szervezetnek. A civil szervezetek, amelyek tagjai valamilyen érdekképviselőnek, ernyőszervezetnek vagy regionális, illetve nemzetközi szervezetnek leginkább a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetséget említik, majd a Vajdasági Nagycsaládos Egyesületek Szövetségét, a Horizontot és a Vajdasági Magyar Civil Szövetséget.

Földrajzi szempontból tekintve a szervezetek tevékenységi területe leginkább (40 százalékban) helyi jellegű, a többi azonosan oszlik meg regionális, tartományi és országos szinten.

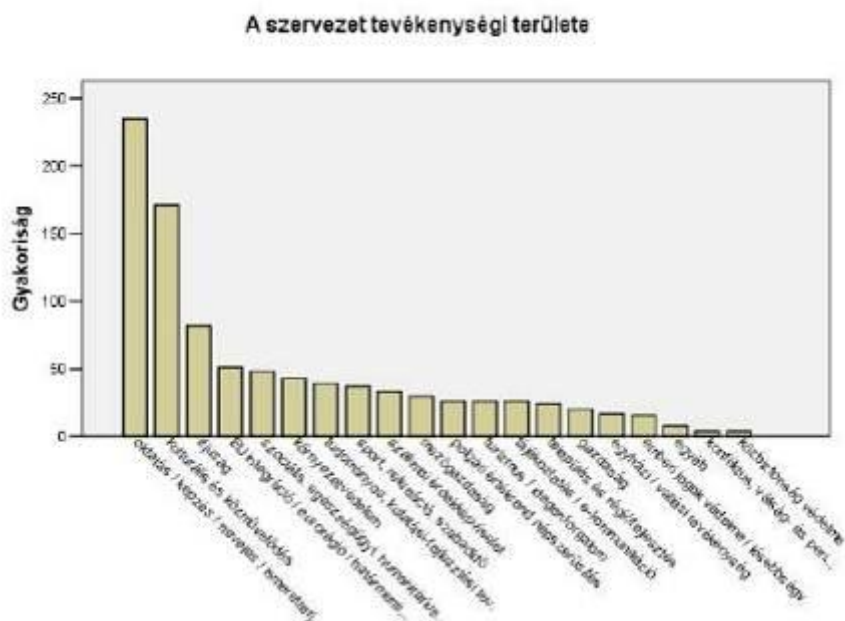
Ha a régiók szerint vizsgáljuk, hogy a civil egyesületek tevékenységi területe milyen földrajzi egységre korlátozódik, akkor megállapíthatjuk, hogy a szórványban élő elsősorban falusi civilek jelentős része helyi tevékenységekkel foglalkozik, a városok civiljei viszont jellemzően tartományi és országos szinten tevékenykednek. A Tisza mentén szintén jellemző a tágabb működési terület.

4.2 A civil élet szereplőinek tevékenységi területei, működési céljai

A civil szervezetek **tevékenységét** elemezve megfigyelhető, hogy azok elsősorban oktatással, neveléssel, képzéssel, ismeretterjesztéssel foglalkoznak, illetve jelentős mértékben kulturális és közművelődési tevékenységekkel. Ezek mellett kiemelhető hányadú az ifjúsággal kapcsolatos tevékenység. A többi tevékenység nagyrészt azonos arányban oszlik meg.

Figyelemre méltó adat, hogy szintén relatív magas azon egyesületek száma, akik az Európai Unió integrációt, a határ-menti együttműködést tűzik ki célul, illetve környezetvédelem, szociális témák és a tudományos kutatói feladatok is jelentősen prezentáltak, ami a magyarság fennmaradási szándékait erősíti a Vajdaságban.

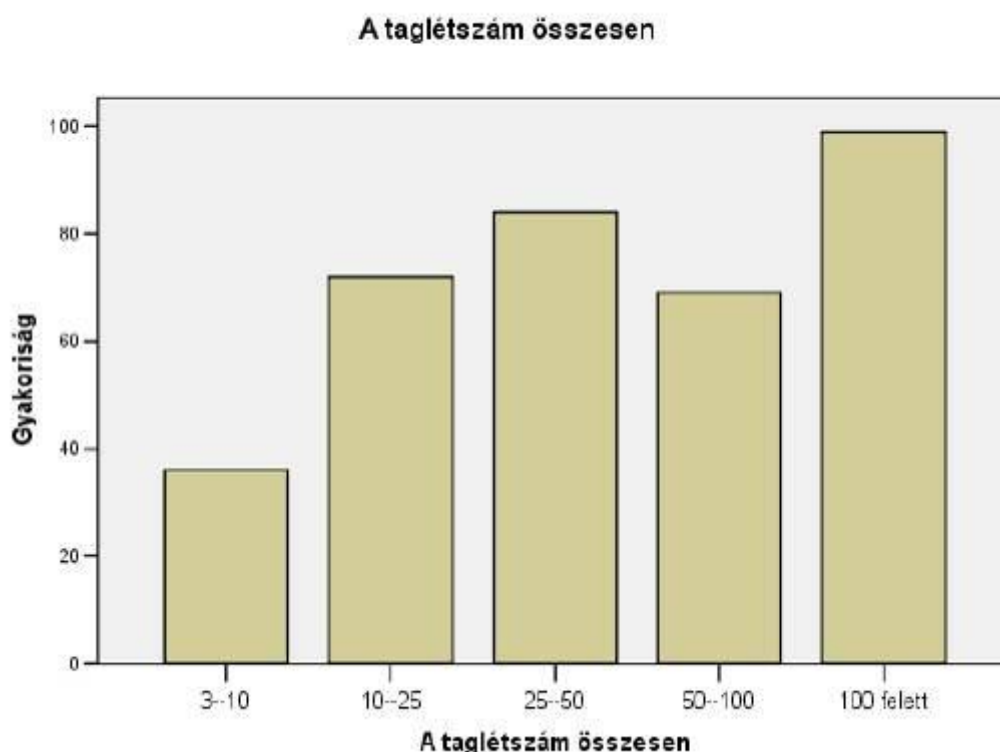
Összefoglalva a szervezetek öt legfontosabb **működési célját** azt látjuk, hogy az első helyen a hagyományörzés szerepel, a második a népi kultúra ismertetése, majd a kézművesség, a közművelődés és a földművesek tájékoztatása. A kitűzött célok megvalósítását a következő **tevékenységekkel** érik el: csoportos foglalkozás, hagyományápolási rendezvényeken keresztül mindenekelőtt, ezután kapcsolatépítéssel, műsorszervezéssel, konferenciákon, rendezvényeken való részvétellel, regionális együttműködésekkel keresztül, valamint a lakosság szórakoztatásával. Ezek az adatok azt mutatják, hogy a vajdasági magyarság számára legfontosabb az identitásának a megőrzése, illetve a falusi környezetben való boldogulás, a mezőgazdaság fejlesztése, ami szintén egyezik azzal a ténnyel, hogy a vajdasági magyarság egyre nagyobb hányada él falusi környezetben és egyre jobban kötődik valamilyen módon a mezőgazdasághoz.

Ha azt vizsgáljuk, hogy egy szervezet tevékenysége hány lakost érint leginkább 300, 100, 200, 500 és 1000 lakos elérését említik a válaszadók, ami a tömegességre való törekvést bizonyítja, ezzel is nagy hangsúlyt helyezve a civil élet önazonosság megtartó szerepére. Az átlag pedig 300 személy körül alakul.

A civil szervezetek tevékenysége leggyakrabban vegyesen érinti a **lakosság kor- struktúráját**, de elsősorban a felnőtteket célozza meg, majd a fiatalokat, illetve jellemző válasz a nem meghatározható a korosztály.

A szervezetek **taglétszámát** elemezve megállapíthatjuk, hogy leggyakoribb a 100 tag feletti válasz, azután pedig 25 és 50 tag közötti szervezet, amit 10 és 25 valamint az 50 és 100 tag közötti szervezetek követnek. Ha átlagosan számítjuk, akkor a vajdasági magyar civil szervezetek tagjainak száma 50 személy körül mozog. Ezek az adatok bizonyítják azt, hogy a vajdasági magyar civil szféra tömegesítését elsősorban a közművelődési egyesületeknek köszönhetjük, ezek az egyesületek nagy tagsággal rendelkeznek, a más célú egyesületek tagsága jóval kisebb.

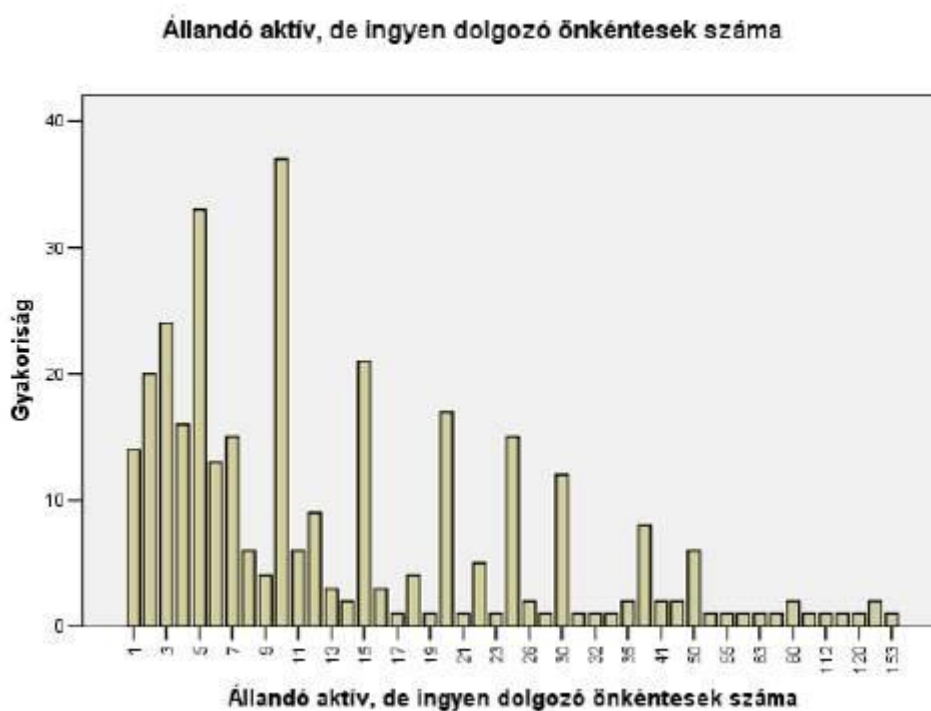

4.3 Humánerőforrás – döntéshozatal, aktivisták, alkalmazottak

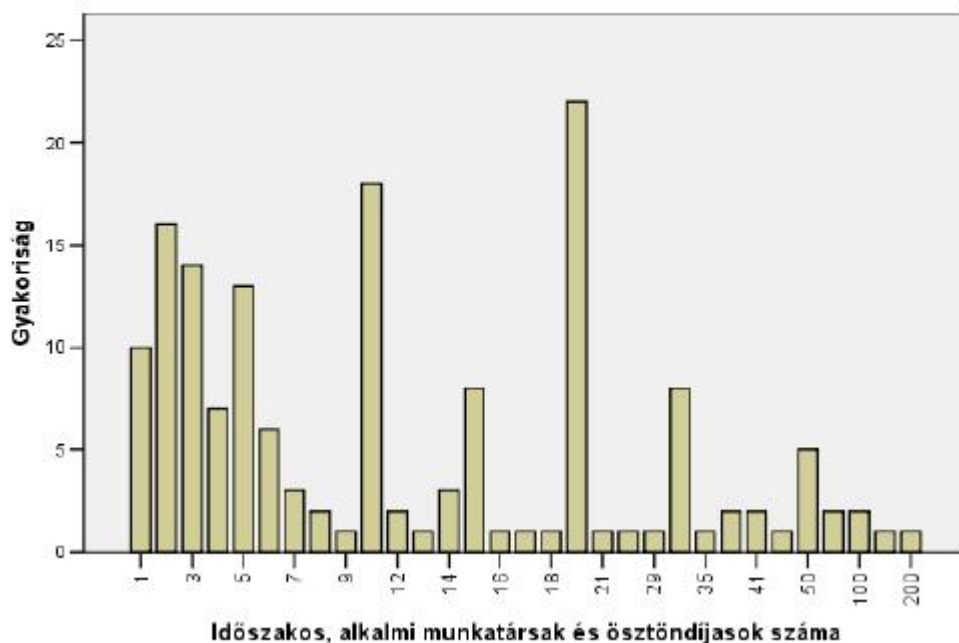
A szervezetek több mint felénél léteznek elkülönített **döntéshozatali szervek**, vagy munkakörök. Az elkülönített munkakörök tekintetében a leggyakoribb munkaköri terület az elnökség, ezt követi a döntéshozó testület és az ellenőrző bizottság, majd következik az igazgató bizottság, a titkár és a könyvelő, s a sor végén a pályázatfelelős és a szakmai vezető. A kérdőívekből és a fórumokon történt beszélgetések alapján megállapítható, hogy a civil szervezetek tagjainak, munkatársainak **anyanyelve** túlnyomó többségben magyar. Állandó alkalmazásban lévő fizetett **munkatársai** a szervezeteknek legtöbb esetben nincsenek, amennyiben vannak az esetleg 1 vagy 2 fő. Ez szinte kizárólag csak a tömbben működő szervezetekre jellemző, illetve Újvidéken, Dél-Bácskában és Közép-Bánátban vannak még

Ezekből az adatokból azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a vajdasági magyar civil szféra nem tömeges munkahely teremtő réteg. Csak egy vékony réteg engedheti meg magának, hogy munkatársakat alkalmazzon, és ennél magasabb számban vannak az ingyen dolgozó önkéntesek, illetve az alkalmi munkások és ösztöndíjasok is.

Ez mutatja azt, hogy egy egészséges civil élet van munkavállalás szempontjából, hiszen nem előfeltétel az, az eredményes munkához, hogy állandó alkalmazottak legyenek, inkább az aktivisták minél szélesebb körben való megmozgatása tud egy egységes cél elérése érdekében előnyöket nyújtani.

Időszakos, alkalmi munkatársak és ösztöndíjasok száma

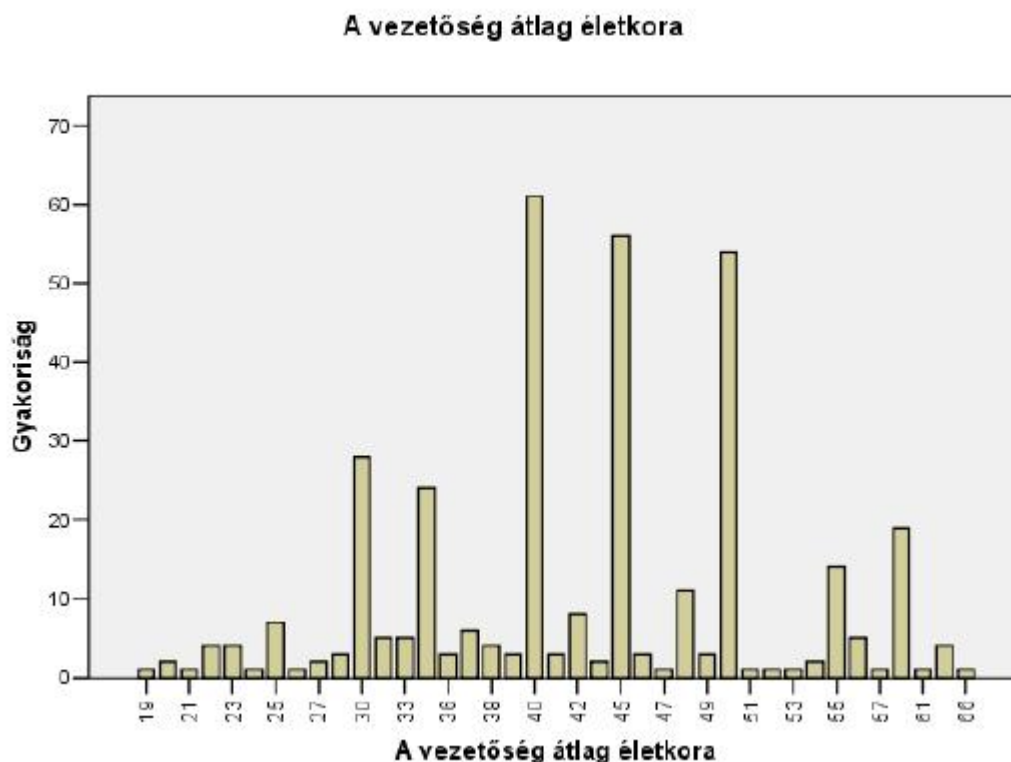

A civil szervezetek vezetőségének **életkorát** analizálva megállapíthatjuk, hogy a legtöbben a 40 évesek, utána a 45 évesek az 50 évesek majd a 30 évesek csoportjába sorolhatóak.

Kijelenthetjük, hogy a civil szervezetek vezetőinek az átlagéletkora a 40 év körül mozog. A földrajzi megoszlás szempontjából itt nagyon megmutatkozik a különbség a tömb és a szórvány között. Sajnos a szórványban nagyon magas a vezetőség átlagéletkora, míg a tömbben jóval kedvezőbb a helyzet. Megállapításunk szerint a szórványon kívül jobb a döntéshozók életkorának az összetétele, hiszen tapasztalt emberek vezetik a civil szervezetek zömét, de van egy olyan feltörekvő utánpótlás, amely átveheti a civil szervezetek későbbi irányítását, viszont a szórvány területeken nagy szükség lenne utánpótlásra.

Arra a kérdésre, hogy részt vennének-e oktatási és egyéb programokban, a civil szervezetek 69,5%-a válaszolta, hogy közreműködik oktatási, képzési vagy ismeretbővítési programok lebonyolításában. A civil szervezetek ismeretterjesztő előadások, tanfolyamok, táborok, előadások formájában vennének részt az oktatási, képzési és ismeretbővítési programok szervezésében.

Ebben a témakörben sokkal kardinálisabb kérdés az, ami számos fórumon felmerült az adatfelmérés során, hogy az egyes egyesületeknél sikerül-e a kiöregedő vezetői réteget az aktivisták soraiból lépésről lépésre kiképzett új vezetői réteggel pótolni. Ebben a tekintetben a vajdasági magyar civil szféra számára nagyon hiányzik egy olyan jól képzett potenciális vezetői réteg, amely professzionálisan tudná vezetni jövőben a civil szervezeteket

4.4 A civil szervezetek infrastrukturális háttére

A kutatás során tiszta képet szerettünk volna kapni arról, hogy az egyes szervezetek milyen mértékben rendelkeznek infrastrukturális háttérrel. Itt elsősorban arra a két fő eszközre fókuszáltunk, ami a munkavégzéshez a kitűzött célok eléréséhez elengedhetetlenül szükséges: a megfelelő ingatlanra, illetve a megfelelő technikai eszközökre, amelyek a mindennapi munkához szükségesek. Sajnos az eredmények nem maradnak el az előzetes várakozásoktól: a vajdasági magyar civil szervezetek infrastrukturális ellátottsága nagyon gyenge, kivéve egy-egy nagyobb szervezetet, amelyek a kutatás során egyéb jellemzőkben is jobb eredményeket mutattak az átlagnál.

Ha a **székhely** használatot vizsgáljuk, akkor megállapíthatjuk, hogy a szervezetek fele rendelkezik saját tulajdonú vagy bérelt székhellyel, a fele pedig egyáltalán nem rendelkezik saját székhellyel, hanem valamely állami vagy önkormányzati, esetleg magántulajdonú ingatlanban van a székhelye szívességi alapon bejegyezve. A **tulajdonszerkezetet** analizálva megfigyelhetjük, hogy a válaszadók háromnegyed része bérelt tulajdonú székhelyet használ, egynegyede pedig saját tulajdonút (összesen 57 szervezet), amit pozitív fejleménynek tekintünk az infrastrukturális ellátottság tekintetében. A saját tulajdonú ingatlan **területét** illetően a szervezetek átlagosan 500 négyzetmétert említenek, de az 51 válaszadó nagyon széles kört fed le a 2 négyzetmétertől a 43000 négyzetméterig. Önálló épületrész területét

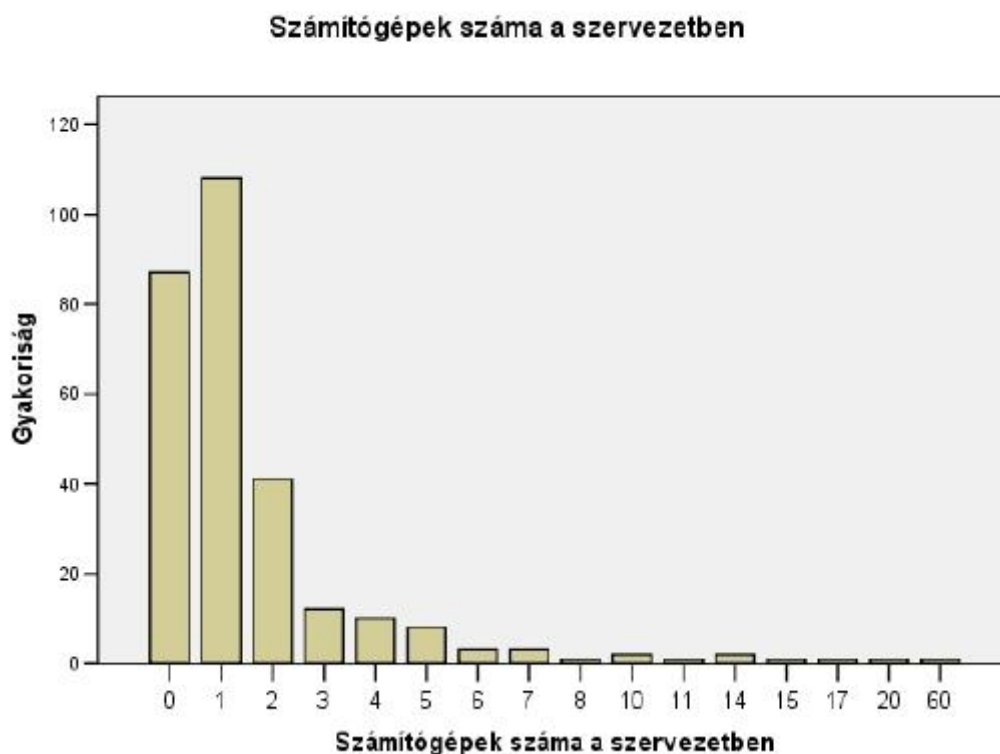
illetően a szervezetek átlagosan 50 négyzetméterrel rendelkeznek. A terem vagy műhelyjellegű helyiségek méretét nézve a civil szervezetek, melyek rendelkeznek ilyennel, átlagosan 86 négyzetméternyit használnak. A szabadtéri foglalkozásra alkalmas nyílt területtel rendelkező szervezetek átlagosan 150 négyzetméterrel rendelkeznek.

A **székhely típusát** tekintve valamivel nagyobb az egy vagy több irodahellyel rendelkezők száma az önálló ingatlannal vagy épületrésszel rendelkezőkétől.

A civil szervezetek által használt **hasznos terület** tekintetében átlagosan 50 négyzetmétert említene, illetve elvétve jelentkezik a 150 és 200 négyzetméternyi hasznos teret használók száma. A jelenlegi székhelyeket a civil szervezetek valamivel nagyobb hányadban nem találták kielégítőnek, azonban az eltérés nem drasztikus.

A jelenlegi **eszközök és infrastruktúra**, amelyek a tevékenységhez kötöttek nem kielégítőek a civil szervezetek két harmada számára, ami azt bizonyítja, hogy bőven van tér a fejlesztések előtt. A szervezetek bútorai közepesnek ítéltettek leginkább, korszerűnek csak elenyésző hányaduk tartja bútorait, ami azonban szembetűnőbb, hogy egyharmaduknak egyáltalán nincs bútora, hanem feltételezhetően valamilyen közös helyiséget és annak berendezéseit használják tevékenységük során.

A civil szervezetek közel fele nem rendelkezik irodatechnikai eszközökkel. Akik rendelkeznek azoknak a felszerelése közepes és nem egész 10 százaléka tartja azt korszerűnek, ami szintén a mindennapi munkának a hátrányára válik. Korszerű számítástechnikai eszköze csak nagyon kevés civil szervezetnek van, a többinek vagy közepes a felszereltsége vagy egyáltalán nincs. A számítógépek számát vizsgálva szervezeten belül, megállapítható, hogy mintegy húsz százalék nem rendelkezik számítógéppel, harminc százaléka egy számítógéppel rendelkezik, tíz százaléka kettővel, az ettől többel rendelkezők száma pedig elenyésző. A szervezetek érdekében használt nem saját tulajdonú számítógéppel a civil szervezetek mintegy fele rendelkezik. Internet kapcsolattal a civil szervezetek nyolcvan százaléka rendelkezik.

A vajdasági magyar civil szervezetek nem rendelkeznek híradástechnikai eszközökkel, az a kis hányad, aki rendelkezik is vele, közepes minőségűt használ, korszerű eszközök csak elenyésző arányban jelennek meg. Gépjárművel szinte alig rendelkezik néhány civil szervezet és azok is közepes állapotúak.

A **céljaik eléréséhez szükséges eszközökkel és műszerekkel** a civil szervezetek fele nem rendelkezik, akik rendelkeznek azok felszereltsége viszont közepes, ami a szakmai munka elvégzéséhez megfelelő lehetőségeket biztosít. Az öt legfontosabb műszaki-technikai vagy egyéb tárgyi eszköz közül, amely nélkülözhetetlen a szervezetek eredményesebb tevékenységéhez, az első helyen leggyakrabban a számítógépet és az irodabútort említik, a második helyen a laptopot és a projektort, a harmadik helyen a fénymásolót és az internetet, a negyedik helyen a hangosítást, míg az ötödik helyen a fellépő ruhát.

A megvizsgált esetek felénél létezik olyan infrastruktúra, amelyet a civil szervezetek **közösen használnak** más szervezetekkel, ezek közül első helyen a székházat említik, másodikként az irodát, harmadikként a számítógépet, negyedikként a hangosítást és végül ötödikként azt vallják, hogy minden közös.

Ha területileg vizsgáljuk az infrastruktúra kérdését, akkor megállapíthatjuk, hogy gyakorlatilag sehol sem elégedettek az infrastruktúra ellátottsággal a civilek, viszont a mértékben jelentős szóródás van: Észak Bácska és Szabadka képviselői 45-50%-ban elégedettek az ellátottsággal, Újvidék, Közép- És Dél-Bácska 30%-ban, a többiek 20% körül,

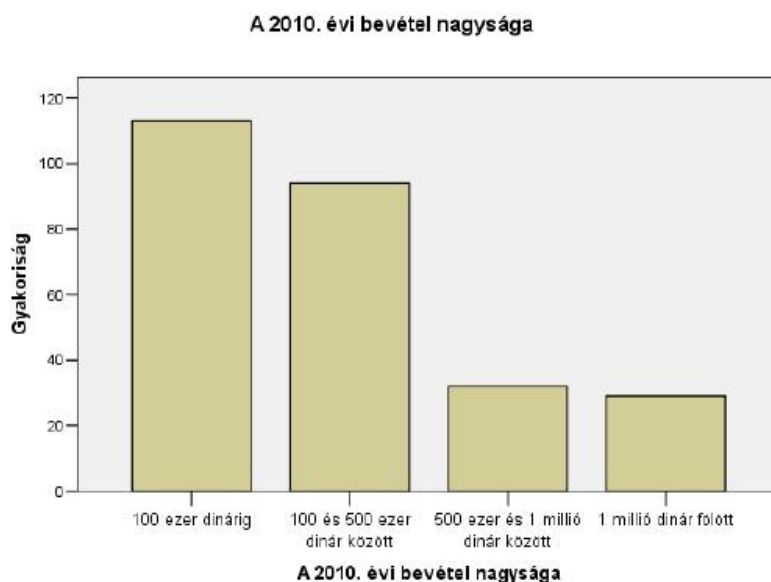
míg Szerémségben egyáltalán nem elégedettek.

4.5 A civil szervezetek finanszírozása

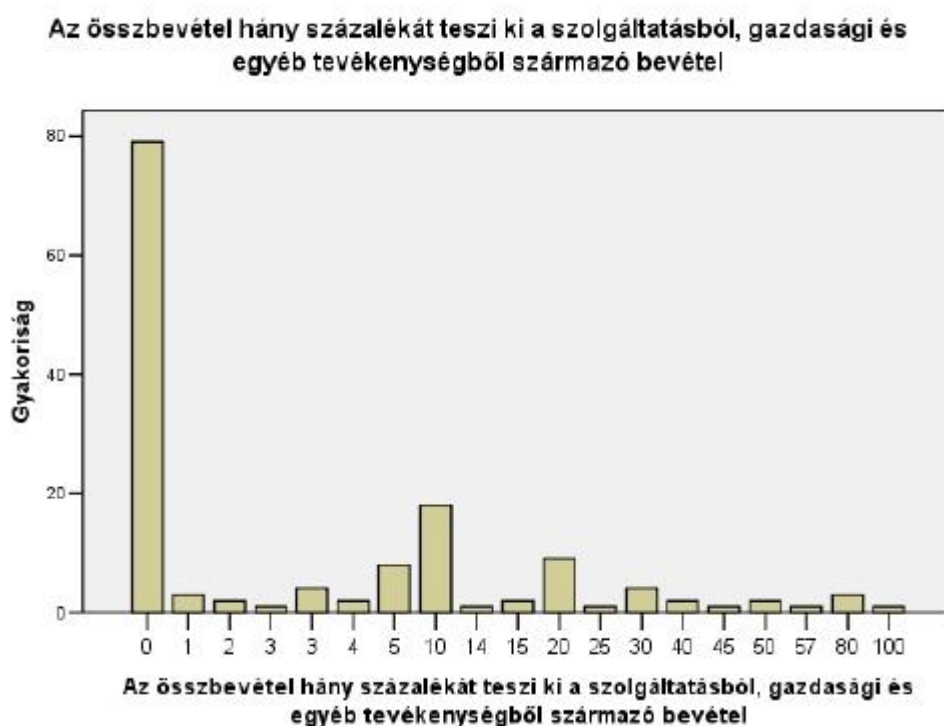
Mint a mai közélet minden szegmensét, a civil életet sem lehet elképzelni az anyagiak jellemzése nélkül. Külön témakört jelentett a felmérésben a bevételek és a kiadások struktúrájának vizsgálata, amiből leszűrhetjük azt, hogy milyen pénzügyi kondícióban vannak, a vajdasági magyar civil szervezetek. Az alapkérdés az volt, hogy van-e egyáltalán a civil szervezeteknek tervezett éves költségvetésük. Itt a kérdőíves felmérés illetve a fórumok egymásnak ellentmondó eredményeket hoztak, hiszen a feldolgozott kérdőívek alapján a civil szervezetek 72,4%-ának van éves tervezett költségvetése, míg a fórumokon a túlnyomó válasz az volt, hogy a szervezetek egyik napról a másikra élnek, minden tervezés nélkül.

Ha a **bevételek** mértékét vizsgáljuk, akkor kijelenthetjük, hogy ez a választ adó szervezetek 29,4%-ánál 100 000 dinárig terjed, az éves bevétel 24,5%-ánál 100 000-500 000 dinár között van, 8,3%-ának 500 000-1 000 000 dinár közötti és 7,6%-ának 1 000 000 dinár fölötti. Ez az arány is megmutatja, hogy a civil szervezetek túlnyomó többségének az éves költségvetése nem haladja meg a fél millió dinárt, ami jól jellemzi az egész szféra pénzügyi kondícióit és lehetőségeit a céljaik elérésében.

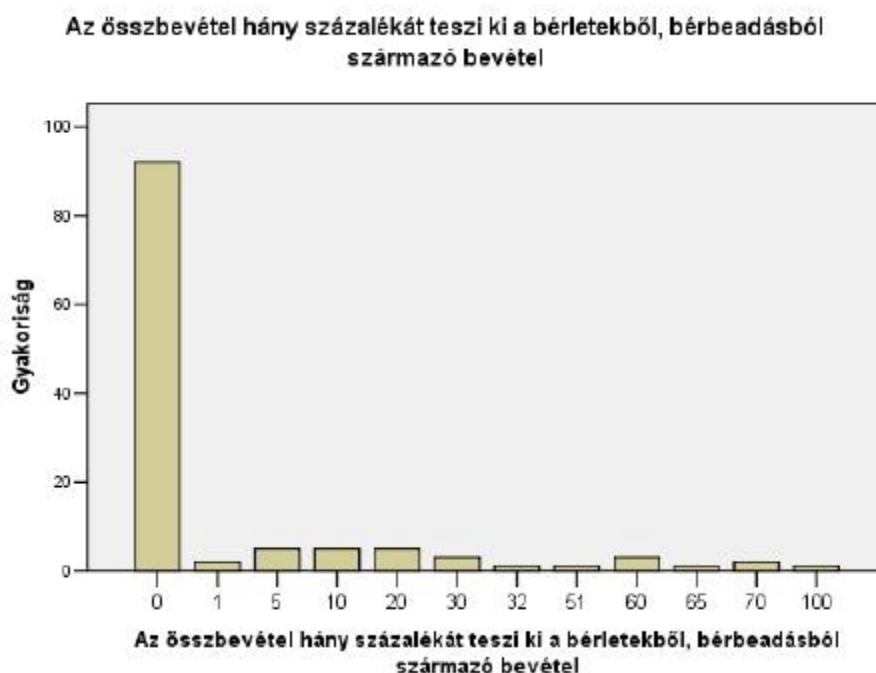
Területi aspektusból vizsgálva a civil szervezetek bevételeit jelentős különbség van a tömbben, illetve a városokban működő civil szervezetek, illetve a szórványban vagy a kistelepüléseken működő szervezetek között. Az előbbiek között jóval több a nagyobb bevételeket elérő szervezetek száma, míg a második csoportban jelentős azon szervezetek száma, akiknek a bevételeik még a 100.000 dinárt sem érik el.

A kérdőívezés során rákérdeztünk, hogy milyen a struktúrája az egyes szervezetek **bevételi forrásainak**. Ezek az adatok is érdekes eredményeket hoztak: szolgáltatásból, gazdasági és egyéb tevékenységből származó bevételeket csak az egyesületek alig 10%-a valósít meg, és ez sem haladja meg az összbevétel 20%-át, míg a többiek egyáltalán nem valósítanak meg bevételt ebből a forrásból. Gyakorlatilag kijelenthetjük, hogy elenyésző az a forrás, amit az egyesületek szolgáltatásból valósítanak meg, annak ellenére, hogy a szerbiai civil törvény szerint erre lenne lehetőségük.

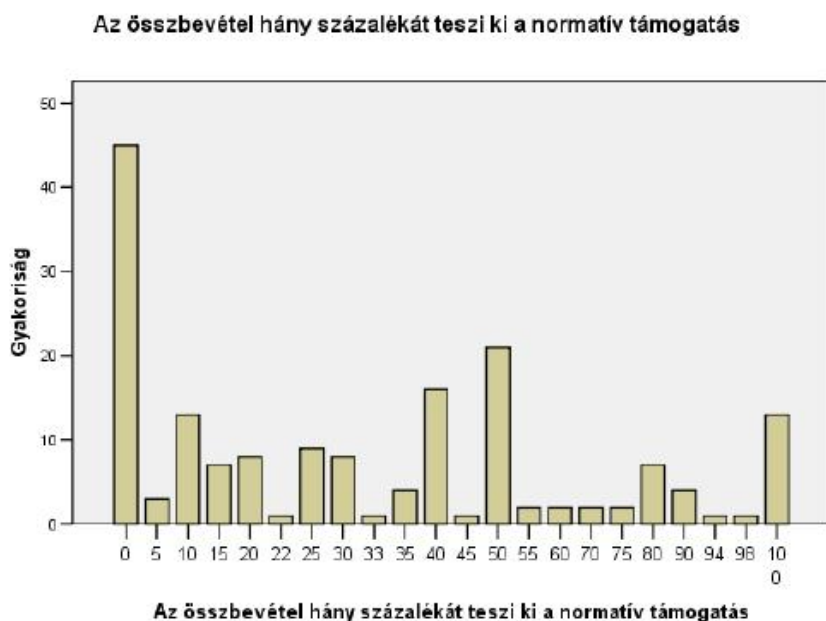

Bérletekből, bérbeadásból származó bevételt vizsgálva kijelenthetjük, hogy a civil szervezetek 5%-a valósít meg jövedelmet ebből a forrásból és az is csak átlagosan csak 12%-a az összjövedelmüknek. Ez az adat egyenes következménye annak, hogy az egyesületek nem rendelkeznek saját ingatlanokkal, tehát nem is tudják azokat bérbe adni, nem tudnak árbevételt szerezni annak hasznosításából.

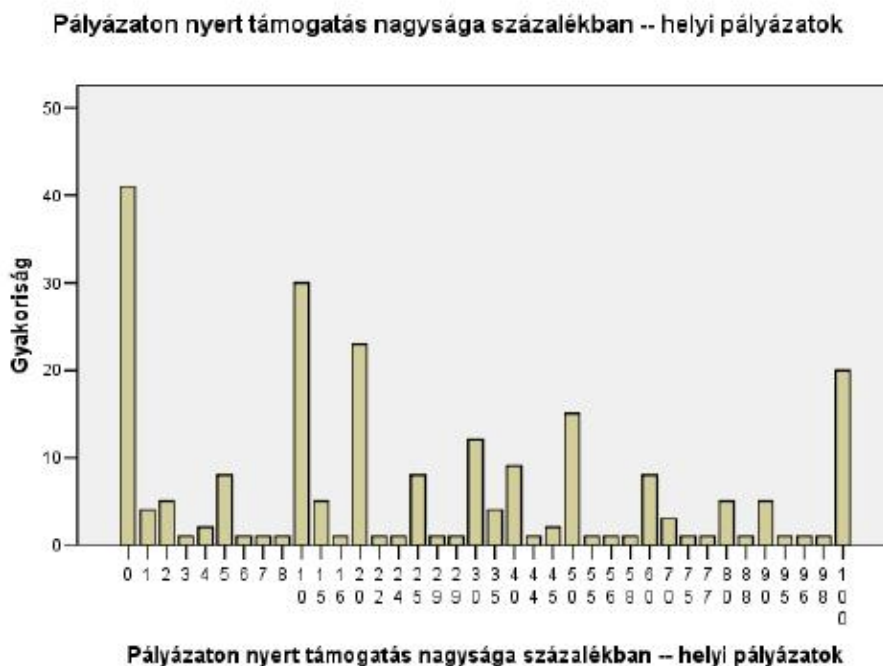

A szervezethez kapcsolódó cégek, vállalkozások tevékenységéből származó bevételt vizsgálva, a civil szervezetek 5%-a átlagosan a jövedelme 8%-át valósítja meg ebből a forrásból. Sajnos nem elég fejlett még a civil élet Szerbiában ahhoz, hogy egyes civil szervezetek saját vállalkozásokat alapítsanak. Az elenyésző bevételi arány ezt mutatja jól, mindenképpen erősíteni kellene a civilek vállalkozási kedvét, hiszen mind a szolgáltatásból, mind a kapcsolt vállalkozásoktól befolyó összegek nagyon alacsonyak.

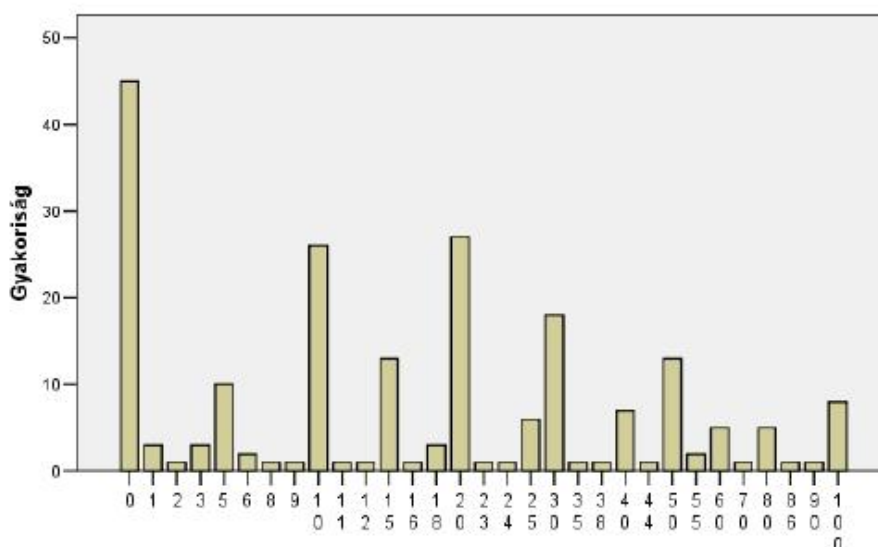
Normatív támogatásból a civil szervezetek csak 11,7%-a nem valósít meg jövedelmet, viszont számos civil szervezet számára ez jelentős bevételi forrást jelent. Ebben a bevételi szegmensben már sokkal magasabb értékeket kapunk, érdemes volna megvizsgálni mélyebben is azt, hogy melyek azok a szervezetek, akiktől a civilek normatív támogatást kapnak, hiszen ez az egyik olyan fő forrásnak látszik a bevételek között, amire folyamatosan számíthatnak a szervezetek.

A helyi pályázatokon nyert támogatások a szervezetek 89,3%-nál jelentkeznék, így megállapíthatjuk, hogy a helyi pályázatok jelentős bevételi forrást jelentenek a vajdasági magyar civil szervezetek számára. Hasonló eredmények születtek a fórumok elemzése után is, sok esetben adott civil szervezetek csak a helyi önkormányzat pályázataira vannak utalva, évi 1-2 pályázaton nyert összegből tartják fenn a szervezetet, illetve önkéntes munkával végzik az egész éves tevékenységüket.

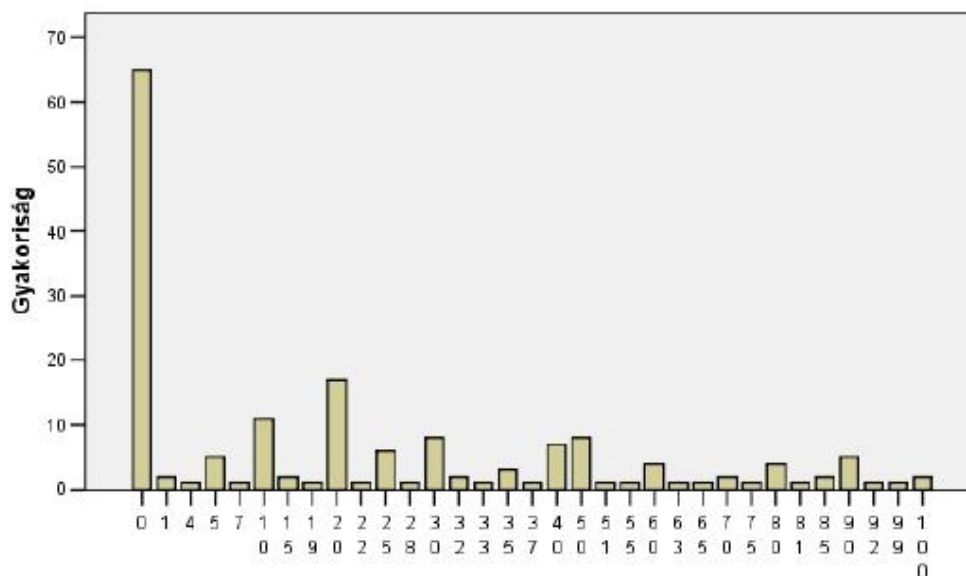
Pályázaton nyert támogatás nagysága százalékban -- tartományi pályázatok

Pályázaton nyert támogatás nagysága százalékban -- tartományi pályázatok

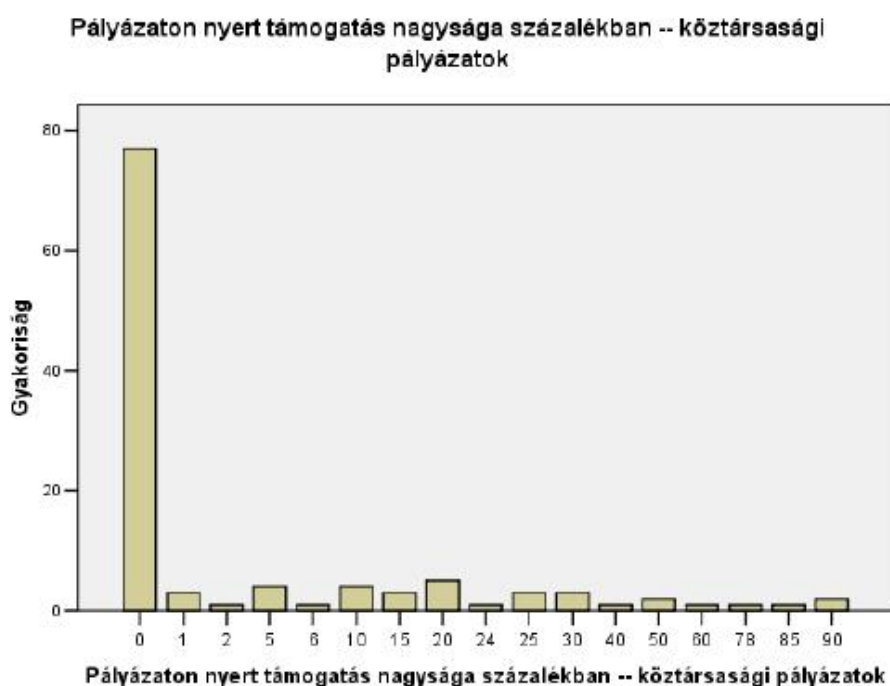
Hasonlóképpen a helyi pályázatokhoz, a tartományi és az anyaországi támogatások további jelentős (sok esetben egyedüli) forrásai a vajdasági magyar civil társadalomnak, ez annak tudható be, hogy a civiljeink nem nagyon mernek nagyobb, komolyabb pályázatokon indulni, a helyi, tartományi és magyarországi pályázatok megírásához és végrehajtásához még van megfelelő szaktudásuk, de a felett már nem minden pályázattal tudnak elboldogulni.

Pályázaton nyert támogatás nagysága százalékban -- magyarországi pályázatok

Pályázaton nyert támogatás nagysága százalékban -- magyarországi pályázatok

A köztársasági pályázatokon nyert támogatások nagysága nagyon alacsony. Ezek a számok az előzőekben felvázolt tényeket támasztják alá, a vajdasági magyar civil szervezetek nem tudnak és valószínűleg emiatt nem is akarnak a köztársasági pályázatokon indulni. Így nem meglepő az alacsony támogatás-allokálási arány. Itt is megjelenik az a bezárkózottság, ami a civil szervezeteinket jellemzi, ha a többségi nemzet szervezeteivel vagy szerveivel kell kommunikálni. Sajnos ez nagy hátránya a vajdasági magyar civil társadalomnak. Bár a másik oldalról az is igaz, hogy a köztársasági pályázatokon a még induló szervezeteink is nagyon ritkán tudnak nyerni (ami viszont az ezen a szinten már hiányzó magyar lobbierőnek tudható be).

Az Európai Unió pályázatok nagysága szervezetek 0,8%-nál 10%-ot tesz ki, 0,5%-nál 60% illetve 80%-ot jelent. Nagyon jól jellemzi ez a szám a vajdasági magyar civil társadalom Európai Unió támogatásokhoz köthető viszonyát. Alig több mint, 1,5%-a az összes civil szervezetnek meri felvállalni azt, hogy költségvetésének több mint felét tegyék ki az Unió források, noha azok is rendelkezésre állnak, de nincs megfelelő szaktudás és bátorság belevágni egy-egy ilyen projektbe.

A szervezetek más nemzetközi pályázatokon nyert támogatásának nagysága is hasonlóan alakul, 21,4%-nál nem létezik, a többi szervezetnél (mind 0,3%) arányosan oszlik meg.

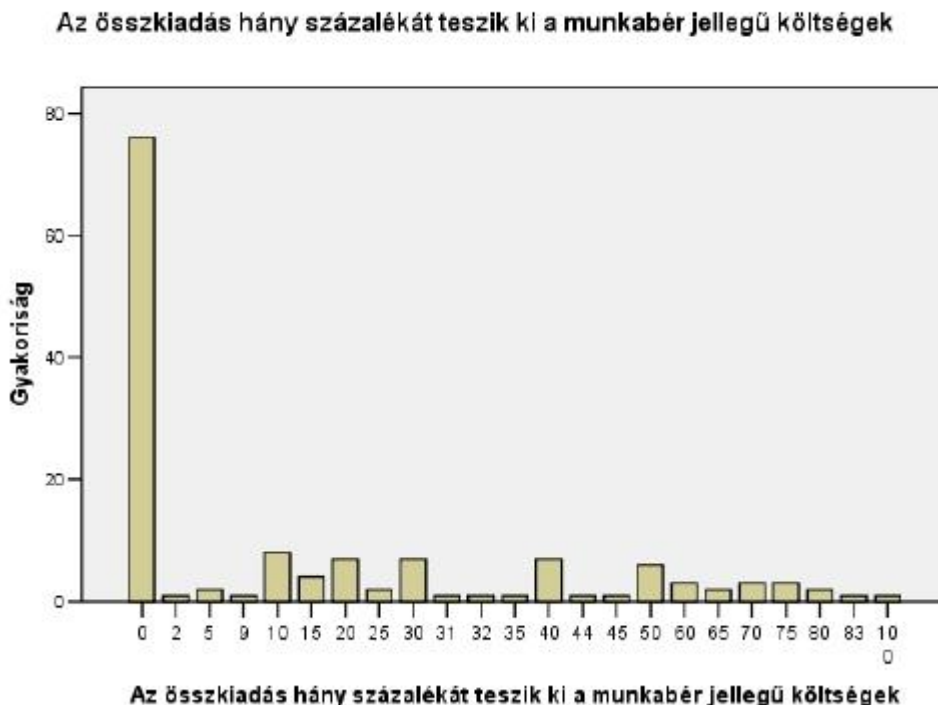
Az egyéb pénzbeli támogatásokat tekintve a szervezetek 2,6%-a 20%-ot tüntet fel, a többi pedig elenyésző. Hasonló a helyzet a tagsági díjakkal is abból 6,5%-uk 10% bevételt valósít meg, a szervezetek 13,3% nem szerez bevételt, a többi pedig nagyon szóródó képet mutat, de nagyon kevesen vannak, akiknél az összbevétel akár csak 30 %-át is eléri.

Donációból, illetve szponzorálásból a civil szervezetek közel negyede (22%) valósít meg jövedelmet, de ez is csak a forrásaik átlagosan 15 %-át jelenti. A szervezetek, 1,8%-a a jövedelem 100%-át, 1,3%-a a jövedelem 50%-át valósítja meg ebből a forrásból, illetve 12%-a nem valósít meg semmi jövedelmet.

A fenti bevételi források elenyészőek a civil szervezetek költségvetésében, így kijelenthetjük, összefoglalóan, hogy a vajdasági magyar civil szféra fő bevételi forrásait a helyi, tartományi és a magyarországi pályázatokon elnyert támogatások képezik.

A civil szervezetek **kiadásainak** felmérését a 3 fő jellemző kiadásfajta köré csoportosítottuk: ezek a munkabérek, a tevékenységhez (programokhoz kötődő kiadások), illetve a rezsi jellegű kiadások.

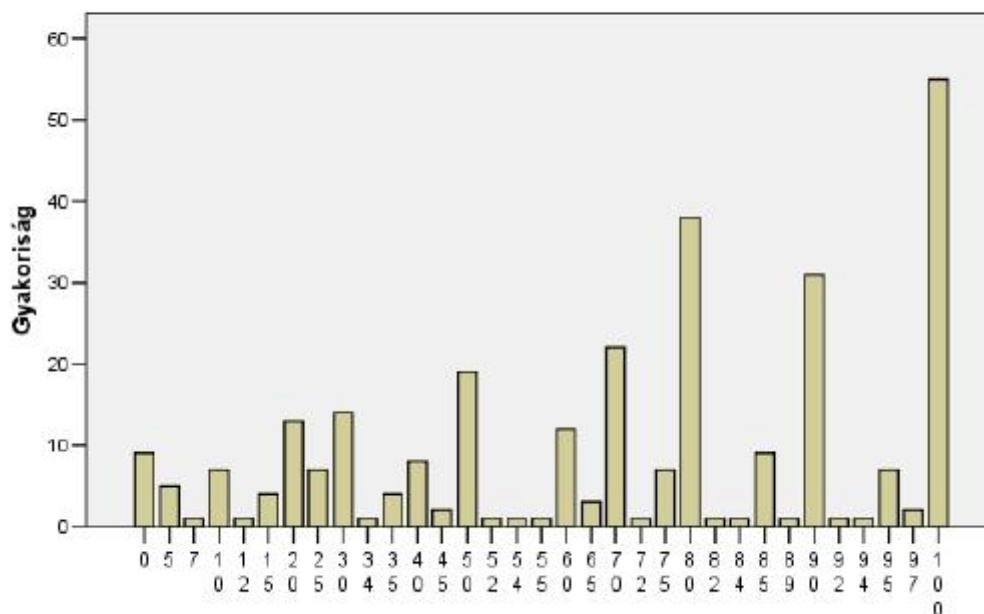
A **munkabér** jellegű kiadásoknál a választ adó 141 civil szervezet közül 19,8%-a nem jelölt meg kiadást, amit magyaráz az, hogy igen vékony az a réteg, ahol állandó munkaviszonyban alkalmazásban van egyáltalán valaki, illetve 243-an nem is válaszoltak a kérdésre, ami azt jelenti, hogy egyáltalán nincs munkavállalójuk. A szervezeteknek 2,1%-a a költségek 10%-a ként mutatta ki, 1,8%-uk a költség 20% illetve szintén 1,8%-uk a 30% és 40%-a ként. 1,6%-uk a költség 50%-aként és 1%-uk a 15%-aként.

A tevékenységhez kötődő költségek a szervezetek 9,9%-ánál a költségek 80%-át képezik, a 14,1%-uknál 100%-ot, 8,1%-uknál 90%-ot tesz ki. 5,7%-a a szervezeteknek azt állítja, hogy ez a költségek 70%-át képezi, 4,9%-uk szerint pedig a költségek 50%-át. A maradék civil

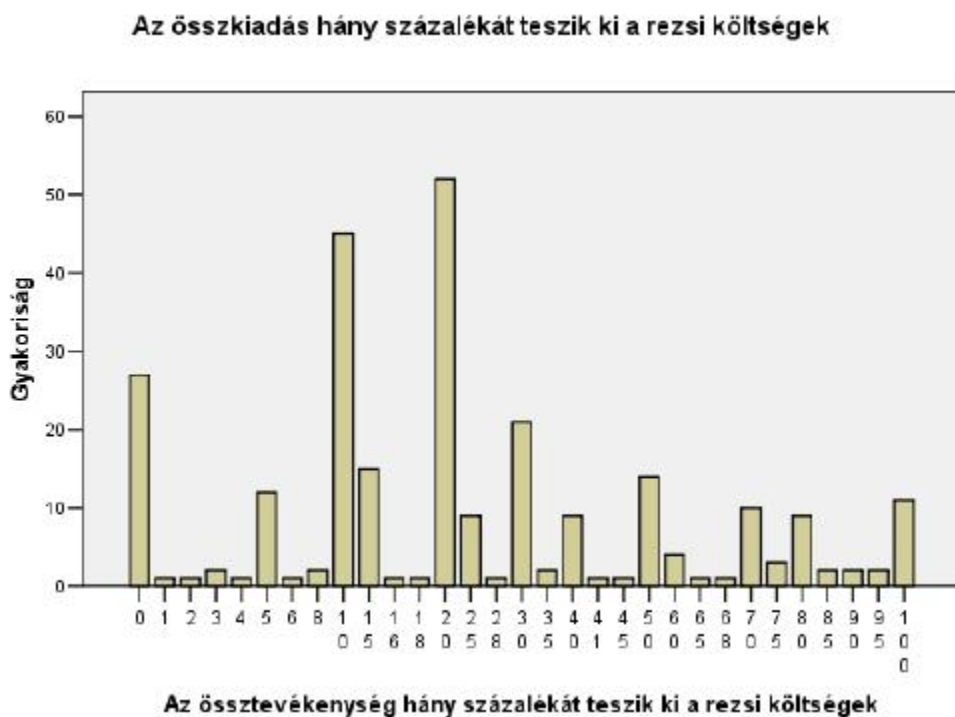
szervezetnél az arány az 50%- körül mozog, tehát ezek alapján bátran kijelenthetjük, hogy a vajdasági magyar civil szféra jelentős része a költségeinek nagy részét a programok lebonyolítására fordítja, amiből következik, hogy a civil szervezetek fő tevékenysége a pályázatokon elnyert támogatott programok megvalósítását jelenti.

Az összkiadás hány százalékát teszik ki a tevékenység költségei

Az összevétevényesség hány százalékát teszik ki a tevékenység költségei

A civil szervezetek kiadásaiból a rezi költségek a következőképp alakultak: A szervezetek 13,5%-ánál a költségek 20%-át teszik ki, 11,7%-ánál a 10%-át, 5,5%-ánál a 30%-át, 3,9%-ánál a 15%-át, 3,6%-ánál az 50%-át. Az egyesületek több mint felénél jelenik meg a költség 10% és 20% között, tehát ez a költség-nem is jelentős forrásokat emészt fel a költségvetésből, ami megerősíti azt, hogy az egyesületek nagyobb része rendelkezik valamilyen saját, bérelt, vagy szívenesség alapján használt ingatlannal, infrastrukturális felszereléssel.

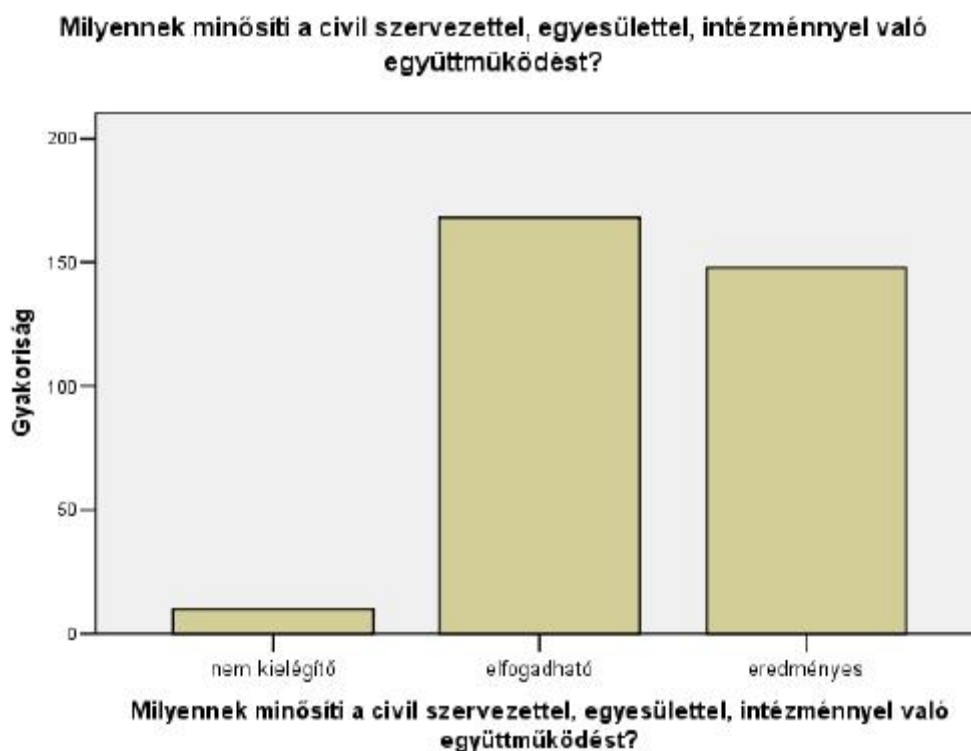
4.6 A civil szervezetek kapcsolatai

A mai nehézségekkel teli világban nagyon nagy szerepe van az együttműködésnek, az összefogásnak, ezért is fektettünk hangsúlyt a civil együttműködési kezdeményezések vizsgálatára. A civil szervezetek kapcsolatait több síkon próbáltuk elemezni egyrészt a civil-civil kapcsolatokra kérdeztünk rá, elsősorban az ernyőszervezetek és egyes civil szervezetek viszonylatában, másrészt a civilek és az önkormányzatok, harmadrészt pedig a civilek és a politika kapcsolatára voltunk kíváncsiak.

A civil szervezetek kétharmada kap valamilyen segítséget regionális **ernyőszervezetektől**, érdekképviselőktől vagy szakmai szervezetektől, s a kapott segítséget elfogadhatónak találja, 30%-uk eredményesnek minősíti azt és csak 10% százalékuk gondolja azt, hogy a segítség nem kielégítő. Az ernyőszervezetek, érdekképviselők és szakmai szervezetek az elmúlt 5 évben a civil szervezetek felét bevonták együttműködő partnerként a programjaik lebonyolításába. A civil szervezetek a következő segítséget szeretnék kapni a szakmai- vagy ernyőszervezetektől: mindenekelőtt anyagi, ezután szakmai, pályázatírási és információs támogatást.

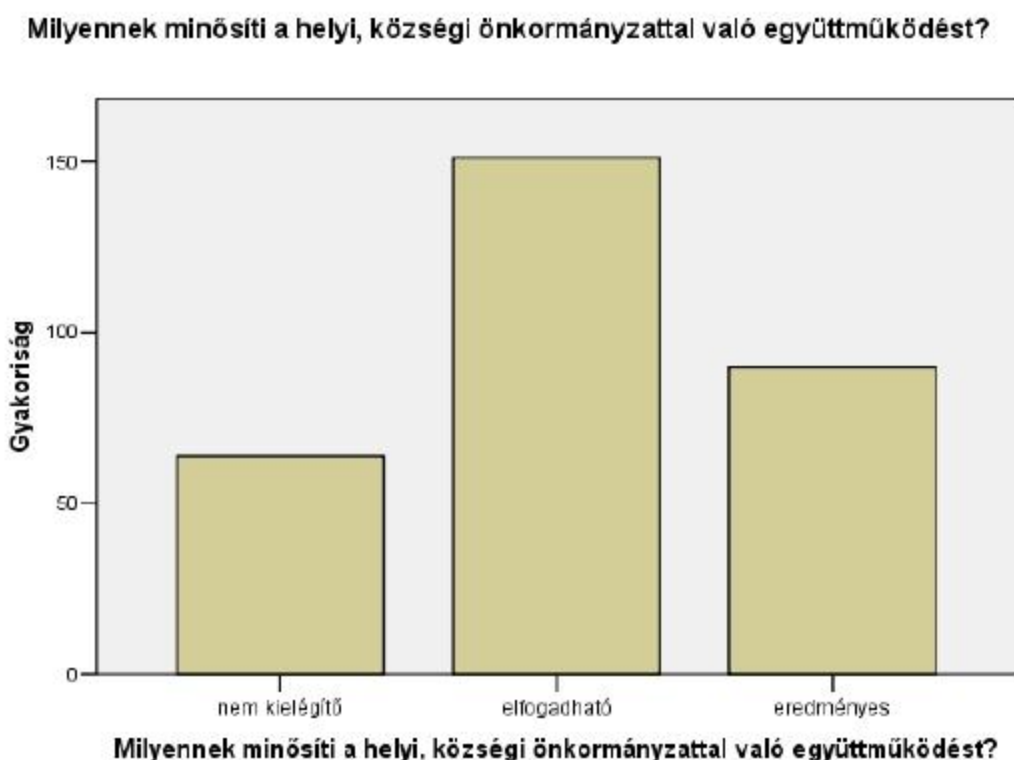
Projektek, programok megvalósítása érdekében a civil szervezetek 85%-a **együttműködik** más szervezetekkel, egyesületekkel, intézményekkel. Akik együttműködnek más civil szervezettel, egyesülettel, intézménnyel, azok megközelítőleg 44%-ban elfogadhatónak tartják

az együttműködést és majdnem 19%-uk eredményesnek. Területi szempontból sincs szignifikáns eltérés egyik régió viszonylatában sem.

A civil szervezetek szinte 80%-át bevonták más civil szervezetek, intézmények együttműködő partnerként. A civil szervezetek nagyon széles körben működnek együtt más szervezetekkel, de jellemzően csak az erős ernyőszervezetek jelennek meg, mint a „Ci-Fi” Civil Központ, a Szakegyesületek és Társulatok Szövetsége, a Vajdasági Fejlesztési Háló.

A civil szervezetek kétharmada állítja, hogy kap **szakmai, informális vagy egyéb segítséget** a helyi községi/városi önkormányzattól. Az együttműködést a helyi, községi/városi önkormányzattal a civil szervezetek majdnem fele elfogadhatónak találja, majdnem harminc százalékuk eredményesnek és húsz százalékuk nem kielégítőnek. Ha földrajzi megoszlást vizsgáljuk, akkor kijelenthetjük, hogy minden régióban 65% felett van az igenek száma az önkormányzati együttműködés viszonylatában, kivéve Szabadkát és Nyugat-Bácskát, ahol a pozitív válaszok alig haladják meg a 30%-ot.

A helyi, községi/városi önkormányzat az elmúlt 5 évben a civil szervezetek valamivel több, mint felét vonta be együttműködő partnerként a programok lebonyolításába. A túlnyomóan megjelenő ok, amiért nem vonják be a civil szervezeteket az önkormányzati tevékenységbe, az érdektelenség. A civil szervezetek majdnem 54 %-a együttműködne a közös cél érdekében helyi, községi önkormányzattal.

Politikai **pártoktól** vagy politikai érdekképviselőktől 64%-ban nem kapnak sem szakmai, sem informális, sem egyéb segítséget. Érdekes eredmény, hogy a bánáti régiók mindegyikében az átlagtól eltérő eredmény született, az igenek 50 és 75% között szóródnak, tehát a civilek túlnyomó többségben kapnak segítséget a politikai pártoktól. Akik kaptak segítséget politikai pártoktól és politikai érdekképviselőktől, azok a segítséget elfogadhatónak minősítették 15%-ban, azonban 7%-ban nem kielégítőnek és szintén 7%-ban eredményesnek vélték. A politikai pártok 60%-ban nem vonták be partnerként a civil szervezeteket a programok lebonyolításába. Annak oka, hogy miért nem vonják be a politikai szervezetek a civil szervezeteket talán az, hogy az utóbbiak nagyrészt politikamentesek.

4.7 Az egyesületek kommunikációja

A felmérés során külön jelentőséget tulajdonítottunk az egyesületek kommunikációjának,

kapcsolattartásának mind a külvilággal, mind pedig a saját tagságukkal, mivel a mai információ-tömeggel ellátott társadalmunkban kifejezetten szükség van arra, hogy az egyes civil szervezetek minél szervezettebben oldják meg mindennapi kommunikációjukat, ezzel is elősegítve a kitűzött céljaik elérését.

A **belső kommunikációt** vizsgálva a civil szervezetek 80%-a tart összejëveteleket, programokat a tagság közös szellemének fejlesztése érdekében, melyek leginkább a következő formákban nyilvánulnak meg: szakmai összejëvetelek, gyűlések, közgyűlés, csapatépítés, előadások, próbák, megbeszélések, elnökségi ülések, csoportos foglalkozások és műsorok.

Azok a civil szervezetek, amelyek nem tartanak a közösségi szellem alakítása érdekében összejëveteleket, nem teszik ezt elsősorban anyagi forrás hiánya miatt, illetve mert nincs rá igény a tagság részéről vagy a tagság és a szimpatizánsok érdektelenségéből kifolyólag.

Szervezeten belül a személyes találkozásokat, mint **kommunikációs** formát 29,7%-a intenzíven használja, 34,6%-a pedig szinte alig. A többi ez a két érték között oszlik meg arányosan. A telefonos kommunikációt szervezeten belül 35,2%-a gyengén alkalmazza, 16,7%-a a leginkább, 15,9%-a majdnem a leginkább. A többi szervezet értékelése ezen értékek között oszlik meg, nagy kilengések nélkül. Az e-mail használatát, mint szervezeten belüli kommunikációt, a legtöbben (22,7%) közepes mértékben alkalmazzák. A másik kiemelkedő csoport azok, akik egyáltalán nem használják (16,9%). A postai levelezést szervezeten belüli kommunikációra szinte egyáltalán nem használják (49%). Csekély mértékben (8,9%) vannak, akik közepesen értékelték a használatát. A közösségi oldal használatát szervezeten belüli kommunikációra a legtöbb civil szervezet nem alkalmazza (48,4%) vagy csak közepes mértékben (8,6%) használja. A faliújság, plakát használatát szervezeten belüli kommunikációra a legtöbb civil szervezet nem alkalmazza (55,7%). A sajtó használatát szervezeten belüli kommunikációra a legtöbb civil szervezet nem alkalmazza (49,2%). A többi érték arányosan oszlik meg. A rádió, televízió használatát szervezeten belüli kommunikációra a legtöbb civil szervezet nem alkalmazza (48,4%). A többi érték arányosan oszlik meg.

A civil szervezetek fele rendelkezik a **szervezetet bemutató ismertető anyaggal**, legyen az nyomtatott vagy digitális formában. A civil szervezetek csaknem 80%-a nem rendelkezik hírlevéllel, kiadvánnyal. Azok a civil szervezetek, amelyek rendelkeznek hírlevéllel, kiadvánnyal, ezek példányszáma leginkább 300 és 500 között mozog. A civil szervezetek kiadványaikat önkéntesekkel, valamint postai vagy elektronikus úton terjesztik.

A civil szervezetek több mint 60%-a rendelkezik **média-kapcsolati listával**. A szervezetek

fele rendszeresen küld cikket vagy közleményt a médiába, ezek 38%-a elégedett a szervezetről ott megjelentetett írásokkal, 36%-uk elfogadhatónak tartja és 12%-uk nem elégedett. A civil szervezetek az egyes médiumokban való nagyobb térfoglalási igényre a következő arányban válaszoltak - a Magyar Szóban 57%-uk jelenne meg szívesen gyakrabban, a Családi Körben 33,1%-uk és a Hét Napban 30,7%-uk, a többi médiában való megjelenésre a következő arányú igények jelentek meg: Pannon TV 37,8%, Újvidéki TV 35,4%, Pannon Rádió 27,6%, Újvidéki Rádió 22,1%, Szabadkai Rádió 19,8%, Vajdaság Ma 19%, lokális RTV-k 15,6%, Mozaik TV 14,3%, lokális újságok 12%.

A helyi rádiók és televíziók közül az adai Catv Ada-t említik, a Csantanet Rádiót és a Temerini Rádiót. A lokális újságok közül a Csantavéri Újságot, az Új Kanizsai Újságot, a Temerini Újságot és a Kisújságot. A civil szervezetek 71,4%-ának van **logója, szimbóluma**, jelrendszere, ami jól mutatja az önazonosításra és az önazonosságra való törekvést.

4.8 A vajdasági magyar civil szféra jövőképe

A civil szféra jövőképe a beérkezett információk alapján kellőképpen megalapozott, de a megvalósításhoz szükséges erőforrások sok esetben hiányoznak, ami egyúttal az egész jövőképet is eltorzítja. Sajnos itt is az tendencia jelenik meg, hogy az a szűk réteg, amely jelentős társadalmi, esetleg politikai beágyazottsággal rendelkezik, több évre előre tervez és valamilyen módon folyamatosan biztosítani tudja a költségvetését, s egy megalapozott és jól átgondolt jövőképpel rendelkezik, míg a nagy többségnek szintén van egy elképzelt célja, de az ehhez vezető út már jóval zavarosabb.

A civil szervezetek jövőképe magában a célban jelenik meg, amelyet az alakuláskor, vagy az azt követő időszakban tűznek ki maguk elé, és amelyet a tevékenységükkel kívánnak elérni.

Ez a jövőkép számos esetben elválik a reális lehetőségektől, hiszen az esetek többségében a lehetőségeik, amelyeket elsősorban a költségvetésük nagysága jellemez, nem engedi meg, hogy mindazon tevékenységeket elvégezzék, amelyek elengedhetetlenek a célok eléréséhez.

A fórumokon történő beszélgetések alapján a civil szervezetek nagy többségéről ki lehet jelenteni, hogy egyik napról a másik napra él, annak ellenére, hogy nagy részüknek van tervezett költségvetése, ez a költségvetés sok esetben nem vagy csak korlátozottan valósul meg, mivel nagymértékben függenek a pályázati pénzeztől, amelyek azonban egyre kisebb mértékben állnak rendelkezésre.

A költségvetés kereteiben fennálló hátrányokat a civil szervezetek elsősorban saját erejükre támaszkodva, az összefogást és az önkéntes munkát csatasorba állítva próbálják kompenzálni.

A vajdasági magyar civil társadalom esetében az a legfontosabb tényező, hogy mind az egyes civil szervezetek, mind a vizsgált civil társadalom globálisan nézve van olyan erős, hogy a kitűzött céljait el tudja érni, még úgy is, hogy ehhez külső támogatást csak korlátozottan kap.

A fórumokon felmerült, hogy a kis civil egyesületek számára már néhány tízezer dinár is, amit éves szinten az önkormányzattól kapnak, a fennmaradást jelenti, mivel abból tudják fedezni azokat a kötelező kiadásokat, amelyek a működéshez szükségesek, az alaptevékenységüket pedig lelkesedésből, a kitűzött célok elérése érdekében végzik. A jövőképükben is ez jelenik meg, sok esetben nem is igényelnek többet, csak hogy hagyják őket dolgozni, és annyi támogatást kapjanak, hogy fenn tudjanak maradni.

Ez a motívum az, amire a stratégia jövőképének mindenképpen alapoznia kell, az élni akarás, a jövőbe való hit, amihez a stratégiának kell meghatároznia azokat a tevékenységeket, amellyel a jól megalapozott célokat el lehet érni.

4.9 Összefoglalás

A kérdőíves elemzés, valamint a fórumok és a mélyinterjúk elemzése után megállapítható hogy a vajdasági magyar civil társadalom számára elengedhetetlenül fontos, hogy egy megfelelő háttérrel és megalapozottsággal rendelkező stratégiai tervet dolgozzunk ki, mivel számos olyan terület van, amely ígéretes alapokkal rendelkezik, de megfontolt és átgondolt, intézményi és anyagi téren megalapozott stratégia nélkül nem lehet kibontakoztatni.

A feldolgozott terepi felmérések alapján több csoportba oszthatjuk azokat a fennálló problémákat, amelyekre a stratégiának mindenképpen megoldást kell találnia.

Az első csoportba soroljuk az intézményi rendszer hiányosságát. Jelen pillanatban a vajdasági magyar civil társadalom nem gravitál egy központi, erős civil összefogás irányába sem. Több kezdeményezés is történt, gondolunk itt elsősorban a Vajdasági Magyar Civil Szövetségre vagy a „Ci-Fi” Civil Központra, de egyik sem tudja jellege, vagy pedig a fennálló körülmények miatt azt a többletet nyújtani, amivel egy vajdasági szintű civil ernyőszervezetté tudná magát kinőni. A felmérés során világosan kiderült, hogy főleg a kisebb civil szervezetek részéről jelentős igény van egy központi, illetve területi vagy szakmai szempontból létrejövő tömörüléshez csatlakozni, amelytől, vagy amelyen keresztül megfelelő segítséget kaphatnának a mindennapi munkájukhoz.

Hasonló a helyzet a beszélgetések alapján az egyes civil szervezetek közötti kapcsolatrendszerrel is, ahol elsősorban a civil hálózatok kialakítására mutatkozik igény, legyen az laza együttműködés vagy egy erősebb összefonódás, de mindenképpen arra

alapozva, hogy az egyes erőforrások közös használatával szinergia hatások elérésére törekedjenek úgy, hogy minden fél megőrizze a saját önállóságát.

Ez a kapcsolatrendszer nem csak a vajdasági magyar civil szervezetek között fejletlen, hanem a magyar szervezetek és a többségi nemzet által létrehozott civil szféra szereplőivel is igen alacsony szintű, ami óriási hátrányba taszítja a vajdasági magyar civil szervezeteket, mivel egy elszigetelt entitásként működnek a szerbiai civil életben.

A civil szervezetek sokkal intenzívebb kapcsolatokat ápolnak az anyaországi és a Kárpát-medencében működő magyar civil szervezetekkel, mint a szerbiaiakkal, ami érthető is, hiszen nyelvi kommunikációs korlátok nem állnak fenn, valamint a hasonló státusbeli helyzet ezt már előre vetíti, de az is nyilvánvaló, hogy szükség van a szerbiai kapcsolatokra is.

Mindezekén túl lényeges motívum, hogy a civil szervezeteinknek nagyon korlátozottan van kapcsolatuk más nyugat európai országok civil szervezeteivel, ami pedig a további fejlődés szempontjából szintén gátló tényező. Összefoglalva kijelenthetjük, hogy a vajdasági magyar civil társadalom belső és külső kapcsolatrendszere is hiányos, amit egyedül az anyaországi és kárpát-medencei kapcsolatok javítanak kis mértékben.

A civil szervezetek nem mindegyike ismerte fel, hogy jó kapcsolatot kell ápolnia a mindenkori államigazgatással, sok esetben ezt a fórumokon összemosták a politikával, amitől érthetően a civilek nagymértékben elzárkóznak, de ezt a két dolgot külön kell kezelni, mivel egy önkormányzati, tartományi vagy állami vezető bármely politikai pártnak is legyen a képviselője, azzal, hogy egy közfunkcióra választották meg, már az adott szervet és ezáltal a lakosságot képviseli. A civilek számára ezek a kapcsolatok nem mindenhol kiépítettek kellőképpen, pedig nagyon sok függ elsősorban a helyi szintű döntéshozókkal való kapcsolatokon, ha egy civil szervezet céljairól van szó.

A felmérés mindhárom módozatában hangsúlyosan jelenik meg a humánerőforrás kérdése.

Mind az utánpótlás nevelésében, mind pedig a szaktudás kérdésében civil téren jelentős hiányok mutatkoznak meg. Gondolunk itt arra, hogy a civil szervezetek nem ismerik a civil menedzsment alapvető téziseit, ami miatt pedig a mindennapi munkájuk nehezül meg.

Alapvetően a civilek nagyon jól értenek ahhoz a dologhoz, amely érdekében a civil szervezet alakult, de azt, hogy az adott célt civil keretek között milyen tevékenységekkel lehet elérni, már csak nehézségek árán tudják megtanulni. A modern Európai Unió trendek és jogszabályok átvételével Szerbiában is egyre több olyan kihívásnak kell megfelelni, amit jelen pillanatban a civil szervezeteink vezető rétege nem tud biztosítani, így a lemaradás tovább fog fokozódni a többségi civil társadalomhoz viszonyítva.

A civil szervezetek vezetői állományának életkorából kitűnik, hogy több korosztály vezet a

szervezeteket. Jelentős az idősebbek csoportja, akik szinte megalakulásuk óta vezetik az egyesületüket, vannak a középkorúak, illetve egy kisebb csoportban a fiatalok, akiknek át kellene venni a működő civil szervezetek vezetését. Az idősebb korosztály hamarosan már nem tudja ellátni a vállalt feladatát, ezért kiemelt cél kell, hogy legyen, kinevelni egy olyan fiatal vezető réteget, amely át tudja venni a most még működő szervezetek vezetését.

A civil szervezetek infrastruktúráját vizsgálva megállapíthatjuk, hogy nagyon hiányos helyzetben van. Mind az épületvagyon, illetve használat, mind pedig a mindennapi munkához szükséges felszerelések sok esetben még az alapvető igényeket sem elégítik ki, így ide olyan megoldásokat kell mindenképpen felsorakoztatni, amely ezt a helyzetet megszünteti, hiszen itt a szervezetek alapvető munkájához szükséges igényekről van szó.

Felmerült a fórumokon, hogy a civil vezetők nincsenek megelégedve sem a jelenlegi jogszabályok egy részével, sem a civil szervezetek finanszírozásával. A jogszabályok közül szembetűnő, hogy Szerbiában számvitelileg sok esetben még mindig úgy kezelik a civileket, mint bármely más vállalkozást, ezzel terheket róva az alapszinten is forráshiányos szervezetekre. Hasonló a helyzet az ajándékozási adóval is, amit minden külföldről érkező támogatásra be kell(ene) fizetniük a civil szervezeteknek.

A felmérés és a fórumok során rákérdeztünk a civil szervezetek média kapcsolataira is. A mai információval teli világban a médiakapcsolatok nagyon fontosak, ezek a civilek számára adottak is a felmérés szerint, viszont csak részben elégedettek a róluk megjelenő írásokkal, cikkekkel. Ennél még nagyobb igény mutatkozott arra, hogy az egyes vajdasági magyar médiumokban megjelenhessenek a civilek hírei, a civil élet eredményei.

A fórumok struktúrája úgy állt össze, hogy először mindenki bemutatkozott és elmondta a motivációját a civil élet irányába. Több alkalommal tapasztaltuk, hogy a motiváció olyan dolog, ami egyébként állami feladat lenne, de az állam ezt egyáltalán nem végzi el vagy nem végzi el megfelelően. E témakör tárgyalásakor számos olyan dolog merült fel, amire igény volna a lakosság szempontjából, mint állami szolgáltatásra, de az állam e dolgok mögül kihátrált az évek folyamán, vagy sohasem foglalkozott vele. Itt elsősorban két igényfajt merült fel, ez a kisebbségi létből fakadó, az önazonosság megőrzését elősegítő állami feladatok átvállalása, illetve az állami feladatok nem kellő ellátása miatt támadt igények kielégítése.

A civil szféra körében az Európai Unió csatlakozás nagy várakozással van jelen. Most már tudjuk, hogy Szerbia megkapta a tagjelölti státust, amely nagy lehetőség lehet a civilek számára is. A civilek ebben a folyamatban kettős szerepben vannak: sokat várnak az Unió csatlakozástól, de sokat is tehetnek azért, hogy Szerbia, és részeként Vajdaság az Unió teljes

jogú tagjává váljon. A civil szerveződések Európa és a világ demokratikus országaiban a mindenkori hatalom ellenőrző és ellensúlyozó ereje kell, hogy legyen, amely szerep a szerbiai viszonyokban nem teljesen tisztázott, de az Uniós csatlakozással lehetőség nyílik arra, hogy a civilek ezt a nekik járó szerepet teljes mértékben el tudják majd látni.

A felmérés során, illetve az MNT Civil Konzultatív Testületén is felmerült egy egységes vajdasági magyar civil adatbázis létrehozásának lehetősége, amely továbbfejlesztve a vajdasági magyar civilek számára olyan előnyöket biztosíthat, amelyet más nemzetiségű egyesületek nem tudnak elérni.

5. A vajdasági magyar civil szféra SWOT elemzése

5.1 A civil szervezetek fejlődési lehetőségeinek stratégiai elemzése

A civil szervezetek problémáinak kezelése nagy nehézségekbe ütközik, mert a civil tevékenységek után érdeklődőket, az ilyen jellegű tevékenység elhivatottjait, elsősorban pozitív emberi érzéseik motiválják és nem az anyagi érdekelttség. Ugyanakkor e terület, a civil kezdeményezések helyét meghatározni a társadalomban kimondottan nehéz, mert az eddigi tapasztalatok szerint a civil szervezetek minden feladata úgynevezett rosszul strukturált probléma. A rosszul strukturáltság nem negatív meghatározás, hanem kifejezi a probléma összetettségét, áttekinthetőségét és behatárolásait.

A vajdasági magyar civil stratégia SWOT elemzését az MNT Civil Konzultatív Testületének tagjai készítették el. A munkamódszerek előzetes ismertetése után kisebb vita eredményeképpen a résztvevők megfogalmazták a civil szervezetek jövőképét és misszióját, még pedig a következőkben:

JÖVŐKÉP: JÓ ÉLETMINŐSÉGŰ, ERŐS IDENTITÁSÚ, SZERVEZETT, NYITOTT, INTEGRÁLÓDÓ, KÖZÖSSÉGI HÁLÓZATTAL RENDELKEZŐ DÉLVIDÉKI MAGYARSÁG

MISSZIÓ: A DÉLVIDÉKI MAGYARSÁG ÉLETMINŐSÉGÉNEK JAVÍTÁSA, IDENTITÁSÁNAK MEGŐRZÉSE A KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS SEGÍTSÉGÉVEL

5.2 A Portfólió analízis

Elvben a civil szervezeteknek megszámlálhatatlanul sok programja lehet. Az egyéni érzésvilágból kiindulva, elfogultan mindenki úgy gondolhatja, hogy az általuk felvetett programok nagyon fontosak lehetnek. Nem tagadva az egyéni érzésvilág diktálta gondolatok fontosságát, célszerű próbálkozni a valamilyen mértékben objektív elemzés lehetőségével is.

Ilyen irányba gondolkodva, a belső és külső környezet értékelésére alapozva, szigorúan felülvizsgáltuk azokat a legelterjedtebb programokat, amelyeket most végeznek a civil szervezeteink. A programok mérlegelésére megpróbáltuk a gazdaságban jól ismert portfólió elemzést alkalmazni. Az elemzés fő szempontjaként azt vizsgálták a jelenlevők, hogy hogyan

viszonyul a program a szervezet küldetéséhez és mennyire veszi figyelembe a környezeti adottságokat. Segédeszközként a következő táblázat került használatra:

<p>Az első négyzetbe a <u>csillagként</u> futó programok kerültek. Csillagnak értékelhetők azok az erős programok, amelyek jelentősen hozzájárulnak ahhoz, hogy a szervezet megvalósítsa küldetését, s a csillagokban meg van annak a lehetősége, hogy még magasabbra</p>	<p>Ebbe a négyzetbe a <u>kérdőjeles programok</u> kerültek. Ezekben meg vannak az adottságok, hogy csillagokká váljanak, de ezt még nem bizonyították. (Az is lehet, hogy nem tettünk eleget ennek érdekében.)</p>
<p>A <u>virág</u> programok négyzete. Ezek a programok megbízhatóak, jól finanszírozottak, nagyon hasznosak és kockázatmentes a működtetésük.</p>	<p>A <u>gyenge programok</u> gyűjtője. Ők kevés eredménnyel működnek, de sok anyagi és emberi befektetéssel tudnak csak létezni. Jobb tőlük elegánsan megszabadulni, vagy ha van</p>

A résztvevők hosszas elemző vita alapján a következőket állapították meg:

1. A **csillag** programok csoportjába tartoznak a jelenleg nagy sikerrel futó programok, mint pl.:
 - NYÁRI PEDAGÓGUS AKADÉMIA
 - SZABADEGYETEM/DOMBOS FEST
 - KÁRPAT-MEDENCEI TANULMÁNYI VERSENYEK
 - MEZŐGAZDASÁGI KÖZÖSSÉG SZERVEZÉS - SZAKTANÁCSADÁS
 - TEHETSÉGGONDOZÁS
 - NAGYCSALÁDOS MOZGALOM
 - NAPPALI FOGLALKOZTATÓ GYERMEKEK RÉSZÉRE
2. Nagyon nagyszámú **kérdőjeles** programot lehet behatárolni a vajdasági magyar civil szervezetek munkájában, amelyekből a legfontosabbak:
 - VAJDASÁGI. MAGYAR CIVIL KATASZTER
 - VAJDASÁGI. MAGYAR CIVIL STRATÉGIA
 - MNT CKT TEVÉKENYSÉGE
 - PÁLYÁZATI MONITORING RENDSZER
 - VAJDASÁGI FEJLESZTÉSI HÁLÓ
 - TOVÁBBKÉPZÉSEK, NEM FORMÁLIS OKTATÁSI PROGRAMOK
 - VAJDASÁGI MAGYAR CIVIL SZÖVETSÉG
 - REGIONÁLIS SZERVEZŐDÉSEK

- TÖBBFUNKCIÓS KÖZÖSSÉGI TEREK
 - UNIÓS PROGRAMOK CIVIL FELHASZNÁLÁSA
 - TEMATIKUS FESZTIVÁLOK
 - SZOCIÁLIS PROGRAMOK KIDOLGOZÁSA
 - KÁRPÁT MEDENCEI CIVIL KAPCSOLATTARTÁS
3. Számos **virág** (a gazdasági gyakorlatban fejősteheneknek nevezett) program említhető:
- DURINDÓ/GYÖNGYÖSBOKRÉTA
 - DIÁKSEGÉLYEZŐ EGYESÜLETEK
 - IFJÚSÁGI SZEKTOR
 - ZENTAI IFJÚSÁGI JÁTÉKOK
 - KÖZÖSSÉGTEREMTŐ BÁLAK, RENDEZVÉNYEK
 - KIADVÁNYOK
 - CIVIL TÁJÉKOZTATÁS
4. Megállapítható néhány **gyenge program**, amelyek komoly stagnálást mutatnak:
- TÖRTÉNELMI MEGEMLÉKEZÉSEK
 - TELEHÁZ, E-MAGYAR PONT

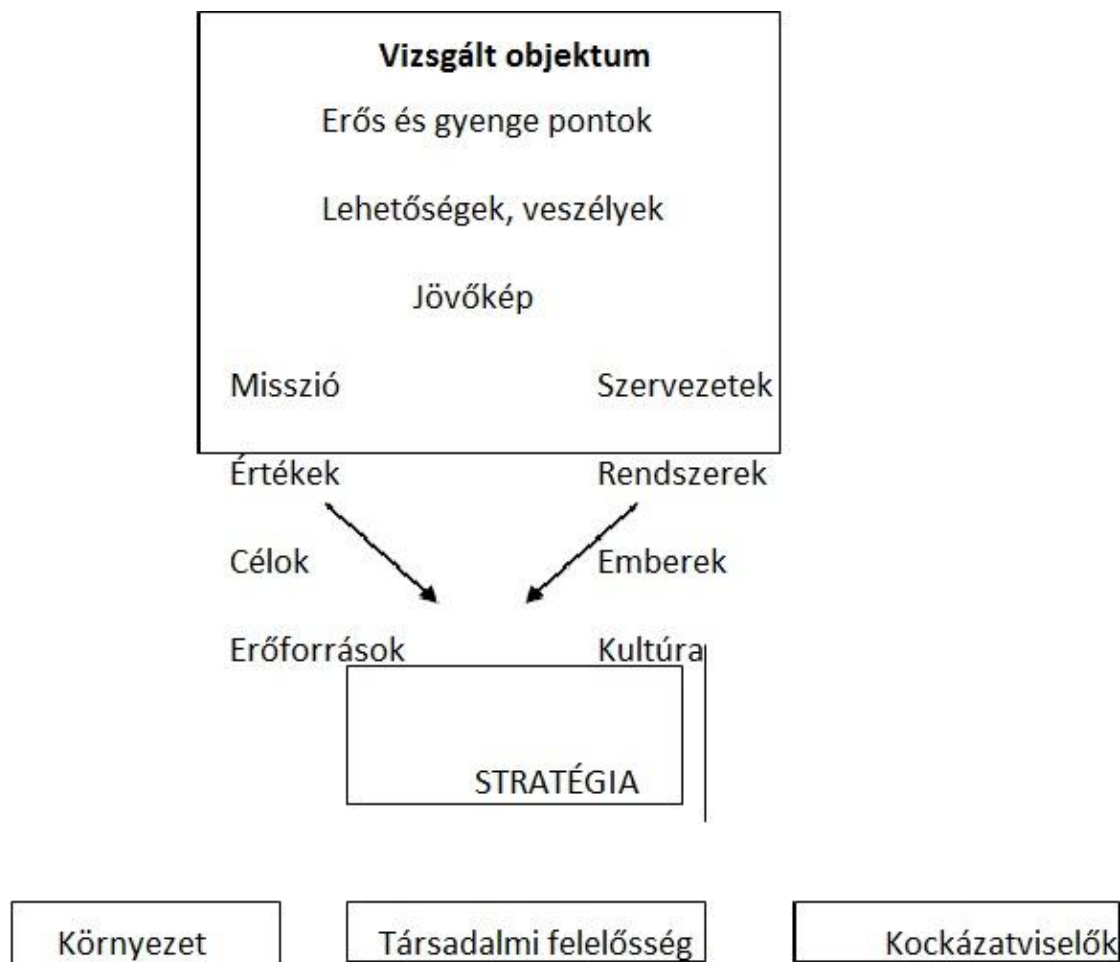
Célszerűnek tartjuk a nyilvános vitában külön figyelmet szentelni a következő kérdéseknek, amelyek segíthetnek eldönteni a civil szervezetek további lépéseit, pl.:

- Tényleg csillaggá válhatnak azok a programok, amelyek most a kérdőjeles kockába kerültek?
- Teljesen elhagyjuk a gyengének titulált programokat és helyette a többi programra koncentrálnunk?
- Van-e elegendő csillag programunk?
- Látható-e tendencia, hogy a programok egy adott minta szerint váltják a helyüket egy bizonyos idő után, vagy helyzetük éveken át változatlan, stabil?
- Mi következtethető abból, ahogyan a szervezet a csillag vagy kérdőjeles programokat működteti?

5.3 SWOT elemzés

1. A stratégiai tervezés folyamatában alkalmazható a SWOT módszer az ábrán látható és következő pontokban megfogalmazott megközelítésben.

A SWOT elemzés a stratégia alakításában:

2. A SWOT elemzés a stratégiai tervezés folyamatában az objektum, és környezete összefüggéseit vizsgálja. A módszer nevéből is adódik, de a sémán is látható, hogy az **erős** (Strengths) és a **gyenge** (Weaknesses) pontok elemzését - diagnosztikáját jelenti, valamint a környezeti **lehetőségek** (Opportunities) és **veszélyek** (Threats) felderítését tartalmazza.

3. A SWOT módszer egy gondolkodási - elemzési rendszer, amely sokféle részmodszert foglalhat magában a belső helyzet és környezet átfogó jövőorientált elemzése érdekében. A módszer nem táblázatba szedett adatok és matematikai statisztikai módszerek alkalmazásán alapszik. Nem biztosít számokban kifejezett eredményeket, ami miatt sokan elmarasztalják. Nem tagadva a számokkal kifejezhető információk fontosságát, el kell fogadni, hogy stratégiai távlatok esetén az adatok pontossága nehezen biztosítható. Ennél talán még fontosabb, hogy a SWOT elemzés folyamatában az adott vizsgálati objektum kiváló ismerői vesznek részt és szakmai ismereteik az adatok ismerete mellett az adatokkal nem kifejezett hatótényezők ismeretét is felöleli.

4. Gondolkodásunk, megállapításaink kialakításának folyamatához a következő gondolatgerjesztő kérdéseket fogalmaztuk meg a régióban és a szórványban élő magyarság

problémáit illetően:

- A vajdasági magyarság nagyobb része 8 olyan községben él, ahol abszolút vagy relatív többséget képez. Ezen túl jelentős a szórványba szorult magyarság létszáma is. Gyakorlatilag nincs Vajdaságban olyan község, ahol ne lenne magyarság. A tömbben élő magyarság egy pillanatra sem feledkezhet meg a még nehezebb helyzetben lévő szórvány magyarságról.
- A magyarság veszélyeztetettsége társadalmi - politikai jellegű, de elsősorban gazdasági szempontból kifejezett az északi és Tisza vidéki tömbben, nem is említve a szórványokat.
- Regionális fejlesztésben kell gondolkodnunk, de tudni kell, hogy a 8 többségében magyar lakta község hivatalosan nem régió. Régióként csak feltételesen definiálható, keresve a közös platformok kialakítási lehetőségeit azzal, hogy pozitív kihatással kell lenni a szórványban élő nemzettársakra is.
- A megoldások keresésében differenciáltan kell gondolkodni: község, községek, vajdasági, országos és nemzetközi régiók szintjén, nem elhanyagolva a magyar nemzeti fejlesztési tervekhez lehetséges kapcsolódást sem
- A terveknek és tetteknek a magyarság érdekeit kell kifejezniük, összhangban a magyar nemzet egészének törekvéseivel, az európai irányultsággal, de nem ellentétben az állam, a többségi nemzet érdekeivel sem, mert az szükségtelen konfrontációhoz vezetne.
- A helyzet összetett, nehéz, de a legjobb társadalmi – politikai és elsősorban gazdasági megoldásokat kell megtalálni, amelyekben érdekeinket látjuk, amelyeket támogatni lehet.

A SWOT elemzés

<p>Erősségek:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Önszerveződés - Helyi állapotok jó ismerete - Kezdeményezés - Áldozatvállalás - Kreativitás, leleményesség - Lelkesedés, elhivatottság - Kiszámú, de képzett vezetői réteg - Szakmai kompetencia - Anyaország támogatása - Magyar-magyar kapcsolatok - Településenként civil létezés - Relatív sok szervezet - Integráció megindulása - Relatív sok aktivista - Hagyománytisztelet és megújulás készség - Sokszínűség, programkínálat - Pozitív énkép 	<p>Gyengeségek:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Forráshiányos állapot - Menedzseri alulképzettség - Az információ áramlás hiánya - Az emberek passzivitása - Széthúzás - Összefogás hiánya - Irigység - Alacsonyfokú innováció - Kockázat kerülés - Nyelvtudás hiánya - Nem magyar kapcsolatok hiánya
<p>Lehetőségek:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stratégiai tervezés - Élethosszig tartó képzés - Szellemi potenciál jobb kihasználása - Többfunkciós civil közösségi terek - Civil központok - Újfajta források - Bővülő Anyaországi támogatások - Hálózatodosás - Szakmai, nem magyar hálózatodosás - Kapcsolatok fejlesztése - Aktivizálódás növelése - Önkormányzati kapcsolatok - Folyamatos megújulás - Magyar politikummal partneri kapcsolat - Európával, Szerbiával való jobb kommunikáció - Szórvány tömb közös pályázás - Jobb belső kommunikáció - Vajdasági rendezvények - Önkéntes programok beindítása - Világgazdasági növekedés - Civil szféra bővülése 	<p>Veszélyek:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Magyar közösség visszaszorulása - Magyar közösség identitásvesztése - Többségi asszimilációs törekvések - Manipuláció veszélye - Társadalmi passzivitás - Finanszírozási nehézségek - Nem megfelelő támogatási politika - A nagyobb szervezetek túlzott dominanciája - A társadalom negatív értékelése - Társadalmi támogatottsága hiánya - Gazdasági válság mélyülése - Projekt alapú finanszírozása - Törvényes keretek szűkülése

6. Vajdasági magyar civil szféra stratégiai célja

A stratégiaalkotás során a klasszikus piramis elvet követtük, amely meghatározza a fő elérendő stratégiai célt, illetve azokat a területeket, amelyeken beavatkozásra van szükség ahhoz, hogy a kijelölt célt és az adott területen megfogalmazott részcélokat elérjük, valamint kidolgoztuk azokat az operatív programokat, amelyek végrehajtásával a cél és a részcélok teljesülhetnek. A stratégiai anyagban a célok megvalósulásához szükséges eszközrendszert is számba vesszük, meghatározzuk azokat az intézményi, valamint erőforrás igényeket, amelyek elengedhetetlenül fontosak a kitűzött célok eléréséhez. Mivel egy középtávú stratégiáról van szó, meghatároztuk azt az időperiódust is, amelyben meg kell, hogy történjenek a beavatkozások, a kitűzött célok eléréséhez. Mindezek mellett viszont nem kerültek meghatározásra az egyes operatív programokhoz kapcsolódó részletes cselekvési tervek, ezeket a stratégiát végrehajtó szerv kell, hogy kidolgozza a stratégia első évében, a rendelkezésre álló lehetőségek és erőforrások függvényében.

A civil szféra helyzetét vizsgáló felmérés, valamint a fórumokon elhangzott igények és a SWOT elemzés alapján nem volt nehéz megalkotni a stratégiai célt, amely nem is lehet más, mind a vajdasági magyar civil szféra erősítése annak érdekében, hogy további közösségformáló szerepet játsszon a vajdasági magyarság életében.

Mivel a civil szféra mindig egy lépéssel előrébb járt és jár, mint maga a mindenkori állami/politikai vezetés, a civil szférának kell elsősorban a tapasztalatával és az anyaországi kapcsolataival az Unió integráció egyik motorjának lennie, amivel elősegítheti mind a saját, mind a közösség megmaradását és további fejlődését.

Ezek alapján a vajdasági magyar civil szféra stratégiai célja:

A VAJDASÁGI MAGYAR CIVIL SZFÉRA STRATÉGIAI CÉLJA, HOGY ELŐSEGÍTSE A VAJDASÁGI MAGYAR KÖZÖSSÉG MEGMARADÁSÁT, FEJLŐDÉSÉT, ÉLETMINŐSÉGÉNEK, ÉS TÁRSADALMI ÉLETÉNEK JAVULÁSÁT, VALAMINT SZERBIA ÉS EZEN BELÜL VAJDASÁG UNIÓS CSATLAKOZÁSÁT.

A stratégiai cél eléréséhez beavatkozási területeket határoztunk meg, amelyeket szintén azon igények és a fennálló helyzet alapján állítottunk össze, amelyet a stratégiaalkotást megelőző

kutatás során tártunk fel.

Az egyes beavatkozási területeket úgy alakítottuk ki, hogy létrejöjjenek olyan tevékenység csoportok, amelyek az adott helyzettől függően szorosabban-lazábban kötődnek egymáshoz, és azokat a stratégia megvalósulásához rendelkezésre álló időben egymásra épülve osztjuk el. A beavatkozási területek és operatív programok viszonya egymáshoz változó, vannak olyan területek, ahol szigorú hierarchikus sorrendet kellett felállítanunk, mivel egyik program megvalósulása előfeltételezi a másik kezdetét, míg terveztünk olyan beavatkozási területeket is, amelyek önállóan, a többi tevékenységtől függetlenül is, megvalósíthatják a kitűzött célokat. Az egyes beavatkozási területekhez, operatív programokhoz indikátor rendszereket állítottunk fel, amelyek elérésével mérni lehet a stratégia megvalósulását, valamint két mérföldkövet építettünk be a második és a negyedik év végén, amelyek keretében megvizsgáljuk a stratégia addigi megvalósulását és a tapasztalatokat valamint az esetlegesen változó külső körülményeket is figyelembe véve gondoljuk át szükség esetén a stratégia beavatkozási lépéseit.

6.1 Beavatkozási területek

A stratégia beavatkozási területei alapján állítottuk fel az egyes részcélokat, minden egyes beavatkozási terület egy-egy részcélt is jelent egyben, amelyet el kell érünk a stratégiai cél megvalósítása érdekében.

Összesen nyolc beavatkozási területet állítottunk fel, természetesen az erőforrások korlátozottan rendelkezésre állásából kifolyólag minden egyes beavatkozás széles spektrumú területet ölel fel. Az egyes beavatkozási területek a felmérés és annak elemzése után kerültek kialakításra, így minden terület azon igények alapján kerül fejlesztésre, amely a vajdasági magyar civil szféra fejlődése szempontjából kiemelten fontos.

A felmérés során számos olyan igénnyel, hiánnyal, valamint megoldandó problémával találkoztunk, amely az egyes civil szervezetek vagy valamilyen szinten az egész közösség számára fontos lehet, de meg kellett húznunk egy határvonalat, amelyen belülre kerültek a stratégiai cél eléréséhez szükséges fejlesztési lépések, számos dolog viszont kimaradt. Sajnos sem időben, sem erőforrásban, sem szaktudásban nem áll olyan jól a vajdasági magyar civil szféra, hogy nagyon szétaprózódó fejlesztési célokat határozzunk meg, vagy hogy egyes civil szervezetek, illetve azok érdekcsoportjainak igényeivel tudjunk foglalkozni. A kidolgozott beavatkozási területek is számos olyan nehezen megoldható feladat elé állítják a civil szférát, amelyhez nagyon széles síkú összefogásra van szükség, hogy megoldásra kerüljenek.

A beavatkozási területek által kijelölt részcélokat területenként különböző számú operatív program végrehajtásával kívánjuk elérni. Az operatív programok azok, amelyek végrehajtásához szükségesek a különböző erőforrások, a beavatkozási területek és az általuk megjelölt részcélok csak keretet adnak az egyes programok megvalósításához. Az egyes operatív programok megvalósításához kell a stratégia első évében kidolgozni a részletes cselekvési terveket, amelyek alapján el lehet indítani a megvalósítást.

I. Beavatkozási terület

Intézményfejlesztés

A helyzetelemző részben már utaltunk rá, hogy jelentős igény mutatkozik arra, hogy a vajdasági magyar civil szféra szereplői egy egységes ernyőszerkezeti hálózathoz kapcsolódjanak. Továbbá igény mutatkozik a mindennapi munka kihívásaira választ adó tanácsadó- és szolgáltató központok kialakítására, amelyek azon kis civil szervezetek számára nyújtanak segítséget, amelyeknek még az alapfeltételeik is hiányoznak a napi munka megszervezéséhez. Szintén hiányosságként tártuk fel a civil szervezetek közötti kommunikáció szintjét, amelyben jelentős fejlesztési lehetőségek vannak, alkalmazva elsősorban a mai korszerű kommunikációs technológiákat.

Ezeknek a kihívásoknak megfelelően az intézményi rendszer fejlesztését három fő csapásirány mentén kell megvalósítani. Elsődlegesen ki kell építenünk azt az intézményi hátteret, amely a stratégiát végrehajtja, illetve a végrehajtás menetét ellenőrzi. A Magyar Nemzeti Tanács Közigazgatási Hivatala a Civil Konzultatív Testület tanácsadói szerepvállalásával felel a stratégia végrehajtásáért. A CKT tagjai, mint egy-egy civil szakmai terület illetve földrajzi régió képviselői javaslatot tesznek a stratégia útmutatásai alapján meghatározandó cselekvési tervekről és azok végrehajtásáról. A stratégia cselekvési terveinek végrehajtásakor fellépő operatív munkát egy teljes munkaidőben alkalmazott munkavállaló végzi.

A stratégia megvalósításának ellenőrzését maga a Magyar Nemzeti Tanács kell, hogy végezze, amely számára a CKT éves szinten beszámolót küld a stratégia megvalósulásának előrehaladásáról, és amely testület azt elfogadja, és/vagy ajánlásokat fogalmaz meg az elvégzett munkával kapcsolatban.

A stratégiát végrehajtó szervek kialakítása mellett további területi és szakmai ernyőszerkezetek alakítására van szükség, amelyek egy-egy földrajzi terület (potenciálisan a stratégiában is használt régiók keretein belül) és szakma/szakmacsoporttal foglalkozó civil szervezeteket fognak össze és működésüket segítik elő. Ezek az ernyőszerkezetek szoros kapcsolatban állnak az egyes civil szervezetekkel és fórumot biztosítanak azok érdekérvényesítéséhez, egyrészt regionális szinten, másrészt pedig a kapcsolatot tartják a stratégia megvalósító intézményeivel. A szakmai (vagy más néven ágazati) ernyőszerkezetek magától értetődően egy-egy érdeklődési kör mentén alakulnak ki, amelyek az adott témában

tudnak elsősorban szakmai, de nem elhanyagolható módon érdekképviseleti segítséget is nyújtani az egyes civil szervezetek részére.

A második csapásirány az a nem az adott civil szervezet céljaihoz szorosan kötődő elsősorban adminisztrációs segítség, amely a mindennapi működéshez szükséges, és amely a területi közös szolgálatok megszervezésében, valamint közös infrastruktúra biztosításában ölt testet.

A harmadik csapásirány az intézményfejlesztési beavatkozás terület keretein belül a civil szféra szereplői közötti mindennapi kommunikáció megoldása, amely a civil szervezetek működését napi szinten könnyíti meg.

II. Beavatkozási terület

A vajdasági magyar civil szféra szereplőinek oktatási és képzettségi szintjének növelése

A vajdasági magyar civilek számára a civil lét elsősorban egy adott cél elérése érdekében való prioritás. „Senki sem tanulta a civilséget és lett úgy civil, hogy befejezte a civil iskolát.“ Akik ebben a szférában tevékenykednek, valamilyen úton-módon csöppentek bele a civilségbe.

Ebből kifolyólag és a korlátozottan rendelkezésre álló erőforrások miatt mindenki saját magára van utalva, amikor a civil szervezet vezetéséről van szó. Az elmúlt évtizedekben sokan beletanultak ebbe a szakmába és jelenleg is professzionális szinten tevékenykednek, de nagyon sokan, elsősorban a kis szervezetek, vagy az elszigetelt helyen élők számára ez egyáltalán nem adatott meg.

A civil szervezetek vezetői rétegének életkori megoszlása a felmérések szerint közepes, ami azt jelenti, hogy vannak fiatal civil vezetőink, de nagyon sok helyen, elsősorban a szórványban, idősebbek képezik a vezetői réteget. A helyzetfelmérés elemzésekor hatványozottan megjelentek az igények a képzés-oktatás szükségességére, elsősorban nem a szakmai, hanem a civil szférát érintő szakágak tekintetében. Ahhoz, hogy ezeket az igényeket megfelelő módon ki tudjuk elégíteni, három irányban kell a civilek képzését megszervezni.

Ezek a javaslatok mindegyike valamilyen módon kötődik a civil szervezetek működtetéséhez, s egy-egy program keretébe csoportosítottuk a rokon képzéseket, így ezeket a tevékenységeket a források függvényében külön-külön is meg lehet indítani.

Az első csoport a civil menedzsment fejlesztése, amelynek lényege, hogy a civil szervezeti vezetők olyan képzést kapnak, amelynek segítségével saját maguk is professzionálisabb módon tudják vezetni a szervezetüket.

A képzés témában második fejlesztendő csoport főként az utánpótlás nevelésre, illetve azok motiválására helyezi a hangsúlyt.

A harmadik tevékenység pedig a civil szervezetek fenntartásához szükséges kiegészítendő szaktudás megszerzésére fókuszál.

III. Beavatkozási terület

A civil szféra belső és külső kapcsolatrendszerének fejlesztése

A kapcsolati rendszer kiépítésének szükségessége az életben egyre jobban előtérbe helyeződik. A vajdasági magyar civil szféra kapcsolatai számára, mint azt a helyzetelemző részben is láthattuk, még jelentős fejlődési tér áll rendelkezésre. A beavatkozási terület keretében olyan kapcsolatfejlesztési célokat tűztünk ki, amelyek rendkívüli jelentőséggel bírnak a civil szervezetek számára.

A kapcsolati hálózatok kialakításának kérdésében hat irányba jelöltük meg a fejlesztési célokat, valamint ezekre épülve célul tűztük ki a közös tervezést és projekt végrehajtást.

Első irányként a vajdasági magyar civil szféra szereplői közötti kapcsolatok további erősítése áll, annak érdekében, hogy az egyes szervezetek szűkösen rendelkezésre álló erőforrásait egymással kiegészítve könnyebben tudjanak a civil élet kihívásainak megfelelni.

A második irány egy olyan vertikális segítő rendszer létrehozása, amelyben a gyöngébbeket, a kevesebb erőforrással rendelkezőket a felzárkóztatás érdekében a nagyobb szervezetek, szövetségek patronálják. Ugyanebben a témában nem csak erőviszonyok alapján, hanem területi különbségek alapján is ki kell alakulniuk a mentor kapcsolatoknak.

A harmadik irány a közigazgatási szervekkel való kapcsolat fejlesztése. A civilek egyik fő célja kell, hogy legyen Szerbiában is az állami és önkormányzati szektor ellenőrzése, ellensúlyozása, s ez csak megfelelő párbeszéddel, együttműködéssel lehetséges. Sajnos a szerbiai civil élet még nem elég erős ahhoz, hogy ezek a struktúrák kialakultak volna, a civilek inkább függő viszonyban vannak az állami, tartományi és önkormányzati szervektől.

Cél, hogy egy külön operatív program keretében induljon meg a párbeszéd és a viszonyok rendezése az állami szervekkel, illetve mindazon intézményekkel, amelyek valamilyen módon függő viszonyban vannak ezekkel a szervekkel.

A negyedik irány logikája az, hogy nem csak a civil és az állami szektor között kell erősíteni a kapcsolatokat, hanem meg kell teremteni a nagyon gyér és egy oldalú érintkezést a vállalkozási szférával is. Ennek a célja nem elsősorban a pénzzel rendelkező vállalkozások által az állandó forráshiányos civil szervezetek támogatásának elérése, hanem olyan új típusú együttműködésnek a kialakítása, amely összességében előreviszi az egész társadalmat, s emeli annak szervezetségi szintjét és belső szolidaritását.

Az ötödik irány az a vajdasági keretből való kitekintés, mind Szerbia, mind a Kárpát-

medence, s mind pedig Európa irányába, amely kapcsolatokra jelentős igény és szükség is mutatkozik. Ha a vajdasági magyar civil szféra fejlődését tartjuk szem előtt, elsődleges cél a szerbiai és az európai kapcsolatok létrehozása és ápolása.

Erre az öt kapcsolati vonalra építve egy közös projekt-tervezési és végrehajtási programot kell kidolgozni, amelynek keretében az egyes aktorok úgy használják ki a rendelkezésükre álló erőforrásokat, hogy azok közös hasznosulása eredményezze a vajdasági magyar civil szféra fejlődését.

IV. Beavatkozási terület

A civil jelenlét erősítése a szerbiai médiában

A médiának közvélemény-formáló ereje van, ezt a tényt a civil társadalomnak sem szabad szem elől tévesztenie. Ami a sajtóban megjelenik, az a mindennapi ember számára egyet jelent az információval. A civilek számára a média jelentős segítség lehet a céljaik elérésében, ehhez viszont megfelelő kapcsolatokat kell ápolni a média képviselőivel. A felmérés alapján a civilek nem teljesen elégedettek a róluk megjelenő anyagokkal. Ezen segíteni csak úgy lehet, ha jól megalapozott és összehangolt lépéseket teszünk az irányba, hogy a civil szféra hangsúlyosan jelenjen meg a szerbiai médiában. Nem szabad megelégedni csak a vajdasági magyar médiával, hanem törekedni kell a szerb médiában való megjelenésre is, mert országos szinten ez a véleményformáló tényező, a magyar média sajnos csak a szigetként élő magyarság egy részére van kihatással.

Mint más területeken, itt is egyensúlytalansággal találkozhatunk, vannak olyan szervezetek, amelyek folyamatos megjelenést kapnak a médiában, mivel megvannak a csatornáik, amelyeken eljuttatják azokat a szerkesztőségekhez, míg valamely, elsősorban kisebb vagy szórványban működő szervezetek, egyáltalán nem kapnak teret tevékenységük bemutatására.

Hasonló a helyzet a PR kapcsolatokkal is, a médián kívül más irányba is ki kell építeni a kapcsolatokat, megfelelő propaganda tevékenységet kell szélesebb körben is kifejteni, amelyhez a média is elengedhetetlen eszköz.

A nem megfelelő sajtó- és PR-kapcsolatok nem csak azért hátrányos tényezők, mert a szélesebb közönség nem ismeri meg egy-egy szervezet munkáját, hanem a támogatók is elvárják azt, hogy minél szélesebb körben kerüljön kifejezésre az, hogy ki támogat egy-egy projektet. Ennek a ténynek a megváltoztatására két operatív program keretében kell erősíteni a médiában való civil jelenlétet.

V. Beavatkozási terület

A civil szféra szerbiai szabályozásának megváltoztatása

A 2009-ben elfogadott szerbiai civil törvény igen liberálisan szabályozza a civil szervezetek alapítását, működését, megszűnésének lehetőségét, de számos olyan dolog hiányzik belőle, ami tovább csökkenthetné a civil szervezetek viszontagságait, elsősorban az állami bürokráciával való viszonyban.

A civil törvény mellett még jelentős számban vannak olyan más törvényi szabályozások is, amelyek szintén megnehezítik a civilek életét. Gondolunk itt elsősorban a számviteli és adózási törvényekre, amelyek sok esetben a gazdasági társaságokat és a civileket egy kalap alá veszik.

Ebben a beavatkozásban arra fókuszálunk, hogy elsősorban a civilek meglévő politikai lobbierejét kihasználva megváltoztassuk azokat a jogszabályokat, amelyek nem civil barátok.

Világos, hogy itt olyan dolgról beszélünk, amire a civil szférának korlátozott a ráhatása, de mindenképpen törekedni kell egy olyan összefogás létrehozására, amelynek eredményeképpen létrejönnek a szükséges törvénymódosítások.

Mivel a fennálló helyzettel sohasem lehetünk elégedettek, így azt javasoljuk, hogy a jövőben történjen meg a civil törvény kibővítése a civilek számára adható 1%-os adófelajánlásokkal, illetve egyes, a civilek munkáját meghatározó törvényekben is, javasolunk változtatásokat, amelyek elsősorban az adózásra vonatkoznak, az alábbiak szerint:

- a) A számviteli törvények módosítása által a civil szektor külön kezelése az üzleti szektortól, s az adományokra, támogatásokra vonatkozó adók megszüntetése.
- b) Nehézséget jelent a civilek számára, hogy a közüzemi költségeket vállalati besorolás szerint kell fizetniük, ezért kérjük a közüzemi költségek (telefon, kommunális díj, fűtés stb.) esetében civil szervezetek kiemelését a vállalati költség-besorolás alól.
- c) A civil szervezetek számára a kötelező iskolai gyakorlaton lévő diákok nagy segítséget jelentenének. Jelenleg ez törvényileg nem megengedett, ezért célul tűzünk ki egy folyamat elindítását, amely alapján elérjük, hogy engedélyezzék az iskolások kötelező gyakorlatának civil szervezeteknél való letöltésének lehetőségét.

VI. Beavatkozási terület

Állami feladatok felvállalása – átvétele

A fejlett demokráciákban a civil szféra számos olyan tevékenységet vállal át, amely egyébként az állam feladata lenne. Ez a folyamat elsősorban tárgyalásos és konszenzusos úton történik, amelynek eredményeképpen egy jól működő, mindkét fél számára sikereket hozó együttműködés jön létre. A civilek érdekérvényesítő képességük eredményének tartják az állami feladatok átvételét, és az rájuk testált feladatokat megfelelően el is látják, míg az állam, megfelelő finanszírozás mellett, közérdekű feladatokat ad a polgárok kezébe, ezzel is erősítve a demokráciába vetett hitüket.

Nyugat-Európában jelentős azoknak a civil szervezeteknek a száma, amelyek valamely ellátatlan társadalmi igényre válaszul jöttek létre és részben állami költségvetési, részben önkormányzati forrásokból, részben pedig adományokból biztosítják az, addig ellátatlan társadalmi igények kielégítését.

Sajnos, Kelet-közép Európában, de a Balkánon sem pontosan így fest a helyzet. Ebben a térségben a demokrácia, és velük párhuzamosan az állami struktúrák, még nem nőttek ki magukat olyan szintre, hogy minden klasszikus állami feladatot el tudnának látni, s fokozottan igaz ez a kisebbségi helyzetben lévő népcsoportok számára nyújtott állami feladatok felvállalásánál. Itt egy fordított folyamat indult meg, a civilek ismerték fel azt, hogy szükség van arra, hogy bizonyos feladatokat átvegyenek, mert azt tapasztalták, hogy ezeket az állam nem fogja megoldani, így megfelelő háttér biztosítása, s az állam bármilyen támogatásának az igénybevétele nélkül megtették ezt anélkül, hogy egyáltalán konzultációkat folytattak volna erről az állam képviselőivel.

A vajdasági magyarság számára a civil szerveződések, amelyek az állami feladatok átvétele irányába indultak, már több évtizedes gyakorlaton alapulnak. Már az 1990-es évek elejétől voltak olyan kezdeményezések, amelyek civil formában segítették a közösséget, elsősorban önazonosságtudatának a megőrzésében.

E beavatkozás keretében azt tűztük ki célul, hogy ezeket a folyamatokat továbbvigyük, szélesítsük annak érdekében, hogy a vajdasági nemzettest perifériára való szorulásának folyamatát megállítsuk és visszajára fordítsuk, valamint mindazon feladatok átvállalását szorgalmazzuk, amelyek a fejlett demokráciákban már civil szervezetek munkájában ölt testet és megfelelő beágyazódása van a hatalmi struktúrákba.

VII. Beavatkozási terület

Az Európai Unió csatlakozás elősegítése – civilek az európai út letéteményesei

Szerbia számára nem létezik más út, mint az Európai Unió csatlakozás. Ezen út akadályainak vételéhez a civil szervezetek, és kiemelten a vajdaság magyar civil szféra, nagy segítséget nyújthat, mivel az Európai Unió döntéshozatala a képviseleti demokrácián alapul, de ezen kívül szükség van a civil szervezetek közreműködésére is a részvételi demokrácia előmozdításában. A demokráciákban alapvető jog, hogy az emberek valamilyen közös cél elérése érdekében közösen tevékenykedjenek, egyesületet alkossanak. A civil szervezetek egyre elismertebbek abból a szempontból, hogy a civil társadalom egy lényeges körét alkotják és a kormányzás demokratikus rendszerében értékes támogatást jelentenek, amelyet a kisebbségi civil szféra jól átgondolt tevékenységével saját maga javára fordíthat, ami jelen esetben Szerbia Unió csatlakozásának az elősegítését és ezzel az egész magyar közösség helyzetének a javítását idézheti elő.

A kormányok és a nemzetközi intézmények egyre inkább elismerik a civilek tevékenységét és egyre inkább bevonják őket a politika és a döntéshozatal folyamataiba. Az EU bővülésében is nagy szerepet játszanak, mivel az újonnan csatlakozó országok számára feltétel a jól működő demokratikus berendezkedés, és a civil szervezetek ennek fontos elemei.

A civil szervezetek hozzá tudnak járulni az EU döntések és politikák megvalósításához, menedzsmentjéhez, monitorozásához és értékeléséhez. Az Uniónak szüksége van a civil szervezetek tapasztalatára, munkatársaik elkötelezettségére és a nehéz munkakörülmények ellenére végzett munka teljesítményére, amelyet fel tud használni a még csatlakozás előtt álló országok felkészülésének az elősegítésére.

A vajdasági magyar civil szféra jelentős potenciállal rendelkezik az Unió csatlakozás folyamatának elősegítésében, amelyre építettünk e beavatkozási terület céljának megfogalmazásakor. Magába foglalja a civil kapcsolatok kihasználását, a csatlakozási folyamat megkönnyítése érdekében a jó gyakorlatok átvételét és az állam irányába civil tanácsok juttatását, valamint az állami tevékenység monitoringját.

VIII. Beavatkozási terület

Egységes vajdasági magyar civil kataszter létrehozása (megvalósul a stratégiaalkotással egy időben)

A vajdasági magyar közösség életében jelentős szerepük van a civil szervezeteknek, mivel az élet számos területén hiánypótló szerepet töltenek be. Ahhoz, hogy tudjuk, hogy milyen gazdag civil társadalommal rendelkezünk, lényeges, hogy e téren rendelkezésre álljon egy adatbázis, amelyben teljes áttekintést kapunk a vajdasági magyar civil szervezetekről, és amelyet folyamatosan karbantartva a jövőben is bármikor pontos képet kapunk a civil szféra állapotáról.

E problémát kívánja megoldani a Vajdasági Magyar Civil Kataszter elkészítése. Ez egy elektronikus rendszer, amelybe a feljelentkezés önkéntes, s több előnnyel is jár az abban szereplő szervezetek részére. Többek között lehetőség van a későbbiekben az MNT-től a pályázatokhoz felhasználható ingyenes igazolást kapni, a honlapon keresztül nyilvánossá tett adatokon keresztül partnereket találni, s távlati célunk, hogy a Kataszterben szereplő szervezetek a támogatások elosztásánál is előnyben részesülhessenek.

A kataszter párhuzamosan készült el a stratégiával, és a feltöltése is megindult, ami egy hosszan tartó folyamat lesz, de mindenképpen szükségesnek láttuk, hogy a stratégia eleme legyen, mivel így egy egységes célrendszer elemévé válik, amelyek részei a későbbiekben is egymással állandó kapcsolatban lesznek.

7. Operatív programok

Az operatív programok adják meg azt a gyakorlati beavatkozási keretet, amelyek az egyes beavatkozási területeken szükségesek, a megfogalmazott részcélok elérése érdekében. Az alábbiakban vázoljuk minden beavatkozási területre a cél eléréséhez szükséges operatív programokat, amelyek területenként változnak, mind számukban, mind tevékenységükben, mind pedig határidejükben.

Az egyes operatív programok tevékenységét vázoltuk fel, illetve azokban az esetekben, ahol szükséges volt, meghatároztuk azt, hogy milyen szerv, vagy intézmény a felelős a végrehajtásért, illetve milyen előfeltételeknek kell a stratégiában teljesülnie ahhoz, hogy az operatív program végrehajtása megkezdődhessen.

Meghatároztuk azt az időintervallumot, amelyen belül az adott operatív programot végre kell hajtani.

A stratégia jellegéből fakadóan nem törekedtünk arra, hogy minden operatív programot részletesen lépésről lépésre kidolgozzunk, az a végrehajtásért felelős aktorok feladata lesz, így a szükséges erőforrásokról sem ebben a fejezetben vettünk számot, hanem egy külön fejezetben vázoljuk azt a forrástérképet, amely segítségével végrehajthatók lesznek a tevékenységek.

I. Beavatkozási terület

Intézményfejlesztés

I/1. A stratégiát megvalósító és a megvalósítást ellenőrző intézményrendszer kiépítése és a cselekvési tervek elkészítése

A Vajdasági magyar civil stratégia megvalósításáért felelős intézményrendszer csúcsán az MNT Közigazgatási Hivatala áll, a CKT szerepvállalásával. A CKT indítványozta a stratégia meghozatalát és a tagok egyhangú véleménye szerint képes arra is, hogy megfelelő anyagi és más források biztosításával részt vegyen annak végrehajtásában. A CKT tagjai felvállalták, hogy az eddigi ülésezési rendet felváltva jóval sűrűbben ülésezzenek és így motorjai, valamint felelősei legyenek a stratégia megvalósításának.

A CKT mellé szükséges egy állandó munkaviszonyban lévő teljes munkaidőben csak a stratégia megvalósításának operatív teendőivel foglalkozó munkavállalót telepíteni, aki munkafeladatait a Közigazgatási Hivatal, és a CKT határozatai, határozzák meg. A CKT tagjai a vajdasági magyar civil élet minden területét (szakmai és földrajzi) szempontból lefedő képviselők, ők a kapcsolatot jelentik az intézményrendszer második szintjével a régiós és szakmai ernyőszervezetekkel, így az információ áramlás minden irányban a két szint között várhatóan megfelelő lesz a stratégia megvalósítása folyamán.

A CKT feladata, hogy albizottságok létrehozásával minden egyes beavatkozási terület és azon belül operatív program számára kidolgozza a cselekvési tervjavaslatokat, amelyekben meghatározza, havi szinten lebontva, a cél eléréséhez szükséges lépéseket, azok időrendjét, a végrehajtáshoz szükséges humán és anyagi háttérrel, azok pontos forrásait, a megfelelő beépítendő indikátorokat, valamint az esetlegesen szükséges további intézményeket, amelyekkel együttműködési megállapodásokat kell létrehozni.

A stratégia végrehajtását és annak ellenőrzését a beépített indikátorok mérésével és mérőföldkövek mentén végzett revíziókkal valamint a CKT éves jelentéseinek megtárgyalásával, és/vagy kiegészítésével, elfogadásával az MNT végzi, mint a vajdasági magyarság legfelsőbb önkormányzati szerve.

Második szinten állnak a régiós ernyőszervezetek, amelyek a stratégiában meghatározott 8 régió (Szabadka és Újvidék ebben az esetben nem különül el attól a régiótól, ahová tartozik) mindegyikében megalakulnak, egy meglévő ernyőszervezet továbbfejlesztésével vagy több

ilyen szervezet integrációjával. A regionális civil szféra belső nyugalmát erősíti ugyanis, ha egy régióban csak egy ernyőszervezet áll fenn. A régiós szervezet célja és feladata a helyi érdekképviselő mellett a kapcsolattartás az adott régióban működő civilekkel, valamint a civil stratégia végrehajtásáért felelős szervvel.

Az ágazati ernyőszervezetek kialakításának célja azon ágazatok vajdasági szinten való összefogása, amelyek valamilyen adott cél érdekében alakultak. Ez a szerveződési forma szintén alapulhat már meglévő szervezeteken, s célja és feladata, hogy folyamatos együttműködési lehetőségeket szervezzen az egyes szakági civil szervezetekkel, amelyet kihasználva együtt erősebben tudnak fellépni a civil társadalomban.

1/2. Helyi civil szolgáltató központok kialakítása

A feladat a civil professzionalizáció erősítése információs- és szolgáltató irodák (civil központok) kiépítése, és azok hálózatba szervezése által, ami a gyakorlatban egy adott település/kisrégió összes civil szervezetét kiszolgáló közös szakmai szolgálat megszervezését jelenti. Ezek a szolgálatok látják el a pályázatírói-, adminisztrátori-, könyvelői stb. feladatköröket, s egyúttal csökkennek a költségek is az egyes szervezetek szintjén. A vajdasági civil központok hálózata kapcsolódna a magyarországi Civil Információs Centrumok rendszeréhez.

Része a programnak az alapvető működési költségek biztosítása mellett, a székhely és működési helyiség nyújtása is minden szervezet részére, azonban a költséghatékonyság jegyében törekedve a minél több szervezet által való egyazon helyiség közös használatára, ami a gyakorlatban a meglévő civil infrastruktúra jobb kihasználásával, illetve modern, vonzó, több funkciós közösségi terekké való átalakításával, valamint új Civil/Közösségi Házak alapításával valósítható meg. Ide kapcsolódhat a szabadkai Szakegyesületek és Társulatok Szövetsége által használt modell kiterjesztése és jó gyakorlat átvétele Vajdaság többi régiójában is.

Ezen civil központok közül a nagyobbakban, illetve a központi helyeken lévőkben ki kell alakítani a civilek munkájához szükséges, de ritkábban használatos eszközök számára eszköz-kölcsönzési lehetőséget, amelyet minden, a vonzáskörzetbe tartozó civil szervezet igénybe vehet, valamint szakirodalmi könyvtárakat kell alapítani, amelyekben olyan könyv és más adathordozó állományt kell összegyűjteni, amit minden civil a munkája során kölcsönzés útján használhat.

I/3. Kommunikációs csatornák kialakítása a civil szférán belül

A civilek folyamatos kapcsolattartásának és tapasztalatátadásának biztosítása érdekében az összes szervezetre kiterjedő információs - kommunikációs hálózat kialakítása szükséges. Ez a gyakorlatban egy vajdasági szintű civil honlap létrehozását jelenti, a hozzá kapcsolódó levelezőlistával, hírlevél szolgálattal és minden civil szervezet által működő e-mail cím használatával, amelyen keresztül a vajdasági szintű, a régiós és a szakmai ernyőszervezetekkel is kommunikálni lehet.

Az intézményfejlesztési beavatkozás az az elsődleges beavatkozás, amelyet a stratégia megvalósításának első szakaszában kell megvalósítani, mert az összes többi tevékenység sikeres végrehajtása ezen alapul. Mivel jelenleg nincs a vajdasági magyar civil szférának megfelelően erős intézményrendszere, ezért szükséges, hogy a lehető legrövidebb időn belül felálljon a stratégia megvalósításáért felelős intézményrendszer s a régiós és a szakmai szervezetek létrejötte is felerősödjön. Fontos megteremteni azokat a pénzügyi forrásokat is, amelyek segítségével délvidéki szinten legalább 7-8 civil központ munkája megindulhat (s ezek közül 5 a szórványban), valamint ezzel egy időben a kommunikációs hálózat kialakítására is szükség van, hogy minél hamarabb meginduljanak az információ-áramlási folyamatok (mindezt a stratégia első évében kellene teljesíteni).

Mindenképpen oda kell figyelni, hogy az ernyőszervezetek hálózata ne kényszer útján jöjjön létre, hanem olyan lehetőségeket, előnyöket, alternatívákat nyújtsanak a civil társadalom képviselői számára, amelyek miatt azok önként lépnek be az integrációba. Felülről indítványozott, de alulról építkező szervezetek létrehozása a cél mindkét szinten, legyen szó régiós vagy szakmai ernyőszervezetekről. A működés alapelve kell legyen, hogy nem szabad megengedni azt, hogy az ernyőszervezetek ráerőltetessék akaratukat az alájuk tartozókra, hanem konszenzusos döntéshozattal közös platformokat kell kialakítani a működés és az érdekérvényesítés tekintetében is.

Az operatív programok megvalósulásának mérésére szolgáló indikátorok:

- Intézményrendszer a stratégia megvalósítására 1 db
- Cselekvési tervek kidolgozása operatív programonként 1 db
- Régiós ernyőszervezetek száma 8 db
- Szakmai ernyőszervezetek száma 5 db
- Civil Központok 8 db
- Kommunikációs csatorna kiépítése 1 db

II. Beavatkozási terület

A vajdasági magyar civil szféra szereplőinek oktatási és képzettségi szintjének növelése

A szakképzés területén három operatív program keretében kell a civil szervezeti vezetők, tagok, aktivisták képzettségi szintjét növelni. Ez a három operatív program mindegyike egy-egy fő motívum mentén szervezi a képzési programokat:

II/1. Civil menedzsmentfejlesztés

A civil menedzsment fejlesztésére minden szinten igény van a civil szférában. Ezt az operatív programot úgy állítottuk össze, hogy minden olyan szakmai tudást magába foglaljon, amely a civilek számára a jelenben és a közeljövőben szükséges lehet. A képzés tematikája felöleli a civil szervezetek vezetéséhez szükséges alapvető szaktudást, a civil élet minden területén.

Az operatív program keretében végzett képzések tematikája:

- Civil menedzsment – pénzügy,
- Civil finanszírozás,
- Uniós források allokálása,
- Uniós menedzsment,
- Fenntarthatóság,
- Lobbitevékenység,
- Kommunikáció, sajtókapcsolatok.

II/2. Humán erőforrás utánpótlás biztosítása, motiválása

Ebben az operatív programban a jövő-orientáltság az elsődleges motívum. Folyamatosan szükség van a civil szféra vezetői utánpótlására, sok esetben pedig az aktivisták megkeresésére és az adott cél elérése érdekében a motiválásukra. Külön hangsúlyt fektetünk az önkéntesség mozgalmának erősítésére, amely alapja lehet a civil szervezetek hosszú távú céljaihoz szükséges erőforrások biztosításához.

Ebbe a programba helyeztük el a trénerképzést, amelynek a célja, hogy a multiplifikációs hatás meginduljon, tehát ki kell képezni egy olyan csoport fiatalot, akik a későbbiekben még szélesebb körben tudják átadni a szaktudást.

Az operatív program keretében végzett képzések tematikája:

- Humánerőforrás gazdálkodás – önkéntesség,
- Aktivisták mozgósítása – motiválása,
- Fiatalok bevonása (utánpótlás-nevelés),
- Közösségfejlesztés,
- Trénerképzés.

II/3. A civil szféra fenntartásához szükséges kiegészítő szaktudás megszerzése

A beavatkozáson belül a harmadik operatív program a civil szervezetek fenntartásához és a programok lebonyolításához szükséges kiegészítő tudást adja át a civil szervezetek képviselői részére. Sok esetben a menedzsmenten és a szakmai tudáson kívül szükség van olyan szaktudásra is, ami az egyes programok végrehajtásához, illetve a civil szervezethez kapcsolódó más tevékenységekhez kötődik, de nincs rá lehetőség, hogy külső vállalkozás végezze el az adott tevékenységet. Ebben a programban ezeknek a kiegészítő tartalmaknak az elsajátítására kell fókuszálni.

Az operatív program keretében végzett képzések tematikája:

- Alapvető informatika,
- Szakmai nyelvi képzés,
- Civil PR,
- Rendezvényszervezés,
- Protokoll,
- Szervezetfejlesztés.

A beavatkozási terület által kijelölt tevékenységek szorosan kötődnek az intézményrendszer létrejöttéhez. A fent említett képzéseket csak tömegesen és egy jól szervezett rendszerben lehet kivitelezni úgy, hogy a szűkösen rendelkezésre álló erőforrásokat a leghatékonyabban használjuk fel. Az operatív program végrehajtásában támaszkodni kell az MNT közoktatási stratégiájának irányelveire. Az MNT kijelölte a kiemelt magyar iskolákat Vajdaság szerte, ezen iskolák szabad infrastrukturális kapacitásait kell felhasználni az operatív programok végrehajtásához. Úgy kell kidolgozni a cselekvési terveket, hogy a képzések együttműködve kerüljenek megszervezésre az iskolákkal, ezzel is erősítve a civil és az oktatási szféra közötti együttműködést.

Az intézményrendszer mindkét szintjének létrejötte után lehet megkezdeni az operatív program végrehajtását, a stratégia megvalósításának 2. és 3. évében.

Egy pontos igényfelmérés után a területi ernyőszervezetek és szakmai ernyőszervezetek kell, hogy megszervezzék a képzéseket a felmerülő igények és lehetőségek függvényében.

Az operatív programok megvalósulásának mérésére szolgáló indikátorok:

- 300 vajdasági civil szervezeti vezető menedzsment képzése
- 50 tréner kiképzése
- 100 új civil szervezeti vezető és 300 aktivista bevonása a programokba és képzése
- 100 aktivista átképzése a megfelelő háttérszaktudás eléréséhez.

III. Beavatkozási terület

A civil szféra belső és külső kapcsolatrendszerének fejlesztése

A kapcsolatrendszerek fejlesztésének témájában 6 operatív programot dolgoztunk ki. Ezek a programok mindegyike hasonló célt szolgál, mégpedig a civilek kapcsolataink bővítését. A különbség az operatív programokban csak a relációkból és a módszerekből adódik, de mivel speciális adottságú területekről van szó, így célszerűnek láttuk külön operatív programba választani őket. Az első két cél a civilek belső, egymás közötti kapcsolatainak fejlesztését tűzte ki célul, a következő három a külső kapcsolatokra helyezi a hangsúlyt, a hatodik pedig a kialakult kapcsolatok eredményességét kell, hogy megalapozza.

III/1. Hálózatok kialakítása a szinergia hatás elérése érdekében

A civil szervezetek között létre kell hozni több nem formális hálózati rendszert, amelyekben minden szervezet egyenrangúan és önkéntesen vesz részt, de amelyeknek az erőforrások erősítése érdekében a civil társadalomban gyökeret kell verniük. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy fokozni kell a partneri viszonyokat a vajdasági civil szervezetek között, amelyeket lokális civil fórumok szervezésével, laza civil hálózatok kialakításával érhetünk el. A civileknek igyekezniük kell a meglévő együttműködések erősítésére, magasabb szintre való emelésükre.

Ez a tevékenység annyiban különbözik az első beavatkozás által létrehozott integrációktól, hogy itt laza hálózati formában, illetve fórumok, work-shopok keretében egymás segítése történik, bármilyen hierarchikus rendszer vagy megkötések nélkül. Cél a szinergia hatás elérése az erőforrások összekapcsolásával, s azok hatásainak megtöbbszörözéséért.

III/2. Vertikális segítő rendszer létrehozása

A helyzetfelmérés világosan megmutatta, hogy jelentős különbségek vannak a tömbben dolgozó civilek és a szórvány képviselői között, illetve a (nagy) városi székhelyű és a vidéken működő civilek között. Az önkéntesség és az önzetlenség jegyében ebben az operatív programban két hálózat kiépítését kell elvégezni. A két hálózat csak a szereplőikben különbözik egymástól.

Mindkettő célja és feladata egy mentor rendszer kiépítése, amelynek keretében az erősebb civil szervezet mentorjává válik egy gyengébb civil szervezetnek. Az egyik hálózatot tömb – szórvány relációban kell kiépíteni, míg a másikat a városi – rurális kapcsolatrendszerben.

A módszert testvérszervezeti kapcsolatnak is nevezhetjük, a lényege, hogy a mentor a mentoráltját segíti a civil élet mindennapjaiban. Az operatív program keretében azon kívül, hogy kezdeményezzük ezen kapcsolatok létrehozását, mindkét fél számára megfelelő forrásokat tervezünk biztosítani annak érdekében, hogy a közös munka hosszú távú és zökkenőmentes legyen.

III/3. Hazai, összmagyar és nemzetközi kapcsolatrendszerek erősítése

E tevékenységnek több célja van, s ezek közül az egyik a most nem, vagy csak csírájában létező kapcsolatok kiépítése és bővítése a többségi nemzet szervezeteivel, Vajdaságban és azon kívül is. Ezt elsősorban közös kapcsolatfelvétel útján és közös projektek végrehajtásával kell elérni, amelyek keretében a főként az elszigeteltebb kisebb közösségek nyitnak a szerbiai civil szervezetek felé és fordítva, s ennek eredményeként megismerik egymást, egymás munkáját, kultúráját. Ezekkel a létrejövő kapcsolatokkal a későbbiek során jelentős előnyöket lehet elérni.

Az összmagyar civil életbe való bekapcsolódás már megtörtént, s itt már csak a kapcsolatok minőségének a javítására van igény és lehetőség. Az I. beavatkozási terület keretében létrejövő intézményrendszer számára meg kell találni azokat a Kárpát-medencei kapcsolódási pontokat, amelyeken keresztül a létrejött összmagyar civil hálózat erősítésével további fejlesztések érhetőek el.

Jelentős hátrányokat szenvedett el eddig is a vajdasági magyar civil társadalom, azzal, hogy csak korlátozottan volt lehetősége bekapcsolódni az Európai Unió civil életbe. Ennek a programnak a harmadik prioritása az, hogy megtaláljuk azokat a csatlakozási pontokat, amelyek segítségével minél több kapcsolatot és jövőbeni közös projektek tudunk kialakítani az Európai Unióban működő civil szervezetekkel. Ehhez egyik fő csatorna az anyaországi és az összmagyar civil társadalom, amely már kiépítette gyümölcsöző kapcsolatait az Unióban működő civil szférával.

III/4. Együttműködés az állami/önkormányzati intézményekkel

A civilek egyik fő célja kell, hogy legyen az állami és önkormányzati szektor ellenőrzése,

ellensúlyozása, s ez csak megfelelő párbeszéddel és együttműködéssel lehetséges. A közös cél érdekében a politikumnak fel kell ismernie a civilek kvalitásait, s a teljes civil társadalmat és az egyes szervezeteket a saját küldetésük miatt támogatnia kell, és ekkor természetes szövetségessé válhatnak.

Sajnos a szerbiai civil élet még nem elég erős ahhoz, hogy ezek a struktúrák kialakultak volna, a civilek inkább függő viszonyban vannak az állami, tartományi és önkormányzati szervektől. Cél, hogy ezen operatív program keretében induljon meg a párbeszéd és a viszonyok rendezése az állami szervekkel, illetve mindazon intézményekkel, amelyek valamilyen módon függő viszonyban vannak az állami szervektől. A végső cél az, hogy a civilek bevonásra kerüljenek az államigazgatási/közigazgatási munkába, amely testet ölt többek között tanácsadás formájában, törvényalkotásnál, rendeletalkotásnál, költségvetések előkészítésénél, szakhatósági ügyekben, peres ügyekben stb.

Az lenne az elfogadható, hogy lépésről lépésre induljon meg a párbeszéd és együttműködés az állami szektorral, valamint azokkal az intézményekkel, amelyek az állami szektor felügyelete alatt állnak, még pedig a következőekkel:

- Köztársasági kormánnyal,
- Vajdasági kormánnyal,
- Magyar Nemzeti Tanáccsal,
- Önkormányzatokkal (ennek elősegítése érdekében fontos, hogy szórvány-magyar területeken a területi önkormányzatokban magyar politikai érdekképviselő is jelen legyen),
- Helyi közösségekkel (többek között ennek egyik aspektusa lehet a lokális civil szféra által a helyi járulék megmaradása melletti aktív kiállás),
- Az önkormányzat által alapított intézményekkel/közvállalatokkal.

III/5. Együttműködés a vállalkozói szférával

E téren nem az eddigi támogatói – támogatott hierarchikus, sokszor szolgai viszonyt kívánjuk erősíteni, hanem minőségében egy új kapcsolatot kívánunk kialakítani a két szektor között, amely már sokkal inkább közelítene a partnerségi viszonyhoz. Az együttműködés célja a vállalkozói szférán belül a társadalmi szolidaritás érzésének erősítése, s egyúttal a civil önkéntesség társadalmi megbecsülésének növelése.

Az együttműködés elemei többek között a következő tevékenységek lehetnek: vállalati önkéntesség, elterjesztése, szektor-közi fórumok szervezése, céges adományozási

konferenciák tartása stb.

III/6. A kapcsolati hálózatot kihasználó közös tervezés és végrehajtás

Külön operatív programként terveztük meg a fenti öt kapcsolattípus kihasználásának lehetőségeit. Természetesen ez a hatodik lépés csak az első öt lépés megvalósulása esetén jöhet létre. Cél az, hogy a kialakult kapcsolatokat a civil szervezetek céljaik eléréséhez felhasználják mind belföldön, mind külföldön. Ennek érdekében egy hármas tevékenységrendszer kell végrehajtani:

- Közös fejlesztési tervek előkészítése,
- Jó gyakorlatok megosztása, és azok továbbgondolása – fejlesztése,
- A fenti kapcsolatok mentén közös projektek kidolgozása és implementálása.

Ezen operatív programok végrehajtása is csak a stratégia második évében kezdődhet el, miután az intézményi rendszer kiépült.

Szorosan kötődik az intézményrendszerhez a vertikális segítő rendszer (mentor hálózat), a hazai és külföldi civil-, az államigazgatási kapcsolatok, valamint a közös tervezés kiépítése. A hálózatok kialakítása teljesen független az intézményrendszerétől, így azok kialakítása már a stratégia elfogadása után is lehetséges (sőt, valójában a jól működő, lazább formációjú hálózatok megléte erősítheti az együttműködés magasabb szintjét jelentő ernyőszervezetek létrehozását). Az operatív programok végrehajtására a stratégia második és harmadik évét irányozzuk elő.

Az operatív programok megvalósulásának mérésére szolgáló indikátorok:

- Kialakuló nem formális hálózatok régiókban és nagyvárosokban 1-1, összesen 10 db
- Kialakuló mentor kapcsolatok mindkét szinten 15-15 db
- A hazai kapcsolatok számának növelése 50%-kal
- A nemzetközi kapcsolatok számának növelése 30%-kal
- Az összmagyar kapcsolatok számának növelése 15%-kal
- Az eddigi kapcsolatok 30%-os bővítése az állami rendszerrel
- Létrehozni 50 db új partnerségi viszonyt a vállalati szféra képviselőivel
- 50 új projekt végrehajtása, ami a közös tervezésen és végrehajtáson alapul

IV. Beavatkozási terület

A civil jelenlét erősítése a szerbiai médiában

A beavatkozási terület két operatív programot foglal magában, amelyek célja a médiajelenlét erősítése. Mindkét operatív program szoros kapcsolatban van a II. beavatkozási terület céljaival, mely a képzés és oktatás területén tűz ki célokat. Azok megvalósulása az előfeltétele, hogy ez a terület fejlődése meginduljon, mivel szükség van jelen beavatkozási terület céljainak eléréséhez, hogy a civilek rendelkezzenek megfelelő szaktudással a PR és sajtókapcsolatok kialakításához.

IV/1. A vajdasági magyar médiában minden vajdasági régió civil szervezetei megjelenésének egyensúlyba hozatala

Egy átfogó program keretében a vajdasági magyar médiában minden vajdasági régió civil szervezetei megjelenése egyensúlyba kell, hogy kerüljön, tehát a legkisebb szervezet is teret kapjon a sajtótermékekben. Ehhez első lépésként a civilek sajtókapcsolatait kell rendezni, ehhez megfelelő intézményi háttérrel nyújtanak a vajdasági és regionális szintű érdekképviselők, civil központok és a hálózatok, amelyek feladata kell legyen ezen sajtókapcsolatok rendezése is.

Második lépésként, az információs hálózatot használva, minden civil szervezetet fel kell kérni, hogy folyamatos tájékoztatást nyújtson a szervezeti munkájáról. A beérkezett információkat a területi érdekképviselőken és civil központokon, valamint a kialakult hálózatokon keresztül lehet eljuttatni a kistérségi médiába, megfelelő szerkesztés és szelektálás után, a vajdasági szintű érdekképviselőten keresztül pedig a vajdasági és szerbiai sajtóhoz.

Ezzel a külső beszállítással a sajtótermékek saját erőforrások felhasználása nélkül is kész anyagokhoz jutnak, amelyeket megjelentetve azon civil szervezetek, amelyek információt szolgáltatnak az érdekképviselőeknek, folyamatos és egyensúlyra törekedő jelenlétet kapnak a sajtóban.

IV/2. Vajdasági terjesztésű sajtótermékekben külön civil rovatok indítása

Elérendő cél, hogy a vajdasági terjesztésű sajtótermékekben külön civil rovat induljon, ami a civil szférának nem csak az elért eredményeivel foglalkozik, hanem minden olyan témát feldolgoz, ami a civilek számára, illetve a civilek szemszögéből az újságolvasók számára is érdekes lehet.

Ezt a tevékenységet hasonló alapon tervezzük végrehajtani, mint az előző operatív program tevékenységeit.

Első lépésként a civil stratégia végrehajtásért felelős szerv meg kell, hogy egyezzen néhány vajdasági terjesztésű sajtótermékkel külön civil rovat indításáról, amelynek anyagokkal való ellátását és szerkesztését is a civil központok és ernyőszervezetek látják el, a sajtóterméknek csak a megfelelő teret kell biztosítani a megjelenéshez.

Második lépésként a régiós és a vajdasági érdekképviseltek, valamint a civil központok és a nem formális hálózatok folyamatos információigénnyel lépnek fel a terepen dolgozó civil szervezetek irányába. A befolyó információkból leszűrjük azokat az igényeket, amelyek a civil szervezetektől érkeznek, és ezek alapján állítják össze az egyes sajtótermékek civil rovatait.

Mindezek mellett a beérkezett civil szervezeti életről szóló információkat is felhasználják a rovatokhoz, az előző operatív program tevékenységével összhangban a párhuzamosságok elkerülése érdekében.

Az operatív programok végrehajtása az első beavatkozási terület keretében létrehozott intézményrendszerek, valamint a szervezetek hálózatainak létrejötte, és a második beavatkozás végrehajtása (vagyis a képzés megszervezése) után kezdődhet, így a beavatkozás megvalósulása a stratégia harmadik és negyedik évében lehetséges.

Az operatív programok megvalósulásának mérésére szolgáló indikátorok:

- A vajdasági magyar civil társadalom munkájáról szóló beszámolók 50%-os növelése, a szórvány és a tömb arányának 65-35%-os arányának elérése
- Civil rovat létrejötte a vajdasági magyar sajtótermékekben 5 db (1-1 db napilapban, hetilapban, vajdasági szinten fogható rádióban, televízióban, és internetes kiadványban)

V. Beavatkozási terület

A civil szféra szerbiai szabályozásának megváltoztatása

A helyzetelemző részben feltártuk, hogy melyek azok a problémák és hátrányok, amelyek a civil szervezetek munkáját szabályozó törvények esetében fennállnak. A beavatkozási területen belül több problémacsoportot vettünk fel, mint megoldandó kérdést, ezeket két operatív programba sűrítettük, amelyek közül az egyik a számviteli és adózási jogszabályokkal foglalkozik, míg a másik pedig a többi szabályozásváltozási igényt veti fel.

V/1. A számviteli törvények módosítása

El kell érni a civil társadalom számára, hogy a magyarországi és több európai állam szabályozásához hasonlóan az adótörvényekbe bekerüljön, hogy a polgárok és a vállalkozások a személyi és vállalati jövedelemadójuk 1%-át önkéntesen felajánlhassák az általuk kiválasztott civil szervezet számára. A rendszert úgy kell felállítani, hogy a felajánlásokat csak a szigorú törvényi megkötéseknek megfelelő civil szervezeteknek lehessen jóváírni.

Szükség van egy olyan törvénymódosításra is, amely úgy módosítja a számviteli törvényeket és rendeleteket, hogy a civil szektor számára teljesen külön számviteli és beszámolási kötelezettséget írjon elő, ami a civilek adottságaira van szabva, és mindazokat a hátrányokat megszünteti, amit jelen pillanatban a civilek szenvednek amiatt, hogy szinte ugyanazok a szabályok vonatkoznak rájuk, mint a profitorientált vállalkozásokra.

Az operatív program harmadik céljaként el kell érni, hogy a külföldről érkező adományokra, támogatásokra vonatkozó ajándékozási adót a civil szervezetek viszonylatában a szerb állam megszüntettesse, vagy alternatív megoldásként a kulcsát 0%-ra mérsékelje. A gyakorlat szerint ezt az adót jelenleg csak a szervezetek egy kis hányada fizeti, és hallgatólagosan ez elfogadott a hatóságok részéről is, de bármikor történhetnek ellenőrzések visszamenőleg is, amely sok civil szervezet munkáját veszélyezteti.

V/2. Egyéb, a civilek munkáját megnehezítő rendelkezések megváltoztatása

Ebben a csoportba két olyan tevékenységet sorakoztattunk fel, amelyek hangsúlyosan jelentkeztek a felmérés idején. Szükség mutatkozik a közüzemi költségek (telefon,

kommunális díj, fűtés stb.) esetében a civil szervezetek kiemelése a vállalati költség-besorolás alól, mivel jelenleg jelentősen nagyobb árat fizetnek ugyanazért a szolgáltatásért, mint a polgárok, ezzel is csökkentve a civilek pénzügyi mozgásterét.

A másik lehetőség, amely mindkét fél számára nem feltárt lehetőségeket rejt, az iskolások kötelező gyakorlata civil szervezetnél való eltöltésének lehetősége. Ezzel a programmal az iskolák, a diákok és a civil szervezetek is jól járnak. Az iskolák számára bővül a gyakorlati munkahelyek száma, a diákok újabb és minőségesebb gyakorlati helyeket kapnak, mivel a civilek jobban megbecsülik a humán erőforrást, és a képzési rendszerüket jól tudják hasznosítani amellet, hogy a diákok által végzett munka a civilek által kitűzött hasznos célokat szolgálja.

A fenti két cél eléréséhez nem csak jogi eszközöket, hanem tárgyalásokat is igénybe kell venni az érintett felekkel, amelyeket a stratégia megvalósításért felelős szervnek kell végrehajtania.

Mindhárom operatív program végrehajtásához szükség van az erős vajdasági és régiós érdekképviselői szervek és a hálózatok létrehozására. Ezen szervek feladata, hogy kialakítsák a megfelelő kapcsolatokat a politikai pártok képviselőivel, annak érdekében, hogy a törvénymódosításokhoz megtalálják a konszenzust a parlamenten belül és parlamenti eljárásba kerüljenek a tárgyak.

Három operatív programnak is teljesülnie kell a tervezett programok végrehajtásához: az intézményfejlesztési, a hálózatépítési és a állami szervekkel való kapcsolatok felvételét szorgalmazó programnak. Mivel ezek a programok teljesüléséhez a stratégia 3. évére várható, ezért ennek a két operatív programnak a végrehajtását és sikeres teljesülését a stratégia negyedik évére datáljuk.

Az operatív programok megvalósulásának mérésére szolgáló indikátorok:

- A stratégiában meghatározott törvénymódosítások száma.

VI. Beavatkozási terület

Állami feladatok felvállalása – átvétele

Kelet-közép Európában, de a Balkán-félszigeten is az állami struktúrák még nem nőttek ki magukat olyan szintre, hogy minden klasszikus állami feladatot ellátnának, s fokozottan igaz ez a kisebbségi helyzetben lévő népcsoportok számára nyújtott állami feladatok felvállalásánál.

A stratégia két program keretében javasolja, hogy ezen feladatok felvállalását a civilek kezdjék meg, illetve megfelelő finanszírozás mellett vegyék is át őket:

VI/1. A kisebbségi létből következő perifériára szorultság ellensúlyozása érdekében átvállalt feladatok

Ebben az operatív programban olyan tevékenységeket programoztunk elő, amelyek célja elsősorban a nemzeti öntudat megtartásának elősegítése. Jelentős feladatokat hajtottak már végre ez elmúlt két évtizedben a civilek, egyrészt ezek folytatására van szükség, másrészt pedig további feladatok bővítésére, azzal párhuzamosan, ahogyan az állami struktúrák folyamatosan építik le a vajdasági magyarság támogatási rendszereit.

Négy fő területet jelöltünk meg, ezek az emberi és kisebbségi jogok, a felnőttképzés, a területfejlesztés és regionalizmus, valamint a civilek számára jutott fejlesztési források felhasználásának monitorizálása. Mind a négy terület esetében a vajdasági magyarság számára nagy lehetőségek állnak fenn, csak ezeket ki kell használni.

Bár egyes magyar intézmények (Magyar Nemzeti Tanács, CMH – irodák) újabb tevékenységeivel az emberi és kisebbségi jogok köre lassan bővül a magyarság viszonylatában, a cél mégis az, hogy minél több ilyen tevékenységgel foglalkozó civil szervezetet alapítsunk, amelyek az érdekképviselői szervekkel és a magyar politikummal közösen programokkal, nyomásgyakorlással, jó tapasztalatok átvételével mutatják meg a megfelelő utat az állami struktúrák számára.

A felnőttképzés jelenleg Szerbiában jogilag szabályozatlan módon történik, mivel még nem fogadták el a felnőttképzési törvényt. A vajdasági magyarság körében sokkal magasabb a munkanélküliség, mint a többségi nemzet tagjai között. Egy jelentős munkanélküliség-csökkentő tényező a munkanélküliek átképzése, aminek a felnőttképzés a megoldása. A civil

szervezeteknek össze kell fogniuk és egy vajdasági magyar felnőttképzési stratégia keretében kell kidolgozniuk a követendő lépéseket és azokat végre kell hajtaniuk (a folyamat egyébként a stratégia-alkotás folyamatában már elkezdődött).

A területfejlesztést és regionalizmust vizsgálva ki lehet jelteni, hogy a magyarok lakta tömb-területek az elmúlt évtizedekben jelentős perifériális vidékekké lettek süllyesztve. Ha a civilek kézbe veszik ezeket a tevékenységeket és megfelelő terveket, valamint beavatkozásokat dolgoznak ki a regionális fejlesztés témakörében, akkor a döntéshozókkal kialakított párbeszéd útján ezeket a folyamatokat meg lehet állítani.

A fejlesztési források monitorizálásának tekintetében ki kell dolgozni egy olyan egységes felhasználási és ellenőrzési irányelvet és rendszert, amely elősegíti azt, hogy a szűkösen rendelkezésre álló források csak a legmegfelelőbb helyekre kerüljenek és ott is szabályszerűen a kitűzött célok és hatások elérése érdekében kerüljenek felhasználásra. Ezt a tevékenységet a stratégia végrehajtása keretében egy megfelelő szaktudású és infrastrukturális háttérrel rendelkező az egész vajdasági magyar civil társadalomban beágyazottsággal rendelkező szervezet kell, hogy végezze, a támogatási forrásokat biztosító szervezetek hozzájárulásával.

VI/2. Az állami tevékenység nem kellő hatékonyságának ellensúlyozása érdekében átvállalt feladatok

A mezőgazdaság, a fogyasztóvédelem, a környezetvédelem, a szociális háló és az informális társadalom témában az állam nem végzi kellőképpen a feladatát. A civilek már valamilyen formában minden témában megindították tevékenységeiket a polgárok irányába. Ezeket kell továbbvinni, lehetőleg úgy, hogy az állam finanszírozza azt, szoros együttműködésben a civilekkel.

Az együttműködés legszorosabb formája, amikor az állami szervek szerződés formájában civil szervezetekkel láttatnak el feladatokat. Ez kétféle módon történhet: az állami szerv az ellátást végző civil szervezettel szerződéses viszonyt létesítve rendszeres, szabályozott támogatással finanszírozza az ellátást, vagy az ellátáshoz szükséges infrastruktúra és költségvetés keret átadásával kisserződnek. Az együttműködés másik lehetséges formája a feladatmegosztás. A civil szervezetek részéről valamely állami feladat átvállalása, illetve a hozzá szükséges forrás megszerzése, támogatás keresése a cél. Az állam számára ez pozitívumokkal jár, mivel saját forrásaik és kapacitásuk kiegészítésre, a rugalmasság és szaktudás bővítésére keresik az együttműködés lehetőségeit.

Figyelembe kell venni, hogy az állami szervek és a civil szervezetek közötti kapcsolat

minősége, intenzitása számos olyan előfeltétel függvénye, amely csak áttételesen jelenik meg:

- függ az adott régió, település hagyományaitól, személyek közötti kapcsolatoktól, (szakmai) felkészültségtől, a szereplők (politikai) elkötelezettségétől, motivációjától, konfliktustűrő vagy
- kezelő technikáitól.

Ez a beavatkozási terület az első és a harmadik beavatkozási területtel van kapcsolatban, mivel a feladatok átvállalásához szükséges a megfelelő intézményi háttér és részben a kiépített kapcsolatok, így csak ezek megléte esetén lehet továbblépni a megvalósítás felé.

A beavatkozás időbeli pozicionálását a stratégia ötödik és hatodik évére tervezzük.

Az operatív programok megvalósulásának mérésére szolgáló indikátorok:

- 10 új civil szervezet alapítása az emberi és kisebbségi jogok védelmének céljával
- 5%-os munkanélküliség csökkenés a vajdasági magyar polgárok között
- A Belgrádból, Újvidékről érkező fejlesztési források 20%-os növelése a térségben, a megfelelő területi tervezés eredményeképpen
- A monitoring rendszer kiépítése
- 5 állami tevékenység átvétele.

VII. Beavatkozási terület

Az Európai Unió csatlakozás elősegítése – civilek az európai út letéteményesei

Szerbia 2012 márciusának elején megkapta az Európai Unió tagjelölti státusát. Ez nem jelent automatikus csatlakozást, hanem csak egy több éves, esetleges évtizedes folyamat első lépését, amely folyamatban sok buktatón és most még fel sem merülő nehézségen kell átverekednie magát az országnak.

A beavatkozási terület keretében négy operatív programot dolgoztunk ki, amelyek végrehajtásával a civil szervezetek ezt a csatlakozási folyamatot könnyíthetik meg.

VII/1. A civil kapcsolatok felhasználása

A csatlakozás során, építve a harmadik beavatkozási terület eredményeire és a már meglévő, elsősorban anyaországi és kárpát-medencei civil kapcsolatokra, a vajdasági magyar civil társadalom a lakosság számára olyan programokat szervez, amelyek az Unió csatlakozás előnyeit, lehetséges következményeit, az emberek életében történő változásokat, az Unió döntéshozatali folyamatokat, gazdasági rendszert és az Unió intézményeit mutatja be, képzési programokon keresztül az Unió integrációs tapasztalattal rendelkező partnerek segítségével.

VII/2. Jó gyakorlatok átvétele – a hibák elkerülése miatt

Hasonló erőforrásokra alapozva olyan projektek és más tevékenységek átvétele, amelyek már más országokban a csatlakozási folyamat során megvalósultak. Arra van szükség, hogy elkerüljük azokat a hibákat, amelyek a már csatlakozó államok szintjén megtörténtek, ezért szükséges a folyamatos konzultáció és minden olyan tapasztalat átvétele, amely meggyorsítja a folyamatot.

VII/3. Az állam számára civil tanácsadás végzése a csatlakozási folyamat megkönnyítése érdekében

Sok esetben, egyes témákban a civilek, elsősorban a külső kapcsolataik és nyitottságuk révén, jobban tájékozottak, mint az állami szervek. A program feladata, hogy ezeket a

tapasztalatokat, amelyeket megszereztek, átadják az állami szervek több szintjét képviselő intézményeknek, a csatlakozás elősegítése érdekében.

VII/4. Az állami tevékenység monitorizálása

A civil társadalom egyik alaptevékenysége, hogy ellensúlyozza és ellenőrzi az állam, az állami szervek tevékenységét.

Az operatív program célja, hogy a civil szervezetek kimondottan a csatlakozási folyamat tevékenységeit ellenőrizzék az állami szervek együttműködésével. Ha az állam számára egy belső civil kontroll áll fenn, amely kellőképpen megalapozott ösztönzéssel, szaktudással és tapasztalattal bír, akkor az állami szervek is pozitívabban állnak hozzá a folyamatok lebonyolításához.

Az operatív programok részben a harmadik beavatkozási területtől, vagyis a kapcsolati hálók kiépítésétől függenek, tehát azok megvalósulásával kezdhetők meg, illetve az első és második operatív program ettől is független, mivel ez már a stratégia elfogadása után megkezdhető a civilek és közvetve a lakosság felkészítése által a tagságra, majd pedig a 3. beavatkozási terület megvalósulásával az állammal kapcsolatos tevékenységek is megkezdhetők.

Az operatív programok megvalósulásának mérésére szolgáló indikátorok:

- 50 program szervezése az Uniós csatlakozási folyamat, valamint annak, előnyeinek és hátrányainak ismertetésére
- 20 jó gyakorlat átvétele az régebbi tagállamokból
- Civil tanácsadás az állam képviselői számára 10 alkalom
- Az állami tevékenység monitorizálása: 2 éves beszámoló elkészítése.

VIII. Beavatkozási terület

Egységes vajdasági magyar civil kataszter létrehozása

(megvalósul a stratégiaalkotással egy időben)

A Vajdasági Magyar Civil Kataszter az MNT hivatalos nyilvántartása a Szerbiában működő, magyar jellegű egyesületekről, szövetségekről és alapítványokról. A Kataszter létrehozásának célja, hogy az MNT-nek egy átfogó, naprakész és pontos képe legyen a vajdasági magyar civil szervezetekről. A Kataszterbe az Egyesületekről szóló törvény alapján bejegyzett egyesületek és szövetségek, illetve az Alapítványokról szóló törvény alapján bejegyzett alapítványok jelentkezhetnek be, de azok magyar jellegét a Magyar Nemzeti Tanács megfelelő szerve állapítja meg. A Kataszterbe való bejelentkezés önkéntes és térítésmentes, s a bejelentkezett szervezeteknek külön költséggel a későbbiekben sem jár.

A Kataszter az MNT Közigazgatási Hivatalának kezelésében áll, de az MNT Közigazgatási Hivatalának elnöke szerződés alapján külső szolgáltatót is megbízhat a Kataszter létrehozatalával és kezelésével.

A Kataszter egy elektronikus rendszer, amely az MNT szerverén kap helyet. A Kataszterbe regisztráló szervezetek egy saját zárt honlap-felületre a rendszer által automatikusan generált, csak az általuk ismert azonosítóval és jelszóval tudnak belépni, Az MNT a törvényes hatáskörébe eső, civil szervezetek anyagi támogatásával kapcsolatos véleményezési / beleegyezési / döntési jogkörében a Kataszterben szereplő civil szervezeteket előnyben biztosíthatja.

Az operatív programok megvalósulásának mérésére szolgáló indikátorok:

- A kataszterbe jelentkezett civil szervezetek száma elérendő cél 400 civil szervezet

A beavatkozási területek és operatív programok időbeli ütemezése:

Évek/Negyed	Beavatkozási területek és operatív programok																						
	1			2			3						4		5		6		7				8
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	4	5	6	1	2	1	2	1	2	1	2	3	4	1
1/1.	x						x												x	x			x
1/2.	x						x												x	x			x
1/3.		x	x				x												x	x			x
1/4.		x	x				x												x	x			x
2/1.				x	x	x		x	x	x	x	x							x	x			
2/2.				x	x	x		x	x	x	x	x							x	x			
2/3.				x	x	x		x	x	x	x	x							x	x			
2/4.				x	x	x		x	x	x	x	x							x	x			
I. Mérföldkő																							
3/1.				x	x	x		x	x	x	x	x	x	x									
3/2.				x	x	x		x	x	x	x	x	x	x									
3/3.								x	x	x	x	x	x	x									
3/4.								x	x	x	x	x	x	x									
4/1.													x	x	x	x					x	x	
4/2.													x	x	x	x					x	x	
4/3.													x	x	x	x					x	x	
4/4.													x	x	x	x					x	x	
II. Mérföldkő																							
5/1.																	x	x			x	x	
5/2.																	x	x			x	x	
5/3.																	x	x			x	x	
5/4.																	x	x			x	x	

Vajdasági magyar civil stratégia

6/1.																	X	X							
6/2.																		X	X						
6/3.																		X	X						
6/4.																		X	X						

8. Forrástérkép

A stratégia pénzügyi forrásainak elemzésekor két irányban kellett gondolkodnunk. Az egyik maga a stratégia tevékenységeinek finanszírozása, a másik pedig az egyes civil szervezetek számára szükséges anyagiak előteremtése, ami részben a stratégia által kitűzött célokhoz, részben pedig a rendes tevékenységhez köthető.

A stratégia tevékenységeinek anyagi vonzatait nem tüntethettük fel, mivel az egyes operatív programok cselekvési terveit a stratégia elfogadása után külön-külön lépésről-lépésre ki kell dolgozni. Ha ez megtörténik, akkor lehet hozzárendelni finanszírozási igényeket.

A stratégia megvalósulásához két kiemelt előfeltétel szükséges: az egyik az intézményi háttér, a másik pedig a szükséges források, legyenek azok, anyagiak, humán vagy egyéb jellegűek.

Az intézményi háttér az első évben megvalósuló első beavatkozási terület célrendszerének teljesülésével létrejön. Ha ez a rendszer megszilárdul, akkor a finanszírozási forrásokat ezen keresztül lehet lehívni a többi stratégiai rész cél megvalósulásához.

Fokozatosan haladva, a második beavatkozási terület megvalósulásával már a humán erőforrás háttér is biztosítva lesz, s így minden olyan előfeltétel teljesül, ami a stratégia többi elemének a végrehajtásához szükséges.

Mivel a stratégia végrehajtásának finanszírozásához külön kerete egyik olyan támogatónak sincs, aki szóba jöhet kizárólagos potenciális finanszírozóként, ezért legmegfelelőbbnek találjuk, ha a stratégia finanszírozását különböző Európai Unió, és egyéb külföldi alapok, valamint magyarországi és szerbiai támogatások forrásaiból biztosítjuk. A közösségi és civil kezdeményezések, a társadalom pluralizálódásának támogatása széles körben elfogadottak mindezen támogatási körökben, az anyaország pedig nemzetpolitikai indíttatásból támogatja a külhoni magyarság civil kezdeményezéseit.

Az alábbiakban megvizsgáljuk, hogy melyek azok a potenciális forráslehetőségek, amelyeket ki tudunk használni a célok eléréséhez szükséges tevékenységek megvalósításához.

8.1 Európai Unió forráslehetőségei

Jelen pillanatban Szerbia számára korlátozottan állnak rendelkezésre Unió források. Az egyedüli uniós eredetű forrás az Előcsatlakozási Támogatási Eszköz (Instrument for Pre-Accession Assistance, IPA), amelynek öt prioritásából eddig kettő nyílt meg, a határokon átnyúló program, illetve a stratégiai beruházások támogatása. A maradék három prioritás (regionális fejlesztés, szociális támogatások, mezőgazdasági támogatás) megnyitása a

következő egy évben várható, miután idén Szerbia megkapta az Unió tagjelölti státust.

Az IPA határon átnyúló komponensében a vajdasági magyar civil szféra mindhárom relációban, tehát Magyarországgal, Romániával és Horvátországgal közös programban is pályázhat Unió források lehívására. A programok az egyes projektek költségvetésének 85%-t finanszírozzák, a fennmaradt részt vagy önrészként, vagy pedig a állami társfinanszírozásból lehet biztosítani. A magyar program, ami az esetünkben a legfontosabb, sajnos utófinanszírozott, ami jelentősen megnehezíti a projektek végrehajtását.

Az IPA források felhasználása érdekében az Európai Bizottság időről időre az egész térség (Kelet-közép Európa) civil szervezetei számára is ír ki pályázatokat, amelyekre partnerségben lehet jelentkezni. Ezek a pályázatok egy erős ernyőszervezeti hálózat létrejötte esetén ideálisak lehetnek a külföldi tapasztalatok átvétele szempontjából, amelyet több beavatkozási területen is felhasználhatunk a stratégia megvalósulása folyamán.

Mivel közösségi finanszírozási források egyelőre az IPA- n kívül nem érhetőek el, így rövidtávon inkább a következő EU-s tervezési időszakokra való felkészülést véljük meghatározónak, míg hosszabb távon – Szerbia EU-csatlakozását remélve – a jelenlegi támogatási konstrukciókat felváltó alapokra lehet számítani, önkormányzati és térségi szinteken egyaránt. Szintén hosszabb távon kiemelt jelentőségűnek tartjuk, hogy a térség földrajzi elhelyezkedése révén érintett a Duna Régió Stratégiájában (DRS), amely a Duna vízgyűjtő területéhez tartozó régiók és országok makro-regionális fejlesztését célozza.

Feltételezhetően ezek megvalósítására a DRS-el közösen lesz majd lehetőség, hiszen a DRS kiemelt – környezeti és társadalmi – céljainak megvalósítását megerősítő pályázati lehetőségek nyílnak majd meg a térség számára is.

8.2 Egyéb külföldi alapok támogatásai

Szerbiában a kilencvenes évek közepétől erősen fejlett külföldi donátori réteg jött létre, amelyek elsődleges célja a milošević-i rezsim megdöntése volt a civil társadalom erősítésével, ami több éves munkával sikerült is. Ezek a támogatók a 2000. évi rendszerváltás után fokozatosan kivonultak Szerbiából, de még jelenleg is számos tematikus céllal létrejött alapítvány működik az országban, valamint Európa számos országa elsősorban fejlesztési programjain, illetve a nagykövetségein keresztül igen széles körű célrendszerrel támogatja a civileket, amelyek között jelentős azok száma, amelyek kimondottan a civil társadalom erősítését tűzték ki célul és ennek érdekében jelentős fejlesztési összegeket allokálnak Szerbia civil szférájába.

Meg kell említeni az Egyesült Államok alapjait, állami alapként működik a nagykövetség támogatási alapja, és az USAID fejlesztési program, mindezek mellett a Rockefeller, a Charles Stuart Mott, a Nyitott Társadalom Intézet, a German Marshall Fund magán alapokon keresztül is támogatják többek között a szerb társadalom fejlődését.

Az Egyesült Államok mellett Svédország, Hollandia (MATRA/KAP programok), Szlovákia, Belgium, Norvégia, Svájc, Németország, Japán, Nagy Britannia és még számos ország támogatja a szerb civil szektort.

A tematikus alapok egy-egy cél köré szerveződve jönnek létre, céljuk olyan szervezetek támogatása, amelyek hasonló tevékenységet végeznek. Ezek a tematikus alapok között sok az, amely a közösség, a társadalmi szerepvállalás, a demokrácia, a pluralizmus, illetve hasonló társadalmi témák fejlesztésével foglalkozik. Ezek közül számos cél kapcsolható valamilyen formában a civil stratégiához, így jól átgondolt pályázati stratégiával és megfelelően kiépült intézményi háttérrel ezek a források jelentős támogatást nyújthatnak a stratégia megvalósulásához.

8.3 Potenciális szerbiai források

A szerbiai források eddigi allokálásánál, mint az a helyzetfelmérő részből is megállapítható, ellentmondásos eredmények születtek. A köztársasági kormány és az intézményei által kiírt pályázatokon a vajdasági magyar civil szféra nem szerepelt túl jól, a tartományi és a községi pályázatok viszont jelentős forrásnak számítanak az egyes szervezetek költségvetésében.

A stratégia végrehajtásához szükséges köztársasági szintről is a hazai forrásokat bevonni, így ezt a tevékenységet erősíteni kell, mivel jelentős források állnak rendelkezésre az állami szervek részéről is, amelyet a magyar civil szervezeteknek ugyanúgy le kell hívniuk, mint a többinek, hiszen a saját magunk által befizetett adóinkból osztják azt vissza.

A források elsősorban a minisztériumok kezelésében vannak, de gyakorlatilag számos egyéb háttér intézmény (fejlesztési alap, ügynökség, iroda) is oszt támogatási pénzeket, amelyek a civilek számára elérhetőek.

A köztársasági források mellett a vajdasági civilek számára a tartományi titkárságok azok, amelyek a legnagyobb mértékben tudnak forrásokat allokálni. A stratégia megvalósítása esetében törekedni kell arra, hogy a magyar civil társadalom tárgyalásos úton jusson hozzá olyan többletforrásokhoz, amelyet a stratégia megvalósítója éves szinten tud programozni a stratégia tevékenységeinek finanszírozására. Ez a forrás az egyéb pályázati úton érkező források mellett biztosítani tudja a stratégia folyamatos megvalósulását.

A vajdasági civilek számára a Magyar Nemzeti Tanács elérhető forrásai is jelentőséggel bírnak, ha a stratégia megvalósításáról van szó. Szintén tárgyalásos úton kell egy olyan támogatási forrást biztosítani az MNT részéről, ami biztosítja éves szinten az akciók egy részének a végrehajtását, s az egész rendszer legfontosabb szereplőinek a működését.

A vajdasági községek szinte mindegyike ír ki pályázatokat a civilek részére, ezek elenyésző források a köztársasági vagy tartományi támogatásokhoz képest, de kisebb tevékenységek által egy-egy operatív program végrehajtására mindenképpen fel kell használni őket.

Különösen fontos szerepet játszanak az első beavatkozási terület azon célja megvalósításában, hogy minden szervezet részére az alapvető anyagi és infrastrukturális szükségleteket biztosítani kell (ennek érdekében többek között szükséges a községi költségvetések civil kereteinek további növelését elérni).

8.4 Magyarországi támogatási források

A civil stratégia megvalósításának egyik legfontosabb forrása a magyarországi támogatások. Magyarország az új Alkotmány szerint felelősséget visel minden magyarért, ebből adódóan az Anyaországtól kell kérnünk a stratégia megvalósításához szükséges források egy részének biztosítását, amellyel az egész vajdasági magyarság öazonosság tudatának megőrzését el tudjuk érni.

Lehetőségek szerint a stratégiát operatív szinten megvalósító civil központok hálózatának a magyar állam által kiemelt intézményei közé kell kerülnie, amely így éves szinten meghatározott támogatási összeggel biztosítja a stratégia megvalósítását.

A kiemelt intézmény státuson kívül a Bethlen Gábor Alap pályázati kiírásain keresztül lehet finanszírozni egyes kisebb tevékenységeket, hasonlóképpen a Nemzeti Együttműködési Alap pályázatain és miniszteri keretéből is támogatást kell kérni.

Az egyes minisztériumok egyedi támogatások formájában nyújthatnak segítséget egy-egy beavatkozási terület céljainak elérésében.

Az Új Széchenyi Terv operatív programjai közül néhányba határon túli partnereket is be lehet vonni, a TÁMOP vagy DAOP egy-egy kiírása alkalmas lehet a stratégia célkitűzéseinek a támogatására is.

A stratégia egészének finanszírozása mellett szükség van az egyes szervezetek finanszírozásának a bővítésére is, a stratégia megvalósításához kapcsolódva. A finanszírozási források vizsgálata során arra jutottunk, hogy a civil szervezetek nagy része szinte csak egy-

egy jellemzően községi vagy anyaországi forrásból kap évente egy, maximum két alkalommal támogatást. Ez egy fejlődési pályára álló civil szféra számára nagyon kevés. Az egészséges fejlődéshez a finanszírozási források diverzifikálására van szükség. A további források allokálásának érdekében olyan rendszer kiépítésére van szükség, amelyben minden civil szervezet megtalálja a saját maga számára megfelelő és elérhető finanszírozási forrásokat, legyen az a legkisebb civil egyesület, vagy egy nagy ernyőszervezet, ennek érdekében javasoljuk az alábbi változtatásokat a támogatáspolitikában.

1. Pályázati háttér átalakítása

- Egységes hazai és anyaországi finanszírozási rendszer kezdeményezése – a bírálati rendszer szakavatottak kezébe adása,
- A támogatási rendszer kinyitása az összes magyar civil szervezet irányába,
- A kisebb összegű pályázatok esetében a pályázati- és elszámolási rendszernek a legminimálisabbra való egyszerűsítése.

2. Támogatáspolitikai diverzifikálása

- Projektalapú és működési támogatás elérhetővé tétele, mindenki számára a minimálisan elégséges összeg megítélése (a legerősebb civil szervezetek működésére normatív alapú támogatás bevezetése is, míg a kisebb szervezetek esetében pl. a más szervezetekkel való kapcsolattartást biztosító utazási költség kiemelt támogatása),
- Önkormányzati és helyi közösségi támogatások további aktivizálása és szórvány-magyar területeken a magyar egyesületek negatív diszkriminatív támogatásának csökkentése,
- Európai Unió projekt generálása, pályázatba öntése és megvalósítása kapcsán egységes szakmai háttér segítő szervezetrendszer kialakítása,
- Unió programok önrész és előfinanszírozási alapjának létrehozása vajdasági szinten.

10. Összefoglalás

A civil szervezetek sokféle közhasznú feladatot, funkciót látnak el: biztosítják a polgárok közéletbe való bekapcsolódását, közszolgáltatásokat vesznek át, keretet biztosítanak a különféle érdeklődésű csoportok szerveződéséhez, szabadidejének eltöltéséhez, biztosítják az önazonosság tudat megőrzését. A civil szervezetek a civil társadalom intézményei, a társadalom életképességének fontos mutatói, létük, munkájuk nagyban hozzájárul az adott közösség megerősödéséhez, a közéleti aktivitás erősödéséhez, illetve a közszolgáltatások fejlesztéséhez.

A vajdasági magyar társadalomban a civil szervezetek megkerülhetetlen tényezővé váltak. A kilencvenes évek eleje óta egy folyamatosan fejlődő civil társadalom épül ki, amely mára már az élet minden területén eredményes munkát folytat. Az elmúlt években ezt a tényt a politika és az államigazgatás is felismerte és egyre jobban támaszkodik a civil társadalomra.

A vajdasági magyar civil társadalom fejlődéséről, eredményeiről és problémáiról az elmúlt két évtized során igen kevés tudományos vagy esetleg integrált gondolat-összegyűjtő munka jelent meg. Hivatalos stratégiai dokumentum gyakorlatilag eddig nem készült, kivéve néhány elemzést, amelyek egy-egy részterületet vettek górcső alá. Ebből kifolyólag a vajdasági civil társadalom képviselőiben már évekkel ezelőtt felmerült, hogy szükség van egy integrált civil fejlesztési stratégia kidolgozására. Erre a mai napig nem került sor, mivel a feltételek egyáltalán nem voltak adottak: nem volt egy olyan központ szerv, amely felvállalta volna a magyar civilekkel való foglalatosságot, érdekképviselést, ebből kifolyólag sem hatáskör, sem megfelelő források nem álltak rendelkezésre, csak néhány civil vezető gondolta azt, hogy szükség lenne egy stratégiára.

Természetesen ez nem jelenti azt, hogy minden civil számára ez a stratégia kell, hogy legyen az a „Szentírás“, amit követnie kell, mindenki önkéntesen csatlakozik hozzá, akár útközben is, de mindenképpen le kellett fektetnünk azokat az irányelveket, amelyekre a többség leteszi a voksát, és amely mentén a jövőben működik.

A középtávú stratégiai célokat úgy programoztuk, hogy mindegyik az első hat év alatt megvalósuljon, és azt követően még maradjon idő az eredmények elemzésére és a következő stratégia fő irányainak lehelyezésére.

A stratégiaalkotás ennek függvényében két részből állt, a feltáró kutatási részből és az így begyűjtött információ elemzése alapján a stratégia-alkotási munkából, amelynek keretében meghatároztuk a stratégiai célt, a részcélokat és az ezek eléréséhez szükséges tevékenységeket. A stratégia feltáró részében a fennálló helyzet és az összefüggések jobb

megértése érdekében röviden ismertetjük a vajdasági magyar civil szféra történetét, valamint azokat a jogszabályokat, amelyek a civilek működését szabályozzák.

Jelen stratégiának a célja, hogy a feltárt tények alapján egy lehetséges alternatív fejlesztési utat jelöljön ki.

A kidolgozott stratégia alapján a vajdasági magyar civil szféra:

JÖVŐKÉPE: JÓ ÉLETMINŐSÉGŰ, ERŐS IDENTITÁSÚ, SZERVEZETT, NYITOTT, INTEGRÁLÓDÓ KÖZÖSSÉGI HÁLÓZATTAL RENDELKEZŐ VAJDASÁGI MAGYARSÁG

MISSZIÓJA: A VAJDASÁGI MAGYARSÁG ÉLETMINŐSÉGÉNEK JAVÍTÁSA, IDENTITÁSNAK MEGŐRZÉSE A KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS SEGÍTSÉGÉVEL
STRATÉGIAI CÉLJA: ELŐSEGÍTSE A VAJDASÁGI MAGYAR KÖZÖSSÉG MEGMARADÁSÁT, FEJLŐDÉSÉT, ÉLETMINŐSÉGÉNEK, ÉS TÁRSADALMI ÉLETÉNEK JAVULÁSÁT, VALAMINT SZERBIA ÉS EZEN BELÜL VAJDASÁG UNIÓS CSATLAKOZÁSÁT.

A stratégia összesen 8 beavatkozási területet és területenként változó számú, összesen 24 operatív programot foglal magába:

I. Intézményfejlesztés

I/1. A stratégiát megvalósító és a megvalósítást ellenőrző intézményrendszer kiépítése és a cselekvési tervek elkészítése

I/2. Helyi civil szolgáltató központok kialakítása

I/3. Kommunikációs csatornák kialakítása a civil szférán belül

II. A vajdasági magyar civil szféra oktatási és képzettségi szintjének növelése

II/1. Civil menedzsment fejlesztése

II/2. Humán erőforrás utánpótlás biztosítása, motiválása

II/3. Civil szféra fenntartásához szükséges kiegészítő szaktudás megszerzése

III. A civil szféra belső és külső kapcsolatrendszerének fejlesztése

III/1. Hálózatok kialakítása a szinergia hatás elérése érdekében

III/2. Vertikális segítő rendszer létrehozása

III/3. Hazai, összmagyar és nemzeti kapcsolatrendszerek erősítése

III/4. Együttműködés az állami/önkormányzati intézményekkel

III/5. Együttműködés a vállalkozói szférával

- III/6. A kapcsolati hálózatot kihasználó közös tervezés és végrehajtás
- IV. A civil jelenlét erősítése a szerbiai médiában
 - IV/1. A vajdasági magyar médiában minden vajdasági régió civil szervezetei megjelenésének egyensúlyba hozatala
 - IV/2. Vajdasági terjesztésű sajtótermékekben külön civil rovatok indítása.
- V. A civil szféra szerbiai szabályozásának megváltoztatása
 - V/1. A számviteli törvények módosítása
 - V/2. Egyéb, a civilek munkáját megnehezítő rendelkezések megváltoztatása
- VI. Állami feladatok felvállalása – átvétele
 - VI/1. A kisebbségi létből következő perifériára szorultság ellensúlyozása érdekében átvállalt feladatok
 - VI/2. Az állami tevékenység nem kellő hatékonyságának ellensúlyozása érdekében átvállalt feladatok
- VII. Európai Unió csatlakozás elősegítése – a civilek az európai út letéteményesei
 - VII/1. A civil kapcsolatok felhasználása
 - VII/2. Jó gyakorlatok átvétele – a hibák elkerülése végett
 - VII/3. Az állam számára civil tanácsadás végzése a csatlakozási folyamat megkönnyítése érdekében
 - VII/4. Az állami tevékenység monitoringja
- VIII. Egységes vajdasági magyar civil kataszter létrehozása (megvalósul a stratégiaalkotással egyidőben)